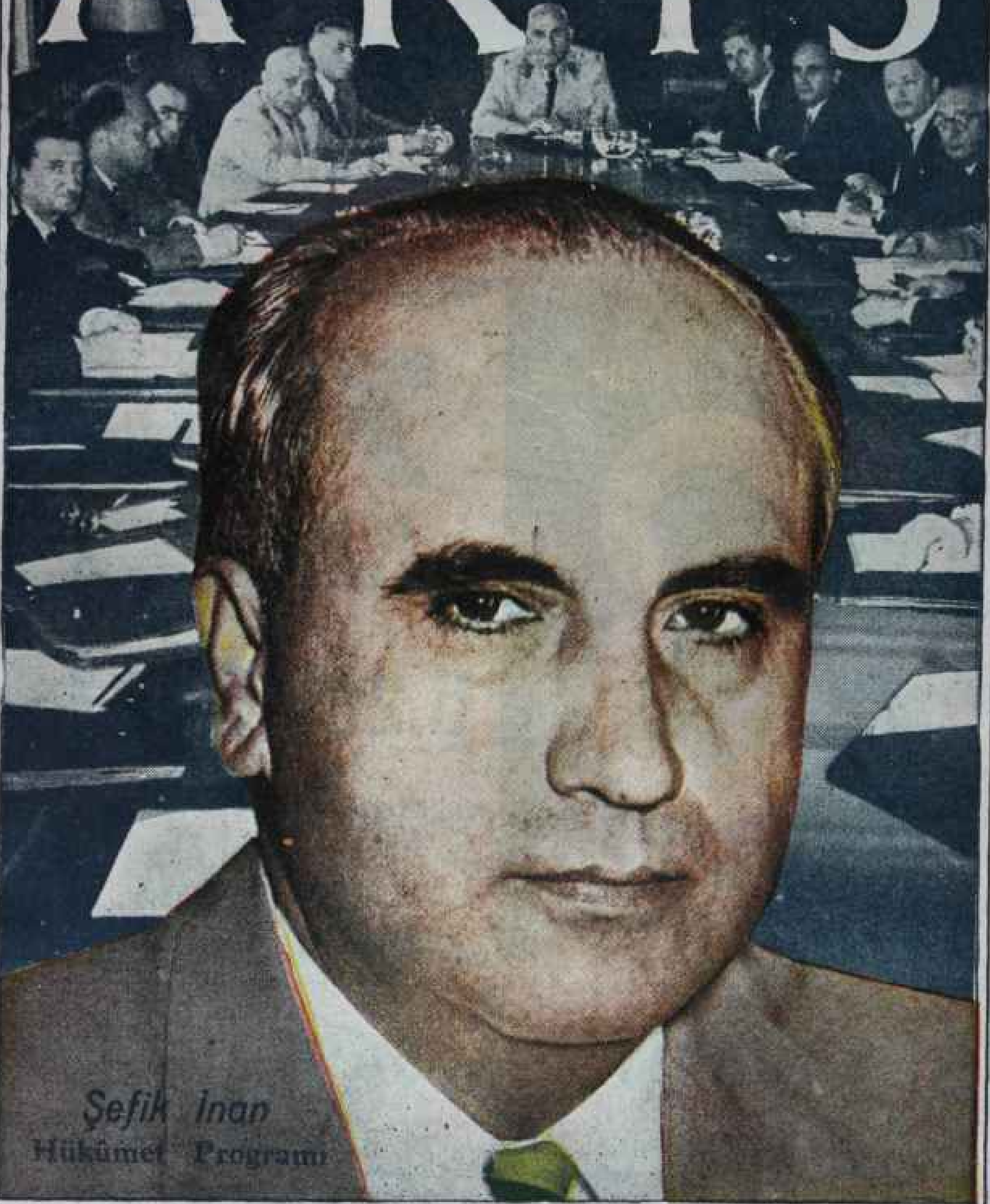
AKİS

FİYATI 1 LİRA

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

yapı tasarrufu

SIZI AKAR VE YUVA SAHIBI YAPAR

Yeni şartları havi tafsilatlı broşürlerimizi şubelerimizden isteyiniz

1960 Yılında
21.500 TALİHLİYE

8 MİLYON

70
APARTMAN
DAİRESİ
ve
5.200.000
lira tutarında,
çeşitli ve zengin para ikramiyeleri

her 200 liraya
1 kur'a numarası

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

PAAL d · 622

İkramiyeli
yeni Puro kalitesini
tecrübe ettiniz mi?
Amerikadan getirtilen
modern yağ tasfiye makineleri
ve yepyeni bir Amerikan
formülü sayesinde PURO
TUVALET SABUNUNUN
kalitesi şimdi mükemmeliyetin
şahikasına erişmiştir
● PURO TUVALET SABUNU'nun
terkibinde krem hassaları vardır
● PURO TUVALET SABUNU
cildi besler, yumuşatır, cazibe
ve güzelliği artırır
Kremli
PURO
TUVALET SABUNU
Üstelik Puro Tuvalet Sabunlarının
içinde talihliler için
PARA VAR!
1000 liradan 1 liraya kadar çeşitli
para ikramiyeleri Puro Tuvalet Sabun-
larının içine Noter huzurunda rasgele
serpiştirilmektedir.
BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU
PURO
TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR

PERI REKLAM - 27 28 91
KOMİLİ
TUVALET SABUNLARI
LANOLİN KREMLİ
BOL KÖPÜKLÜ
HUSUSİ KOKULU
DAYANIKLI
EKONOMİK
YEPYENİ FORMÜLLE
HUSUSİ ŞEKİLDE İMAL EDİLMİŞ ÜSTÜN KALİTELİ TUVALET SABUNU
KOMİLİ
KADİFE GİBİ YUMUŞAK BİR TEN
YALNIZ
KOMİLİ
TUVALET SABUNLARI
İLE ELDE EDİLİR
KOMİLİ
TUVALET SABUNLARI
NECMİ KOMİLİ — TEL: 22 07 96 - İSTANBUL

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: **6**, Cilt: XVIII, Sayı: 308
Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 5 Daire 7
Tel : 1899 P. K. 582 - Ankara
*
İdare :
Denizciler Caddesi 25/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 27 12 07

Başyazar
Metin Toker
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Firuz MAKULU
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe:
Doğan Klişe
*
Müessese Müdürü !
Mübin TOKER
*
Abone şartları :

3 aylık,	(12 nüsha)	:	10.00 lira
6 ayük	(**25** nüsha)	:	20.00 lira
1 **senelik**	(**52** nüsha)	:	40.00 lira

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
5 renkli arka kapak : 2.500 TL.
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)
İlan işleri :
Telefon : **15221**
*
Dizildiği yer :
Rüzgarlı **Matbaa**
Basıldığı yer:
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Basıldığı tarih 3 12.7.1960 .

Fiyatı 1 Lira

Kapak resmimiz
Şefik inan
Plân ve programa doğru

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

İçimizde ukte olan bir hususu nihayet geçen haftadan itibaren gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Ümit ederiz ki AKİS'in son sayısını okumak için gözlerinizi harap etmediniz, resimlere bilmece çözer gibi bakmadımz, mecmuanızın yaprakları tek tek dökülmedi ve eliniz mürekkepten simsiyah olmadı. Bunun sebebi geçen hafta AKİS'in ciddi bir rotatifte basılmış bulunmasıdır. Türkiye'nin en iyi makinelerinden biri olan ve Zafer gazetesinin kapanmasıyla boş kalan bu rotatifin sahibi Güneş Matbaacılık T.A.Ş. bundan böyle matbaacılık yapmak kararı verir vermez ilk müşteri olarak AKİS'i bulmuştur. Mecmuanın, hele fiyatı da indirildikten sonra, kendi tesislerinin dışında bir yerde basılması omuzlarına mali ağırlık yüklemektedir. Ama hudutsuz kâr etmektense mütevazi bir kazancın mecmuanın mükemmelleştirilmesine sarfını tercih eden AKİS'in idarecileri önlerine çıkan ilk fırsata tehalükle sarılmışlardır.

Bundan böyle AKİS her hafta yeni makinede basılacak ve ilan musluğunu kapatmakdan hayır uman bir idam işbaşına gelmedikçe fiyatında artma olmayacaktır. Okuyucularımıza sadece muhtevası itibariyle değil, tekniği bakımından da zevk alacakları bir mecmua sunmak AKİSİ idare edenlerin daima ideali olmuştur. Rejimin normale donması sayesinde bu arzunun gerçekleştirilebilmesi hepimizi tarifsiz derecede sevindirmiştir. AKİS'in bir zamanlar bize bile hayal gelen bir tiraja eriştiği bugünlerde baskının da mükemmele yaklaşması mecmuayı yüzbinlerle kısanın -memleket idaresinde fiilen veya mensup bulundukları sınıf dolayısıyla bilvasıta söz sahibi yüzbinlerle aydın insanın- her hafta hâdiseleri öğrendiği, fikri istikamet aldığı bir yayın vasıtası haline getirmiştir.

*

Bu halin mesuliyetini müdrik olduğumuzdan dolayıdır ki Menderesin Tahkikat Komisyonu tarafından kapatılan AKİS'in İnkılâp hareketiyle birlikte yeniden yayına başladığı .günden itibaren gayretlerimizi arttırmış bulunuyoruz. Hâdiselerin hiç kimse tarafından bilinmeyen hakiki içyüzlerini verirken ehemmiyetli maddi hatalara düşülmemesi için bütün istihbarat teşkilâtımız kat'i talimat almıştır. Ban ehemmiyetsiz hataları, şüphesiz mazur göreceksiniz. Dünyanın en iyi, en pahalı muhabirlerini çalıştıran büyük yabancı gazetelerin, mecmuaların hataları yanında AKİS -son ayın şartları da göz önünde tutulursa yanlışlığa pek ender düşmüş, bunlar da teferruat sahasından öteye geçmemiştir. Buna rağmen bunların dahi önlenmesi en halis niyetimizdir. Nitekim okuyucunun bunu arzuladığı geçen haftaki DENİZCİLİK yazımızın uyandırdığı derin alâkayla sabit olmuştur. Dört başı mâmur bir istihbarat sayesinde derlenen bu yazıyı aynı vasıfları haiz daha başka meseleler takip edecektir. Nitekim bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bulacağınız bütün yazılar böyle bir süzmenin neticesidir. Kapak Adamı olarak Devlet Bakanı Şefik İnan'ı seçmiş olmamızın sebebini okuyucularımız "Hükümet" başlıkh yazıda bulacaklardır. "İnkılâp" başlıklı yazı bu bir hafta içinde Ankara'da neler olup bittiğini gözler önüne serecektir. Fakat bu sayının asıl alâka uyandıran hikâyeal 27 Mayıs sabahı Çankaya Köşkünün nasıl, hangi şartlar altında ve ne gibi bir askeri plânla zaptedildiğini en ince teferruatına kadar anlatan yazı olacaktır. AKİS muhabirleri bu tafsilâtı harekâtın ön safında bulunanların kendilerinden toplamışlardır. Yazı okunduğunda Bayar'ın öyle iki kişi tarafından kolundan tutulup Harbiyeye götürülmediği, çok esaslı bir hazırlık devresinin bulunduğu görülecek, askeri darbeyi yapanlann fikirleri öğrenilecektir.

*

AKİS, haber fonksiyonunun yanında, bilhassa içinde yaşadığımız devrede yapıcı bir fikri tutuma sahip olması gerektiğini de mükemmelen bilmektedir. AKİS'in tezlerinin en sonda daime haklı çıktığı sadık okuyucularımızın malûmudur. Bunun sebebi doğru teşhis, objektif tahlil ve taraf tutmayan hükümden ibarettir. Aklıselimin yolu tek olduğu içindir ki bu mecmuanın tutumu çok defa benimsenmekte, alâkalıların yolunu birazcık aydınlatabilme gibi bize şereflerin en büyüğünü vermektedir. Bu hafta da gerek başyazımızda, gerek "İnönü'yü yanıltan: İyi niyeti!" başlıklı yazımızda ortaya attığım meseleler bir çok çevrede ciddi tartışmalara yol açacaktır.

Saygılarımızla AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Seçim zamanı

Bu hafta, seçim tarihinin bir teferruat olduğu ve memleketin çok daha mühim meseleleri bulunduğu yolundaki büyük kısmı maksatlı, hepsi sathi bir takım fikirlere rağmen bir hakikat ortaya çıkmıştır: Seçim tarihinin en kısa zamanda ilanı gerekmektedir. Zira açık şekilde anlaşılmıştır ki seçimler normale dönüsün kapısı ve yarınki sistemimizin temel tası olacaktır. Bu yüzdendir ki memleketin bir süresiz bekleyişin huzursuzluğunda bırakılmasında tarifsiz mahzurlar vardır. İlk günlerin tabloya vurduğu pespembe rengin, yerini daha tabii renklere terketmekte olduğu da artık gözle görülmektedir. Lüzum, kendisini gittikçe ısrarlı ve genif kütlelere maledilmiş halde gösterecektir. O bakımdan harekete geçilmesinde fayda vardır.

Haftanın basında Milli Birdik Komitesi mensuplarıyla görüşenler onlarda bir plân sezdiler ve bundan dolayı hem güven, hem memnunluk duydular. İnkılâbın idarecileri kafalarında isleri, askerlere has pratiklik hassayla sıralamışlardı. En mühim vazife Türkiyenin üzerine hiç bir fırtınanın uçuramayacağı "demokratik çatı"yı kurmaktır. Anayasa ve Seçim Kanunu bu çatının iskeletini teşkil edecek, onlar hazırlanıncaya kadar »ancak onlar hazırlanıncaya kadar- siyasi rejim sahasında ocak teşkilâtının lağvı veya partilerin sarfettikleri paraların kontrolü gibi adımlar kiremit yerine geçecektir. Sırada ikinci *iş* olarak memleketi bugünkü hala getirenlerin siyasi mesuliyetlerinin tayiniyle bütün bir istikbal için emsal olacak tarzda cezalandırılmaları gelmektedir. Milli Birlik Komitesinin kendisine ana gaye bildiği üçüncü husus büyük çaptaki kirli islerin ortaya serilmesi, hırsızlığın kâr sağlamadığının gösterilmesi, haksız iktisapların üzerine oturulamayacağının yarınki siyaset adam larına ispatıdır.

Birinci vazifenin yerine getirilmesi için ilim adamları mümkün olan süratle çalışmaktadırlar. Onların hazırladığı tasarı Millî Birlik Komitesine gelecek, orada ihtisas komisyonları kurularak incelenecek, fazla afaki taraflar görülürse bunlar pratiğe ve memleketin kendisine mahsus şartlarına uydurulacaktır. Kat'i şeklini alacak metin derhal referanduma arzedilecek, böylece 27 Mayıstan sonra ilk defa olarak seçim sandığı tâ köylere kadar gidecektir. Anayasayı Seçim Kanunu takip edecektir. Bu kanuna göre siyasi partilere tamamen eşit şartlar altında geçecek bir propaganda süresi tanınacak ve tabii bu süre eski iktidarın düşündüğü 17 günden İbaret bulunmayacaktır. Anayasanın kat'iyyet kesbetmesi siyasî faaliyete müsaade tarihi de olacak, bir yandan Seçim Kanunu hazırlanırken partiler de bünyelerinde gerekli revizyonu yapmakta serbest kalacaklardır.

İkinci vazifeye gelince, bugünden söylenilebilecek **olan** eski iktidarın en büyük başlarının muhakemesinin Ağustosta başlayacağıdır. Duruşmalar **makul** bir sürat içinde cereyan edeceginden **Eylülden i**tibaren **hükümleri** beklemek gerekecektir. **Fakat** duruşması yapılacak zevatın **öyle** bir kafi kişiden ibaret bulunmadığı unu**tulmamalıdır.** Her halde Geçici **İdare** neticeyi bizzat alacaktır. Zaten memleketin **uzun** istikbali **ve siyasî partiler** arasında amansız intikam hislerinin gelişmemesi içi**n** bu, bir büyük zarurettir.

Üçüncü iş, iki ana gayeye gidilirken yerine getirilecek, çok aşağılara inilmeyecektir. Zaten siyasî mesuliyet sahiplerinin aynı zamanda basit hırsızlıklara, suiistimallere tevessül etmiş olmaları onların her hangi bir şekilde yargılanmalarına imkân verecektir. Her halde Demokrat ocak başkanlarının nüfuz ticareti üzerine Geçici İdare eğilmeyecek, asıl iki gaye gerçekleşinceye kadar o vadide ne kadar temizlik . yapılırsa onunla yetinilecektir.

Bu hafta Millî Birlik Komitesi memleketin sosyal ve iktisadi bünyesinde nazik operasyonlar yapmak hevesini daha ziyade frenlemiş ve bunların "bıçak gibi kesilip atılacak" **meseleler olmadığı hakikatini anlamış vaziyetteydi. Siyasi partilerin rey mülahazasıyla cesaret edemeyecekleri hissedilen mevzularda sadece temellerin atılmasıyla yetinilecek, bu iş yapılırken gelecek iktidarların sor dununda kalmamaları da dikkatle düşünülecek, ama yarınki Türkiye binasının yükseltilmesi vazifesi normal demokrasi devrine bırakılacaktı.**

Millî Birlik Komitesi çalışıyor

Lüzum + Sürat = Başarı

Bugünkü idarenin mesulleri geçen hafta içinde bu sırayı belirtirken secimler için koydukları "en kısa zaman" mühletinin bir kat'i tarihe çevrilmesi zaruretini kabul ediyor, fakat bunun imkansızlığını belirtiyorlardı.

İyiniyetveötesi

Metin TOKER

Bir devlet idaresinde başarının vazgeçilmez şartı, elbette ki iyiniyettir. Tarihin uzak sayfalarını bir kenara bırakınız. Sadece D.P. iktidarının son on yılına bakmak iyiniyetten yoksun olarak işbaşına gelen bir tek, ama kudretli liderin bütün bir devri perişan ettiğini görmeye yeter, öteki herkes bir yana, eğer Celâl Bayar'da idealizmin, yani iyiniyetin zerresi bulunsaydı bugün memleketin kaderi bambaşka istikamette gelişir, 1950 hâdisesinin üzerine yepyeni, pırıl pırıl bir Türkiye bina edilirdi. Fakat 1 numaralı söz sahibinin yüreğinde, aydınlığın eseri olmaması vatanı böylesine müstesna bir fırsattan mahrum bırakmıştır.

Pek çok kimse Bayar gibi kültürsüz ve iptidaî bir insanın bütün bir devre kendi damgasını bastığı iddiasına itiraz edebilirler. Hâdisenin şaşırtıcı bir tarafı olduğu muhakkaktır. Fakat 1946'dan itibaren cemiyetimizin bünyesi ve bu bünyenin içinde geliştiği şartlar gözden geçirilirse en bayağı arzu ve gayelerle gelen Bayar'ın, etrafında son derece müsait insanlar bulduğu inkâr kabul etmez. D.P. nin hakiki liderinin idealizme sırt çevirmiş bir insan olması derece derece ve zamanla bütün arkadaşlarındaki iyiniyet zerrelerini silmiş, koca bir idareci zümreyi bir çete, bir menfaat şebekesi haline getirivermiştir. Bu hal yarın bir sosyal hâdise olarak incelenecek, sebepler Ve neticeler daha etraflı şekilde gözden geçirilecek, bir hükme varılacaktır. Belki hüküm bu satırların yazarının düşüncesinden farklı olacaktır. Belki Bayar'ın rolü daha az mühim görülecek, başka unsurlar ortaya çıkacak, temelde değişik aksaklıklar görülecektir. Ama bir hakikat bugün de, yarın da gün gibi parlak ortada kalacaktır: İyiniyetten yoksun olarak işbaşına gelmiş idarecinin -veya idarecilerin- açtıkları D.P iktidarı devri, bu hususiyeti dolayısıyla daha baştan başarısızlığa mahkûmdu.

Ancak, başarının vazgeçilmez şartı olan iyiniyetin tek başına yeter bir şart olduğunu sanmak da affedilmez bir hatadır. Devlet idaresi bir kompleks sistemdir. Uzaktan bakınca çarkların işleyişi, hele makine düzgünse, tarifsiz kolaylık hissi verir. Bu bir otomobildir ki sanki direksiyonun başına geçer geçmez işletivermeniz işten bile değildir., En halis niyetlerle, kalbi iyiliklerle dolu olarak dünyanın şurasında veya burasında, tarihin şu devrinde veya bu devrinde idareyi ele almış siyaset adamlarının maceralarının hüsranla sona ermiş bulunması sadece iyiniyetin başarıyı sağlamadığının en açık delilidir. Politikada doğru teşhis en az iyiniyet kadar lüzumlu bir vasıftır. Malik bulunulan kuvvetin hakiki değerinin takdiri başka bir hususiyettir. Aklıselim, izan, basiret.. Bütün bunlar mânevi hasletlerin yanında başarılı siyaset adamlarının muhtaç bulundukları silâhlardır. İdaresi o kadar kolay gelen otomobilin direksiyonunun başına geçip gaza bastınız mı, tecrübeniz yoksa, altınızdaki munis araba sizin için bir cehennem makinesi oluverir. İnsanların her işi birden yapmaya kalkışmamaları, itidalden ayrılmamaları, lüzumsuz hamlelerle güçlerini tüketmemeleri hep başarılı devlet idaresinin şartlarıdır. Bu şartların tamamını saymak elbette ki imkânsızdır. Yoksa şimdiye kadar çoktan bir "Başarılı Devlet Adamının El Kitabı" çıkardı ve herkes o kitaptaki kaideleri tatbik ederek adını Tarihe şanla, şerefle geçirirdi. Devlet gemisi daima akan, kayan sular üzerinde yürüdüğünden her halin kendine mahsus şartları, her şartın kaptandan istediği icapları vardır.

Hayatımda afaki konuşmayı sevmedim. Herkesin bildiği yukardaki basit prensipleri bir defa gözler önüne sermeye çalışmamdaki sebep, Türkiyemizin kaderi mevzuunda bir ikaz vazifesini yerine getirmek istememdir. Bugünkü Geçici İdarenin Toprak Reformu, Doktorluğun Devletleştirilmesi gibi niyetler beslediğinin yarı resmî bir kaynaktan yarı resmi şekilde duyurulmuş olmasının bende bir endişe doğurduğunu saklayacak değilim. Doğrusu istenilirse orman suçları ve ırza geçme vakalarında cezaların idama kadar ağırlaştırılmasını da ben fazla "kolaylık hevesi" ne verdim. Bunlar gerçekleşecek, bunlar kanunlaşacak mıdır, bilmiyorum. Ama korkuyorum, bugünkü idarecilerdeki hudutsuz iyiniyet, kalplerini dolduran yakıcı vatan sevgisi, memleketin saadeti için çırpınışları onları bazı ihtiyatsız adımlara itmesin. Kolay görünenin cazibesine kapılıp bu kadar mükemmel başlayan bir hareketi içinden çıkılmaz dehlizlere sokmasınlar.

Bir noktada bütün tereddütleri silmek lazımdır. Topraksız her köylünün toprak sahibi edilmesi, ormanlarımızın korunması ve ırza geçme gibi iptidailiklerin cemiyet hayatımızdan silinmesi kimin hasretini çekmediği gayelerdir? Doktorluğun Devletleştirilmesine gelince, bir siyasî doktrine, görüşe sahip bulunanlar onu da faydalı, lüzumlu bulabilirler. Ama bütün bunların -ve onlara benzer bazı ana meselelerin- bugüne kadar halledilememesini sadece politikacıların rey düşüncesiyle hareketsiz kalmalarına bağlamak kabil inidir? Bunlar memleketin siyasî olmaktan çok sosyal, iktisadi gerçeklerinin icaplarıdır ki bir bünye değişikliği sağlanmadıkça zecri tedbirle, kanun maddesiyle önlenemez. Memleketin en seçkin insanlarından müteşekkil Milli Birlik Komitesinde "bir kaç kişiyi sallandır, bak orman yakan veya ırza geçen kalır mı" zihniyetinin bir tek kişiye dahi hâkim olmasına imkan yoktur. O halde? O halde, zamanın uyarıcı ve müşfik ellerinde topyekûn bir silkinmenin neticesi olarak halledilebilecek dâvaları "yaparım, olur" mantığıyla halletmek hevesine kapılmak neden? Toprak Reformunun ne demek olduğunu siz gidin Nasıra, Doktorluğun Devletleştirilmesini müteveffa Bevana sorunuz.

Bu nevi adımlarda iktidara müstağni, vazifeyi başardıktan sonra gitmeye yürekten niyetli ve kararlı kimselerin asil düşüncelerinin izlerini görmemek için kör olmak lâzımdır. Ancak reye muhtaç bulunmamanın, her güçlüğü ortadan kaldıran bir sihirbaz sopası vazifesi görebileceğini sanmak hata olur. Süngü uçlarının dahi yapabilecekleri ve yapamayacakları işler vardır. Siyasi rejimin nizam altına alınmasıyla memleket bünyesinin değiştirilmesi başka başka şeylerdir ve Milli Birlik Komitesinde bugün hâkim olan "temel taşı koymaktan öteye geçmeme" temayülünün muhafazası İnkılâp hareketinin yarınının başlıca teminatıdır.

Sebep, ilân edilecek tarihte sözün yerine getirilememesi endişesidir. Bu bakımdan işlerin biraz daha gelişmesini bekleyenler ekseriyeti teşkil et* mektedir. Eğer vaziyet pek kısa zamanda aydınlanırsa Ekim sonu olarak düşünülen tarih katiyyet kesbedecektir. 23 Ekim tarihi kafalardaki yerini muhafaza etmektedir. Fakat İşler yetiştirilemedigi takdirde, memleketin iklim şartlan bakımından 27 Mayıs günü Türk milleti sandık başına davet edilecektir.

Her halde 27 Atayısın bir tek gün dahi geçirilmesi bahis mevzuu değildir ve satsa bunun hiç bir makul, tatmin edici izahı bulunmayacaktır.

İnkılâp

İş, iş, iş...

Genç kurmay yüzbaşı karşısında kendisini dikkatle dinleyen gazeteciye "iş; cidden içinden çıkılmaz Ur hal aldı. Gerçi vatandaşın bağrı yanıkmıs bunu anlıyoruz. Ama hemen har gün Milli Birlik Komitesindeki arkadaşların her birine sayısız ihbar mektubu veya dilekçesi geliyor. Hem de ne ihbarlar.. İhsan bazan gülmekten başka birşey yapamıyor" dedi.

Hakikaten Milli Birlik Komitesi azaları geride bıraktığımız hafta içinde pek bunalmışlardı. İhbarların ardı arkası kesilmiyordu. Şu şunu yapmıştı, bu bunu yapmıştı! Ancak bunların pek çoğu küçük işlerdi. Esasen sabıkların birkaç yüz bin liralık suiistimalleri artık adi polis vakaları halini almıştı. Buna rağmen irerek P.T.T. idaresi, gerekse kâğıt satışı yüzünden kırtasiyeciler geçen hafta içinde gene büyük kazançlar temin ettiler. İşte bu sebepledir ki Millî Birlik Komitesi geçen haftanın sonundaki toplantısını takiben bir bildiri yayınlamak zaruretim hissetti. Komite yayınladığı bildiride ihbarların çalışmaya başlayan Yüksek Soruşturma Kuruluna yapılması gerektiğini açıklıyor ve vatandaşlara bundan böyle tahkikata Kurul tarafından girişileceğini ilan ediyordu.

İşte, belki de bu yüzdendir ki Yüksek Soruşturma Kurutu faaliyete geçtiği gün hayatlarından en ziyade memnun kimseler Millî Birlik Komitesinin azalarıydı. O gün, Ankara'nın sayılı sıcak günlerinden biriydi. Güneş, halitası kötü Ankara asfaltlarını vıcık vıcık yapmıştı. Jet tipi bir Chevrolet yeni Büyük Millet Meclisinin Bakanlıklara bakan kısmındaki merdivenin basında durdu. Otomobilden çevik adımlarla atlayan bir General nöbet tutan paraşütçüyü gülerek selâmladı. Sonra, kapıda bekleşen bir yığın genç adama dönerek "Yahu, sizi neden burada bohçacılar gibi bekletiyorlar" dedi. General Madanoglunun bohçacılara benzettiği, gazetecilerdi. Yüksek Soruşturma Kurulunun çalışmaya başlaması dolayısıyla resim çekmeğe gelmişlerdi. Gazeteciler sempatik Madanogluna duruma anlattılar. O da meşgul olacağını söyledi ve gene çevik adımlarla kapıdan içeri girdi. Az sonra bir binbaşı gazetecilere gelebileceklerini söyledi. Soruşturma Kurulu için Yeni Meclisin D bloku hazırlanmıştı. Kurul zemini yeşil muşambayla kaplı encümen salonlarından birinde çalışacaktı. Üç masa yanyana getirilerek ortaya konmuştu.

Ahmet Salih Korur
Baş spekülatör

Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı, erkenci memur Celalettin Kurelman kapıda göründüğünde saatler 9.30 u gösteriyordu. Kurelman gözlüğünü takmıştı. Kolunda kalın dosyalar vardı. Arkasından bazı üyeler geliyordu. Yukarı kata çıkmak için kullanılacak asansörlerden sadece bir tanesi çalıştırılmıştı. Asansörün başında paraşütçü birliğinden yağız erler beklemekteydi. Ellerinde Thompson tabancalar vardı. Ayrıca Yüksek Soruşturma Kurulunun çalışacağı blok, bir paraşütçü birliği tarafından muhafaza altında bulunduruluyordu.

Salona alınan gazetecilerin dikkatini -pek çoğu malûm , Tahkikat Komisyonunda ifade vermişlerdirbir şey çekti. Kurulun çalışma salonu son derece basit ve mütevaziydi. Ne yerde malûm Tahkikat Komisyonunda olduğu gibi şahane bir halı, ne de pencerelerde binlerce liralık perdeler mevcuttu. Kurelman yanyana konan msalardan birinin basma oturdu. Parlayıp sönen flaşları takibe başladı. Nihayet "Çocuklar, zannederim kafi miktarda resim çektiniz. Müsaade ederseniz bir an evvel çalışmalarımıza başlayalım" dedi.

Gazeteciler gülümseyerek salonu terkettiler.

Dört yeni misafir

Hakikaten, Yüksek Soruşturma Kurulunun çalışmağa başladığı kendini hissettirmekte gecikmedi. Haftanın sonundaki cuma gecesi sabık Emniyet Genel Müdürü Cemal Goktanın beceriksizliğinden dolayı sadece pespaye kadınları kapattığı ve garsoniyer olarak kullandığı Hususî Kalem Müdürlüğü odasında, bir piyade binbaşısı,elindeki kalemle beyaz kağıdın üzerine dört İsim yazıyordu, önünde duran Bafra paketinden bir sigara çıkardı. Yaktı, sonra dumanı 27 Mayıs sabahı Harp Okulu talebelerinin sten tabancalarla taradığı duvardaki kurşun deliklerine doğru üfledi. Müteakiben sol tarafındaki telefona uzanıp 22654 numarayı çevirdi. Zil iki defa çaldı. Telefon açıldı. İnce bıyıklı ,esmer Piyade Binbaşısı sükûnetle "Kiminle müşerref oluyorum efendim?" dedi. Karşıdaki ses bir kaç saniye bekledi. Sonra "Ben Fuat Adali. Siz kimsiniz?" diye cevap verdi. Binbaşı sesini yumuşatarak "Ben mi Fuat bey? İstanbuldan yeni geldim. Sizinle bu akşam çok önemli bir meseleyi konuşmam lazım" dedi. Adalının sesi titrer gibi oldu. "Hay hay efendim, fakat isminizi öğrenmek mümkün mü?" diye sordu. Genç Binbaşı bir saniye dahi tereddüt etmeden aklına gelen herhangi bir ismi söyledi ve ilave etti "Biraz sonra oradayım Fuat bey, merak etmeyin."

Binbaşı, kapıda bekleyen görevliye pikapı beş dakikaya kadar hazırlamasını bildirdi. Aynı anda, Emniyet Genel Müdürlüğünün telsizleri İstanbul'a bir şifre veriyorlar ve iki kişinin derhal nezaret altına alınmasını istiyorlardı. Verilen isimler Safa Yalçuk ile Ali İpardı. Yalçuk Devlet Demiryolları Genel Müdürü iken bir firmaya usulsüz olarak ödediği 87 milyon liradan dolayı nezaret altına alınıyordu. Ali İpara gelince AKİS okuyucuları İpar'ın "Bay Yüzde On" ile yakın münasebetini gayet iyi bil-

diklerinden nezarete alınma sebebini anlamakta herhalde güçlük çekmeyeceklerdir. (Bk. DENİZCİLİK - S: 26).

Emniyet Genel Müdürlüğünün önünde hazır bekleyen pikap Binbaşının çevik bir hareketle içine atlama-ından sonra yürüdü. Binbaşı, "14 Mayıs evlerine" dedi. Pikap, Kırlangıç sokağının başında sert bir viraj aldı ve 7 numaralı kapının önünde durdu. İnce bıyıklı Binbaşı sol böğründe asılı Kırıkkale yapısı tabancayı yokladıktan sonra bahçe kapısından içeri girdi.

Evin kapısını uzun boylu, başında pek as saç bulunan, uzun burunlu bir adam açtı. Binbaşı, "Fuat Adalı beyi görmek istiyoruz" dedi, Saçları dökülmüş adamın yüzü sarardı. Çok zayıf bir sesle "Benim" diye cevap verdi. Adalının arkasında iki genç kadın silueti belirmişti. Binbaşı lisanı münasiple durumu izah etti ve Fuat Adalının giyinmesini beklemeye koyuldu.

Aynı ekip biraz sonra Kızılaya hareket etti. Kadro bir kişi fazlalaşmıştı. Pikap Gölbaşı sinemasına giden yola saptı ve sinemanın önünden trafiğe kapalı sokağa dönerek soldan üçüncü apartmanın kapısında durdu. Pikaptan gene ince bıyıklı Binbaşı indi. Merdivenlerin ışığını yakmadan ikinci kata temkinli adımlarla çıktı ve sol taraftaki, üzerinde "Necmi İnanç" yazılı kapının ziline dokundu. İçeriden önce ses seda çıkmadı. Binbaşı zili İki defa üst üste ve uzun uzun tekrar çaldı. Kapıyı, D.P. nin eski ve yakışıklılığı ile şöhret bulmuş, ayrıca sabık Başbakana çok yakın olan Ankara milletvekili Necmi İnanç açtı. Elleri ile uykulu gözlerini oğuşturdu. Daha garibi, hiç bir şey sormadan "Bir dakika" dedi. Acele ile giyinmeye başladı. İnanç giyinirken ince bıyıklı genç Binbaşı bir müzeyi andıran harikulade zengin evi hayran hayran seyrediyordu. Ev adeta bir Güzel Sanatlar mabediydi. Sol tarafa düşen ufak salon dünyanın dört köşesinden getirilmiş paha biçilmez antika eşyalarla doldurulmuştu. Eve hakim olan renk bordoydu. Koltuklar ve yerdeki muhteşem emprime desenli halı kırmızıya çalıyordu. Büfenin üzerinde şahane kristaller göz kamaştırıyordu.

Adalı ve İnanç pikapta birbirleriyle hiç konuşmadılar. Genel Müdürlükte ayrı ayrı odalara alındıklarında adeta sevindiler, Fuat Adalı "Ben o adamla aynı yerde kalmak istemiyorum. Sevmem onu'* diyor, yandaki odada bekleyen şık Necmi İnanç ise "O sahtekarla aynı yerde kalmak istemiyorum" şeklinde fikrini izhar ediyordu.

İnançın ve Adalının birbirleri hakkında sitayişkar sözler sarfettikleri sırada İstanbul'daki ekipler İpar-la Yalçuku arıyorlardı. Ne çare ki her ikisi de o gece bulunamadılar. Ertesi gün İpar yaptığı ve iple dostu sakıt Dışişleri Bakanı "Bay Yüzde On"la ortaklığını inkâra kalkıştığı basın toplantısının sonunda bir sivil tarafından Emniyete götürüldü... Yalçuk, daha önce evinden alınmış, aynı yere sevkedilmişti.

Böylece Yüksek Soruşturma Kurulunun işleri ne derece ciddi tuttuğu sûratle ortaya çıktı.
Ama iş bitmez ki...
Ancak Soruşturma Kurulunun teşkiliyle üzerlerinden büyük bir yükü atan Millî Birlik Komitesi azalan pek ferahlamadılar. Komite iki önemli mesele üzerinde durmaktaydı. Bunlardan birincisi Milli Eğitim Seferberliğiydi. Komite azalarının bu mevzuda çeşitli fikirleri mevcuttu. Bir çoğu en ufak köylere kadar gönderilecek ve böylece tirajı iki milyonun üzerinde olacak bir gazetenin çıkarılmasını arzulamaktaydılar. Bu gazete köylü vatandaşa okuma yazma öğretecekti. Ayrıca sabık iktidar tarafından unutulmaya mahkum edilmiş Milli Eğitim Raporu ele alınmış ve vazedilen esaslar üzerinde durulmağa başlanmıştı. Rapor evvela yayınlanacaktı.

Komite âzalarının üzerinde durdukları ikinci mevzu B.M.M nin gençleştirilmesi oldu. Ancak bunu seçmenin sağ duyusundan ziyade kanunların çerçevesi içine sokmayı arzuluyorlardı. Anayasa Komisyonu çalışmalarına devam etmekte ve bazı prensipler üzerinde karara varmış bulunmaktaydı. Çift Meclisi teşkili muhakkaktı. Anayasa Komisyonu azaları seçmen yasını onsekize indirmeği düşünüyorlardı. Seçilecekler için de bir yaş indirimi yapılabilirdi. Milli Birlik Komitesi azalarından bir çoğunda Milletvekili seçilebilmesi için yaş haddinin 25 olması fikri hâkim-

Millî Birlik Komitesinin genç kurmay subaylarını sadece kendilerine yapılan ihbarlar, ber gün demet do met akan mektuplar ve sakıt iktidar mensuplarının miras bıraktığı "kayırma metodu"ndan doğan ziyaret talepleri rahatsız etmiyordu. Bir de kulaklarına gelen ve süratle yayıldığı belli olan yalanlar vardı ki işte bunlar, çok zaman yemek yemeğe dahi vakit bulamıyan iyi niyeti askerleri fileden çıkarıyordu. Son günlerde başkentte belli kimseler tarafından ortaya atılan yığınla dedikodu mevcuttu. Söylenen her söz süratle yayılıyordu. Üstelik buna mani olmanın imkanı da yoktu. Bütün bunlara rağmen Komite çalışmalarına devam ediyor ve kervan süratle yürüyordu.

Kızıloğlu-Ulay
Sade iki vatandaş

Yoğurdu üflemede Mübalâğa

İnsanlar, çok çektiler mi, ışığa kavuştuklarında ister istemez aşırı ihtiyat, aşırı şüphe göstermeye başlıyorlar. Şu anda böyle bir devrin tam içinde yaşıyoruz. On yıllık D.P. iktidarının başımıza sardığı musibetleri, kendi görüşümüze göre bazı ana sebeplere bağladığımızdan, korktuğumuz istikametlerde bir adım atıldığını sanar sanmaz feryadı basıyoruz, iyi niyetlerle yapılan bu ikaz, cemiyetimizin bugünkü havası neticesi, derhal geniş akisler uyandırıyor, bazen bizzat alâkalıları dahi endişelendiriyor, durduruyor. Mevzu hakikaten değen bir mevzu olduğunda hassasiyetin hudutsuz faydası bulunduğu muhakkak» Doğrusu istenilirse özlediğimiz batı toplumlarında demokratik nizamın asıl âmili vatandaşlardan gelen tepkidir. Şahıs olarak, müessese olarak tepki gösterildi mi en fütursuz idareci dahi kendisini frenlemeye mecbur kalmaktadır. İngilterede, Amerikada, Fransada bize gülünç görünen sebeblerden dolayı erkek kadın, çoluk çocuk kalabalıkların, ellerinde levhalar sokaklara dökülmeslnin sebebi hikmeti budur ve böyle ananelerin memleketimizde yerleşmesi gönlün arzusudur.

Ancak demokrasilerde haklı ikaz ile demagojinin arası kıl kadardır ve ölçü kaçırıldı mı ikazın faydası yerini derhal demagojinin zararına terkeder. Mahiyet itibariyle ikinci derecede ehemmiyetli, ama taşıdığı mâna bakımından bir zihniyetin işareti böyle bir hadise bizde cereyan etmiştir, gelişme istidadı göstermektedir, üzerinde bir an durulmasında lüzum vardır. Yapılması tabii olan hareketlerle yapılması caiz bulunmayan hareketler birbirine karıştırılırsa en sonda bazı normal fonksiyonlar mutlaka aksar.

Devlet Başkam İstanbul'a geliyor. İstanbul, 27 Mayıs İnkılâbının temellerinden birini teşkil eden gençlik hareketinin başladığı şehirdir ve bu, Gürselin Istanbulu ilk ziyaretidir. Bir defaya, mahsus olmak kaydıyla tören yapılıyor, tarihi şehrin halkı ve gençleri samimi sevgilerini gösteriyorlar, Devlet Başkanı Şale Köşküne İniyor. Millete son yedi sekiz yıldır tören lâfından gına geldiği ve Bayarın ikamet için seçmiş olmasından dolayı Şala Köşkünün sevimli sayılmadığı doğrudur. Bir başyazar, Fatih Rıfkı Atay bu hislere en iyi niyetlerle tercüman oluyor. İçikendisinin dediği gibi hakikaten "dünyanın bütün iyilikleriyle dolu" Gürsel ikaza hak veriyor, üzülüyor, "keşke tören yaptırmasaydım, keşke Şale Köşküne inmeseydim" diyor.

Şimdi, hislerimizden ve yakın hâdiselerin içimize akıttığı burukluktan kendimizi kurtarmaya çalışarak hâdisenin üzerine eğilelim. Bir Devlet Başkanına yurt içindeki resmi gezilerinde tören yapılmasından daha tabii hâdise az bulunur. Bir Devlet Başkanı böyle gezilerinde elbette ki Devlet Başkanlığına alt resmi ikametgâhta oturur. Caiz olmayan, törene suni bir parlaklık vermek için parayla adam toplamaktır. Caiz olmayan, Devlet Başkanlığına alt resmi ikametgâhlarda cümbüş yapmak, kadın oynatmaktır. Caiz olanı ve olmayanı biz, umumî efkârda şüphesiz tesiri bulunan basın mensupları kafamızda salim bir şekilde ayırmazsak ve ikisi arasındaki farkı gözler önüne sermezsek bütün halis niyetlerimize rağmen bir demagoji devlinin kapısını alabildiğimize açarız.

1950 de gene böyle bir havanın estirildiği şüphesiz hatırlardadır. Bayar, Meclisin kendisini Cumhurbaşkanlığına seçtiği toplantısına bir kaptıkaçtı içinde gelmişti. Cumhurbaşkanlığına seçildikten sonra kendi mütevazı evinde kalmakta devam etmiş, Çankaya Köşküne sadece gündüzleri, çalışmak için çıkmıştı. Bütün bunlar sonradan nasıl unutuldu, hep biliyoruz. O günün havası içinde ilan edilen prensiplerden bazıları ihlâl da olunamadı. Meselâ birinci ve ikinci Cumhurbaşkanlarına ait pullar bulunduğu halde üçüncü Cumhurbaşkanı pul bastırtmadı. Birinci ve ikinci Cumhurbaşkanlarının resimleri paralarım üstüne kondu. Üçüncü Cumhurbaşkanınınki konmadı. Devlet Başkanlarının bu tabii -hakları da değil- vazifeleri bir nevi selâhiyet tecavüzü, âdeta suç, şatafat merakı, şeflik temayülü diye gösterildi. Halbuki şimdi öğrenmiş bulunuyoruz ki 1950' nin Mayısında o havayı çalan Bayar, Ekiminde Devlet Başkanlığının resmi ikametgâhında âlemler tertiplemeye başlamıştır. On sene içinde ise öylesine iğrenç bir idare kurmuştur ki millî iradenin tâ kendisiyle Yassıadaya sürülmüştür. Bu hikâyeden alınacak ibret yoğurdu lüzumundan fazla üfleyerek yemenin ağzı yanmaktan kurtarmadığı, hattâ bir kısım fonksiyonları soysuzlaştırdığından ağzın daha fazla yanmasına yol açtığı hakikatidir.

Bir demokraside devlet idaresine hâkim olması gereken prensip sadelik içinde vekar prensibi olmalıdır. Hayatının her anında Devlet Başkanı, vazifesini yaparken Hükümet Başkanı, üzerlerinde sıfatı taşıdıkları müddetçe Bakanlar sade vatandaşlar gibi hareket edememe durumundadırlar. Bizim, cemiyet olarak onları frenleyeceğimiz saha mevkilerinin haklarını şahsi istismar vasıtası haline getirdikleri huduttan başlar. Devlet Başkanının geçicisi, devamlısı olmaz. O makam devamlıdır ve Türkiye Cumhuriyetinin şerefini temsil eder. Bu yüzdendir ki Gürselin, şahsen arzuladığı veçhile İstanbul'a gelişinde bir otelde ikamet etmemiş olmasını talihlilik saymak lâzımdır. Arkadaşlarının, şahsi emniyetini temin İçin bir takım tedbirler almaları da çok doğrudur. Elbette ki mütevazı Devlet Başkanının dediği gibi Gürsel giderse bir başkası mutlaka gelir. Ama bütün demokrasilerde muayyen mevki sahiplerinin ihtimamla korunması onlar giderse yerlerine başkalarının gelmeyeceği endişesinin icabı değildir.

Eski iktidar devlet ve hükümet mefhumlarını bir uçtan mübalâğayla zedelemiş, hele son yıllarda bunları tarumar etmişti. Şimdi, öteki uçtan mübalâğayla aynı hataya düşmemek, o mefhumları bir takan komplekslere kapılarak sarsmamaya çalışmak faydalı haldedir. Istıraplarımızın sebebini yanlış teşhis edersek, neticelere âmil gözüyle bakarsak yaralanmış ya hiç kapanmaz, ya da onların yerini mutlaka yenileri alır. Önümüzde açılan yeni devire kompleksiz insanlar, kompleksiz cemiyet olarak girme zorundayız.

Haftanın sonunda B.M.M. de yapılan araştırmalar sırasında sabık Başbakanın gene malûm şahıslar tarafından yayılan "bir tek kuruş ödenek ve maaş almaz" söylentisinin nasıl bir yalan olduğu da meydana çıktı. Milletvekillerinin ödeneklerini almak için imzaladıkları kırmızı renkte küçük makbuzlardan birisi île geçti. Altındaki imza alelacele atılmışa benziyordu. Büyük harfle yazılı A tamamlanamamıştı. Menderes kelimesini ise titrek bir elin yazdığı belliydi. Makbuzun tarihi 24 Mayıstı. Sabık Başbakan Mayıs ödeneğini Eskişehire gitmeden bir kaç gün evvel almıştı. Ancak Menderesin cep harçlığı diye yanına aldığı parayı harcamaya vakti kalmamıştı.

Pislik panayırı..

Haftanın sonunda iş bununla bitmedi. Hükümet uzun ve yorucu çalışmalar sonunda sabıkların gayrı menkul alım satımında ne derece hüner sahibi olduklarını tapu kayıtlarına istinaden ortaya çıkaran deliller bulmuştu. Devlet Bakanlığı tarafından açıklanan bu bilgiler sabıkların devlet sırlarından faydalanarak nasıl servet sahibi olduklarını ortaya koyuyordu. Yapılan iş gayet basitti Üstelik bir tehlikesi de yoktu! Ucuza kapatılan arsalar tapuya bağ, bahçe üye kaydediliyor ve sabıklarla hiç bir alâkası yokmuşçasına akraba ve yakınları adına işleniyordu. Bunlardan anlaşılmaktaydı ki sabıkların en fazla müteşekkir oldukları ilim adamı telefonu icad eden Graham Bell idi. Zira bütün meseleler küçük telefon muhavereleriyle hallediliyordu. Bir yerde fabrika yapılmasına karar mı verildi, Polatkan derhal telefona sarılıyor ve aylarca evvel bir yakınına fabrikanın yapılacağı arsayı yok bahasına kapattırıyordu. Bir yerde yeni bir tesis mi kurulacak, Koraltan derhal telefonu kapıyor ve tesisin yapılacağı arsaları akılalmaz çabuklukla, matlup hanesine kaydettiriyordu. Arsa spekülasyonunun şampiyonluğunu Polatkan, Koraltan ve Ahmet Salih Korur muhafaza etmekteydi. Korurun Ankara, İzmir ve İstanbulda 48 gayri menkulü olduğu tesbit edilmişti. Koruru 36 gayrı menkulle Polatkan takip ediyor, nasılsa Koraltan bu sefer 30 gayrı menkulle üçüncülüğe kalıyordu. Koraltanın birinci olduğu mevzu çıplak kadın koleksiyonuydu. Nitekim haftanın ortasında bir gün sakıt Meclis Başkanının evinde yapılan araştırma bu iddiayı teyid etti. Bu yüzden bir yargıç üsteğmen hayli güç durumda kaldı. Koraltanın evinde, tarihi eşyaların tesbiti tela yapılan araştırmanın ertesi günüydü. Genç bir kadın yargıç Üsteğmene gelerek sitem edercesine "Beyefendi, köşkte tesbit yapılırken biz de hazır bulunmak isterdik" dedi. Genç üsteğmen başını önüne eğmişti. "Bulunmadığınıza sizin adınıza ben çok memnun oldum" diye cevap verdi. Genç kadın üsteğmenin ne demek istediğini anlamış olacak ki hafifçe kızardı ve bir şey söylemedi. Kadın, sakıt B.M.M. Başkanı Komitanın sakıt D.P. Milletvekillerinden Halûk Timurtaşla evli olan kızı Ayhan Timurtaştı. Bir gün evvel Koraltanın oturduğu köşkte müzelerden alınarak getirtilen eşyaların tesbiti yapılmıştı. Araştırma yapılırken büyük kütüphanenin **fizli** bir gözü bulunması ihtimali üzerinde durulmuş ve bütün kütüphane elden geçirilmişti. İşte ne olduysa o anda olmuş, sakıt Meclis Başkanının ailesi tarafından boşaltılması unutulan küçük bir çekmece bulunmuştu. Çekmecenin içi bir âlemdi. Çıkan resimler arama yapanları hem güldürüyor, hem da hicaptan yarin dibine geçiriyordu. Küçük çekmecede ikisi hariç bir yığın müstehcen resim vardı. Hem bunlar özel resimlerdi. Dansöz Nanaya aittiler. Hele birinin nasıl çekildiğine doğrusu akıl erdirilemedi. Zira divana çırılçıplak uzanmış olan ünlü dansözün öyle bir pozu vardı ki bir insanın soğukkanlılıkla deklanşöre basması imkansızdı. Diğer biri de köşkün banyosunda alınmıştı. Dansöz köpükler içinde bir Babil Kraliçesi pozundaydı. Mamaafih diğerleri de bu pozlardan aşağı kalmıyordu. Hele büyük halının üzerine yatırılmış iki genç kadının pozu, resimleri bulanları bir hayli düşündürdü.

Yüksek Soruşturma Kurulu faaliyet **halinde**

Kirli çamaşırlar ortaya döküldü

Meçhul İşçiler

Böylece bu haftanın başında hayat Ankarada bu minval üzerine devam edip gidiyordu. Parola çalışmaktı ve çalışanlar mevkilerinin verdiği gurura kapılmamışlardı. Hele Bakanlar pek az kimse tarafından tanınıyor, hiç biri de bundan dolayı üzüntü duymuyordu. Bilâkis, mütevazı hayatlarının devamı kendilerine huzur ve rahatlık sağlıyordu. Ancak, bazen hoş hadiseler de cereyan etmiyor değildi. Nitekim bir öğle vakti yemek için Karpiçin bahçesine giren iki sivilin hikâyesi dudaklarda tebessüm uyandırdı.

O gün Karpiçin bahçesi kalabalıktı. İki ahbap bir kenara oturdular ve konuşmaya başladılar. Bir hayli geçtiği halde garsonlardan hiç biri yanlarına uğramadı. Ses çıkarmadılar ve beklemeğe devam ettiler. Sivillerden biri Ulaştırma Bakanı General Sıtkı Ulay, diğeri İçişleri Bakanı General Muharrem Kızılogluydu. Bir ara masalarının etrafını birkaç garsonun birden aldığını ve aşırı hürmet gösterdiklerini farkettiler. Şaşırmışlardı. Yiyecekleri yemekleri ısmarladılar ve omuz silkerek sohbetlerine döndüler. Ancak garsonlar yanlarından ayrılmıyor, biri gidiyor biri geliyordu. İki mütevazi Bakan buna bir mana veremediler. Zira bilmedikleri bir şey vardı. Bar Amerikanda oturan bir gazeteci kendilerini görmüştü. Bir müddet seyretmiş ve garsonların sivil generali kaale almadığını görünce, içlerinden bi--ini çağırarak durumu anlatmıştı. İşte o dakikadan sonra Karpiçin devlet erkanına hizmet etmeğe alışık garsonları Bakanların yanından ayrılmaz olmuşlardı!

Buna benzer bir hadise da içişleri

Demokrasimizin İşlemeyen Müessesesi: iktidar Partisi Grupları

Memleketimizde demokrasiden bahsedilmeğe başlandığı günlerde, herkes bir kav belirli formülü, bu siyasî rejimin temel unsurları gibi dalma tekrarlamıştır: İnsan haklan teminatı, millî iradeyi en sağlam ve dürüst bir şekilde aksettirecek olan seçimler, bu iradenin gerçekleşmesinde yer alması gereken siyasi partiler, kanunların Anayasaya uygunluğunu murakabe edecek olan Anayasa Mahkemesi. Bu temel prensiplerin yanında, en az bunlar kadar ehemmiyetli olan basın hürriyeti, üniversite muhtariyeti, hâkim teminatı ve idarenin tarafsızlığı kaideleri de kurmak istediğimiz demokratik rejim içinde mutlaka yer alması gereken prensip ve müesseselerdir.

Bu müesseselerin her biri normal bir demokratik düzenin asgarî şartıdır. Herblrine, bu düzen içinde vazife ve mesuliyetler düşmektedir. Nitekim, demokratik hayata girdiğimiz, daha doğru bir tâbirle girmeğe teşebbüs ettiğimiz 1945 yılından beri basın, üniversite, mahkemeler ve İdare organları hisselerine düşen vazifeleri yerine getirmeğe çalışmışlardır. Zaman zaman bazı gerilemeler, duraklamalar olmuş, bazı ileri atılışlara da rastlanmıştır. Fakat, herhalde bu müesseseler, memlekette mevcut şartlan yer yer zorlamak suretiyle vazife görmeğe çalışmışlardır.

Meselâ 1945 yılında hükümete gazete kapatmak hakkım veren basın kanunu yürürlükteydi. O zamanki hükümetin elinde bulundurduğu bu geniş yetkiye rağmen İstanbul ve Ankara basını -ki o zaman yeni çıkmağa başlayan bir kaç muhalif gazeteden ibaretti- hür bir basın rejiminin gerçekleşmesi için savaşmaktan çekinmemişlerdir.

Demokrat Parti iktidarının İlk yıllarında kısa süren bir hürriyet havasından sonra Türk Basını için karanlık ve çileli bir devir başlamıştır. İdari ve siyasî, maddi ve manevî her türlü başlanın ve en açık ifadesiyle zulmün bütün şiddetiyle hüküm sürdüğü bu devirde, kurtuluşu gizli anlaşmalarda» kalemlerini kiralamada, hattâ satmada balan "bir kısım basın" hariç- Türk basınını gerçekten temsil edenler fikir ve basın hürriyetinin ve demokratik nizamın savunmasını cesaret ve celâdetle yapmaktan geri durmamışlardır.

Diğer taraftan üniversiteler, talebeleri ve öğretim üyeleriyle birlikte, memlekette kurulmak istenen diktatörlük idaresine karşı şiddetli mücadeleye girişmiştir. Üniversiteler bu mücadelede, içerden ve dışardan gelen çeşitli baskılara rağmen vazifelerini yapmışlardır. Bakanlık emrine alınan hocaları için bir yandan talebeler mücadele ederken, bir yandan da aktif ve pasif mukavemetler şeklinde Üniversite, demokratik esasların İhlâl edilemiyeceğini kuvvetle savunmuştur. İnkılâba tekaddüm eden günlerde İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin cesur hareketleri, bu müesseselerin vazifelerini yerine getirdiklerinin bıkar edilemez delilleridir.

Ancak dikkat nazarlarımızı iktidar partilerinin Meclis Grupları üzerine teksif edersek, vaziyetin aynı olmadığını müşahede ederiz. Parti Grupları, partilerinin programlarını ve iktidarda olduğu zaman icraatını desteklemekle mükellef iseler de, icra kuvvetini ayın zamanda murakabe ile de, bilhassa vazifelidirler. Parti Grupları işte bu vazifelerini yerine getirmedikleri gibi, siyasî buhran zamanlarında da sadece icra organını bit particilik zihniyeti içerisinde körü körüne tutarak, demokratik gelişmeyi kösteklemişlerdlr.

1947 senesinde, Muhalefetin haklı tenkit ve taleplerini yerine getirmek arzusunda olmayan bir lora kuvvetinin, kendi Meclis Grubu tarafından desteklendiğini görmekteyiz. Bir yandan Muhalefet haklı olarak şikayetçi, öbür taraftan Hükümet kendi Parti Grubunca tutuluyor. Memlekette siyasi bir gerginlik hakim. Devlet Başkanı, işgal ettiği mevkiin icabı tarafsızlığını muhafaza durumunda. Devlet Başkanı, Meclis grubunun desteğini temin etmiş olan Hükümet Başkanı ile aynı kanaatte değiller. Hükümet Gruba dayandığı için istifa etmiyor. Bu buhranı bertaraf etmek için tek çıkar yolun Grubu harekete geçirmek olduğuna kani bulunan Devlet Başkanı 35 ler diye isimlendirilen Grup içi bir muhalefeti tutarak Hükümetin istifasını temin etmiş ve bu suretle siyasi buhran sona erebilmiştir.

1950 senesinden sonraki iktidar partisinin grubu, lora kuvvetini murakabe etmek bakımından hiç işlememiştir. Bir tek isyan hâli istisna edilirse Demokrat Parti Grubu biç bir zaman deruhte ettiği mesuliyeti kavrayamamış ve icra kuvvetine daima bağlı kalmıştır. Bu Grubun isyan hareketinde bakanlar teker teker istifa ettirilip sadece Hükümet Başkanına itimat beyan eden acaip bir davranışa rastlanılır. Bunun dışında Demokrat Parti Grubu, her türlü teminatı ortadan kaldıran ve demokrasi ile uzaktan yakından ilgisi olmayan hukuk dışı tedbirlerin alınmasında dahi, Hükümete karşı en küçük bir direnmeyi gösterememiştir.

Demek oluyor ki çok partili bir siyasî rejim içerisinde demokratik nizamın gerçekleşmesi için iktidar Gruplarının rolü mühimdir. Bu Grupların vazifelerini arzulanan şekilde yapabilmeleri için, Anayasada milletvekillerinin Meclis içindeki rey ve mütalaalarından dolayı sorumsuzluklarını teminata bağlayan maddenin işler bir hale getirilmesini sağlamak lazımdır. Grupda alınan karara muhalif kalanlar, Meclis içinde bu karar aleyhine konuşamamaktadırlar. Aksi hal, parti Grubu kararına karşı gelmiş olarak mülahaza edilmekte ve partiden ihracı gerektirmektedir. Bu, bazı hallerde hafifletilmelidir.

Diğer taraftan siyasi buhran zamanlarında Devlet Başkanına düşen vazifeyi de dikkat nazarına almak lâzımdır. Devlet Başkam bir parti başkanı değildir. Partilerin üstünde bir durumu vardır ve böyle olmalıdır.

Memleketimizin hukuki binası, insan hakları ve demokratik bir rejim esası üzerine yeniden inşa edilirken parti Gruplarının gereği gibi işlemesini temin edecek ve Devlet Başkanının partiler üstü ve tarafsız durumunu sağlayacak tedbirleri almak yolunu ihmal etmemeliyiz.

Bakanlığının önünde cereyan etti. Geçen haftanın başında bir gün İçişleri Bakanlığının yan kapısından üç kişi içeri girmek üzereydi. Kapıcı gelenlerin yolunu keşti "Burası yasak, hemşerim" dedi. Üç adamdan zayıfça olara kapıcıya sükûnetle "Oğlum Basın - Yayın ve Adalet Bakanı bunlar" diye yanındakileri gösterdi. Hakikaten gelenler Abdullah Gözübüyük ile Zühtü Tarhandı. Ön kapıdan bekleniyorlardı. Kızıloğlunu ziyaret edeceklerdi. Karşılayıcılar ön kapıya birikmiş, Bakanlar yan taraftan gelince kapıcı "yasak" demişti. İki Bakan gülerek içeri girdiler. Ancak kapıcı pek korkmuştu. Eski alışkanlığının tesiriyle işinden olacağını zannetmişti. Ama, Bakanların kendisini okşayan bakışlarını görünce rahat bir nefes aldı ve onun da gözleri gülmeğe başladı.

Hükümet

Ümidi gerçekleşen adam

(Kapaktaki Bakan)

Geçen haftalardan birinde Yani Meclis binasındaki müstakbel Başbakanlık dairesinin sağ tarafında, pek büyük olmayan bir odada kısa boylu, tıknaz, hayli dökülmüş sarışına çalar kumral saçlı, lâcivert gözlü, hafif sesli ve sakin tavırlı, orta yaşlı bir adam çalışıyordu, önündeki kağıtlardan bir aralık başını kaldırdı, karşıya baktı. Yorgundu. fakat gözlerinin içi ışıldıyordu. Evrakını topladı, çantasına koydu. Merdivenleri ağır ağır indi. Kapıda 0004 numaralı makam arabası kendisini bekliyordu. Halbuki o bir az yürüyecekti. Şoföre "sen evine gidebilirsin evlâdım" dedi. Bahçe kapısından çıktı. Yeni Meclis Meydanına geldi ve oradan Bakanlıklara doğru inerken sağdaki akasyalı yola saptı. Mesut ve memnun yürüyordu. Kendi kendisiyle konuşuyordu. Bu adam iktisadi işlerin koordinasyonuyla vazifeli Devlet Bakanı Şefik İnandan başkası değildi. O gün, Devlet Bakanı tâyin edileliberi ele aldığı Plânlama Dairesi hakkındaki kanun tasarısı üzerinde ilk çalışmalarının neticelerini Bakanlar Kuruluna anlatmış ve böyle bir teşkilatın kurulması hakkında ittifakla karar alınmıştı Sabık İktidarın İstatistik Genel Müdürlüğünden uzaklaştırdığı kıymeti eksper, 12 yıldır bu teşkilâtın gerçekleşmesi için her önüne gelene derdini anlatmağa çalışmıştı. Bunun D. P. iktidarı devrinde günden güne bir hayâl olduğunu görerek üzülüyordu. Halbuki "Plân" fikrini İnkılâp Hükümeti o kadar çabuk benimsemiş ve kabul etmişti ki, şimdi o 12 yıldır ardından koştuğu, doğruluğuna inandığı bir fikrin birden bire gerçekleşivermesinin sevinci içindeydi.

Plân ve program

Devlet Bakanı Şefik İnan ertesi gün hemen çalışmalara başladı. Plânlama Dairesi hakkındaki kanun tasarısına son şekil verilmeliydi. Geçici Hükümet, büyük bir milli kalkınma plânı yapmağı, geçici vasfına uygun görmüyordu. Fakat, bu memlekette her nevi plân fikrini duymak bile istemeyenler Yassıadada misafir edildikten beri, geride plân mefhumuna aleyhtar hiçbir siyâsî teşekkül kalmamıştı. Elbette ki, milleti topyekûn bir kalkınma seferberliğine çağırmak ve bu seferberliğin şartlarını tesbit etmek vazifesi seçimle iş başına gelecek bir hükümete ait olmalıydı. Fakat, İnkılâp Hükümetinin seçimle gelecek ilk Hükümete iktisadî alanda verebileceği en büyük hediye onu bir millî kalkınma plânı yapabilecek hale sokmak olacaktı. Bu da bir Plânlama Dairesinin temelini ilk iş olarak atmakla kalabildi.

İki hafta kadar süren çalışmalar sonunda Devlet Bakam Şefik İnan bizzat kaleme aldığı "Başbakanlık-iktisadi Plânlama Dairesinin Teşkilât, Vazife ve Selâhiyetleri Hakkında Kanun Tasarısı'na, bu haftanın başında bir güzel eser yaratmış insanların sevinç ve heyecanıyla bakıyor, onu daha da mükemmel hale getirmek için bütün devlet mekanizmasının ve Üniversitelerin temsilcileriyle ve yakın dostlarıyla fikir teati ediyordu. Artık, tasarı hemen hemen son şeklini almıştı. Şefik İnan meşgul eden şey sadece birkaç teferruat noktası ile maddelerin sırası ve bazı terimlerin seçilmesinden ibaretti. Okuyucularımız AKlS'in bu sayısını silerine aldıktan birkaç gün sonra asarı Bakanlar Kurulunun tetkikine sunulacaktı.

Devlet Bakanı, tasarı üzerindeki çalışmalarına Batı âleminin en büyük plânlama mütehassıslarından Tinbergen'den aldığı bir muhtırayla başlamıştı. Doğrusu, büyük Hollandalı profesör -ekonometri dalının kurucularından biridir- 1938'den beri tanıdığı eski istatistikçinin kendisinden âdeta yalvarırcasına bir muhtıra istemesini, Türkiyede 27 Mayıstan beri değişmiş çok şeyler olduğunun bariz bir delili saymıştı. Birkaç aydır Türkiye'ye gelip gidiyordu. Eski iktidar kendisini-Ortadoğu Üniversitesinin bir odasına adeta hapsetmişti. Yalnız Dışişleri Bakanlığının sözde iktisatçılarıyla temas edebiliyordu. Zavallı Tinbergen, Türk ekonomisinin tâ içinde, onun nabzını tutan bütün Türk eksperlerinden tecrit edilmiş vaziyette, üstelik 10 -evet 10-yıllık bir plân yapmakla vazifelendirilmişti! Tinbergen, dâhi diplomat -iktisatçıların kendisine verdikleri derme çatına bilgilerle -üstelik bunların doğru olup olmadığından da ziyadesiyle şüphe ediyordu- nasıl 10 yıllık plân yapabilecekti? Fakat, ne yapsın ki Hollanda - Türk dostluğu, OECE, NATO, vs. gibi siyasi mülâhazalar da bir şeyler hazırlamasını gerektiriyordu. Yapacağı şeyin bir plân tasarısının tasarısı olduğunu belirtmek şar tiyle birşeyler çiziktiriyordu.

Dolu iyi niyet

Tinbirgen, Şefik İnanın talepleri karşısında önce biraz tereddüt etti. Çok işi vardı. Endonezyaya acele gitmesi lâzımdı. Bu işi dönüşte yapsa ne olurdu? Fakat ısrarın temizliği, İnkılâbın iyiniyetinin açıklığı kurt iktisatçıda o kadar sevgi ve hürmet uyandırmıştı ki dayanamadı, gecesini gündüzüne katıp esaslı bir muhtıra hazırlayarak İnana verdi. Bu suretle, İnan İstatistik Umum

Geçici kabine azaları çalışıyor
Programın fazileti

Çankaya Köşkü

27 Mayıs günü 1 numaralı hedefi teşkil eden Çankaya Köşkünün nasıl zaptedildiği hususunda çeşitli haberler yayınlanmış bulunuyor. Bunların içinde "iki kişi gitti, Çankayayı teslim aldı" tarzında pek basit tefsirler bulunduğu gibi, daha ciddi olanları da vardır. Bugün açıklanmasında mahzur bulunmayan hakikat şudur ki eğer Çankaya Köşkü bu derine maharetle ele geçirilebildiyse, sebep, ihtilâli plânlıyanların çok başarılı bir hazırlık yapmış olmalarıdır.

Hakikaten 26 Mayısı 27 Mayısa bağlayan gece, saat 21,30 da, Meclis Başkanının evinin yanındaki göbeğin civarından geçenler hafızalarını biraz yoklasalar orada esrarengiz tavırlı üç kişiye rastladıklarım hatırlayabilirler. O gece göbeğin yanında üç subay buluşmuşlardı. Bunlar Yarbay Sezai Okan, Albay Sami Küçük ve Albay Osman Koksaldı. Orada birkaç saat sonra bağlıyacak İhtilâlin Cumhurbaşkanlığı kısmına alt plânları tekrar gözden geçirmişlerdi. Harekât 3.30 da başlayacaktı. Saat .4 sıralarında o zamanki Örfi İdare Kumandanlığı binası olan ve harekâtla beraber Türk Silâhlı Kuvvetleri Karargâhı haline inkılâp edecek binadan Celâl Bayara İletilmek üzere bir ültimatom verilecekti. Albay Koksalı muhatap tutan ültimatom telefonla yapılacak ve son derece sert, kesin olacaktı. Şöyle denilecekti:

"Türk Silâhlı Kuvvetleri memlekete ve şehre hâkim oldular. Her türlü mukavemet beyhudedir. Alayınızla derhal teslim olun. Bayar da yazdı bir istifanamesini yollasın"

Albay Koksal bu ültimatomu Bayara ulaştıracak ve sabık Cumhurbaşkanının davranışına göre hareket edecekti. .Gaye kan dökülmemesiydi. İhtilâli hazırlayan subayların Köşkte alınacak tedbirler hakkında geniş malûmatı vardı. Koksal arkadaşlarına her şeyi inceden inceye anlatmıştı. Hazırlanan plânlarda ana fikir, Köşkün ateşsiz ve kansız düşmesiydi.

Hazırlıklar bununla kalmıyordu. Esasen Koksalın Muhafız Alay Kumandanlığına getirilişi başlı başına bir âlemdi. Muhafız Alay Kumandanının başka bir vazifeye tâyini üzerine boşalan yere zamanın Millî Savunma Bakan Ethem Menderes bir adam istemişti. Kendisine beş, altı isimlik bir liste gönderilmişti.

Ancak liste son derece ustalıkla hazırlanmıştı. Listedeki isimlerin hemen hepsi Alay Kumandanlığı için liyakatli kişilerdi. Ama ufak bazı aksaklıklar mevcuttu. Listede adları bulunanların kimisi şark hizmetine gitmek üzereydi. Kimisinin kıtaya çıkma müddeti yaklaşmıştı. Ethem Menderes listeyi dikkatle gözden geçirdi. İsimlerin arasında Koksalın adı yoktu. Zira listeyi hazırlıyan Koksaldı. Bakan, Albaya kendisini listeye neden sokmadığını sordu, İş kıvamına gelmişti. İkinci listede Koksal da mevcuttu ve tâyin yapıldı. Artık Muhafız Alayı ele geçmiş sayılabilirdi.

İnkılâptan evvel plân Koksal tarafından Muhafız Alayının bazı subaylarına da anlatılmıştı. Genç subaylar nasıl hareket edileceğini biliyorlardı.

Üç Albay 26 Mayıs gecesi saat 22 de birbirlerinden ayrıldılar. İkisi Harp Okuluna, Koksal da Köşke döndü. Saat tam 4 de -Ankara tamamen ele geçirilmişti- Silâhlı Kuvvetler Kumandanlığından Koksala telefon edildi. İhtilâlciler en ufak ihtimali bile hesap etmişler ve Koksalın telefonunun dinlenebileceğini düşünmüşlerdi. Koksal ültimatoma şöyle cevap verdi

" Nasıl olur ? Bir Devlet Başkanından istifası nasıl istenilir?"

Silahlı Kuvvetlerin karşılığı daha sert oldu:

"— Albay! Emri derhal yerine getirin. Sorumluluk Bayara ait olacaktır!"

Plânın ilk merhalesi böylece aşılmıştı. Koksal, ültimatomu Baş Yaver Yarbay Tayyara iletti. Kendisi de derhal Bayarın bulunduğu kısma koştu. Bu sırada Köşk bir tank takımı tarafından sarılmıştı. Bayar kendisine tekrarlanan ültimatomu dinlemedi. Yanına gelen Koksala:

«— Böyle şey olmaz, bu bir şantajdır! Mukavemet edeceksiniz" dedi.

Koksal ise, durmadan Ankara ve Istanbulun düştüğünü, istifa etmekten başka çıkar yol olmadığını Bayara tekrarlıyordu. Bayarın inadı harekâtı şantaj olarak kıymetlendirmesinden ileri geliyordu. Koksal, bunun üzerine bir subayı, Bnb. Dursun Soysalı, Silâhlı kuvvetler karargâhına göndererek "Bayarın mukavemet fikrinde olduğunu, Köşke biraz daha tazyik yapmalarını" Komiteye bildirdi. Bu haber alındığında Sarıkışladan bir taburuyla kopup gelen 61. Alay Kumandam Albay Cahit Aksoy Komite azalarına emirlerine amade olduğunu bildirmişti. Kendisine derhal iki bölüğünü hazırlaması ve Köşke hareket etmesi emredildi.

Piyade alayının iki bölüğü, başlarında Alay Kumandanları Albay Aksoy olduğu halde hareket ederken iki Kurmay Albay da bir jipe binmeğe hazırlanıyordu. Albay Sami Küçük ve Albay Emin Aytekinli evvelâ elçiliklere uğrayacaklar, "emniyette" olduklarını onlara söyüyecckler, daha sonra Köşke çıkacaklardı.

Köşke çıkıldığında manzara şöyleydi: Menderesi oturduğu Yabancı Misafirler Köşkünün önünde dakikada 1800 mermi atan bir taret, Köşkün kapısı önünde bir başka taret ve civarda mevzi almış Muhafız Kıtası birlikleri.

Albay Küçük ve Aytekinli kapıya doğru ilerlediler. Bu sırada taretlerin kumandanları genç subaylar Küçükün yanına gelerek askerce bir selâm verdiler "Emrinizdeyiz" dediler. Köşkü saran birliklere çevrili taretler yavaş yavaş aşağıya indirildi, 180 derecelik dönüşle Cumhurbaşkanlığı Köşküne çevrildi. Taretlerin kumandanlarına derhal Albay Aksoyun birliğine iltihak etmeleri emredildi. Mevzilenmiş Muhafız Alayı, piyade birlikleri de toplandılar ve Aksoyun kumandasına girdiler.

Bu sırada Hariciye Köşkünün önünden, elinde şapkası, yaya olarak bir generalin Köşkün kapışma doğru ilerlediği görüldü. Gelen, General Burhanettin Uluçtu Orada duran Albay Küçük, Aksoy, Aytekinli ve Muhafız Alayı subaylarının meydana getirdiği grubun yanına yaklaştı. Akabinde Binbaşı Muzaffer Karan üç tankla kapıda görüldü. Tanklarla Köşke girmesi kendisine emredildi. Üç tank kapıdan içeri girerken Hariciye Köşkü-

Nasıl Zaptedildi?

nün önünde ikinci bir grup subay daha görünmüştü. Bu grupta, Yb. İsmet Özbudak, Yb. Kemal Tüfekçioğlu, Bnb. Abdullah Tardu, Alb. Selim İşuner, Yb. Cevdet, Tğm. Özdemir Çakmaklı, İki Harbiyeli ve bir jandarma üstçavuşu bulunuyordu. Bunların bir kısmı Tuğgeneral Sıtkı Ulaydan vazife almışlardı.

Gelenler Köşkün içine girerken uzaktan durumu gören ve birliklerinin büyük bir kısmım çekilme ve toplanma emri veren Koksal, süratle üzerlerine doğru yürüdü. Grup ile karşılaşınca, gruptaki şahısların kendisinin harekâtından haberdar olmadığını anladı. Ateşsiz ve kansız inkişaf eden harekât bir anda küçük bir yanlış-

dört subaya ihtiyaç varmış. Siz silâhlısınız, girin" dedi. İki muhafız subayı, Binbaşı Karan ve Küçük Köşke girdiler. Köşkün giriş kapısından başlayan koridorda, on kadar süvari eri bulunuyordu. Bir sivil, General U-*luçla* münakaşa etmekteydi. Küçük münakaşa edenlere yaklaştı. Sivil zat, sakıt Cumhurbaşkanı Dayardı. Münakaşa edenlerin yanına gelince Küçük: "Gürültüye lüzum yok.. Generalim, tutun şunu kolundan" dedi. Sayarın bir koluna Uluç, diğerine Albay Küçük girdi. Binbaşı Karanın da yardımıyla Bayar dışarı çıkarıldı. Bu sırada bir genç kadın ileri atıldı, kendisinin de Bayarla birlikte götürülmesini istedi. Genç kadın söylendiği gibi eski Cumhurbaşkanının kızı Nilüfer Gürsoy değil, kü-

Çankaya Köşkünün umumî görünüşü
Bir çift adam gidip teslim almadı

okla kanlı safhaya dökülebilirdi. Koksal, bu durumdan çok endişelendi. Gelen gruba "inkılâp mı?" diye kendini âdeta takdim etti. Fakat gelenler Muhafız Alayı Kumandanını anlamadılar ve Koksalın tabancasını dahi aldılar .Fakat hazırlanan plâna güre hareket eden Sami Küçük ve arkadaşlarının yetişmesi ve Alb. Selim Işı--erin ikazı havayı yatıştırmıştı.

Koksal, harekâtın kansız ve ateşsiz olması için grubun başına geçerek, kendi birlikleriyle, jandarma ve polis kıtası arasından aşırdı ve plânı son safhasına getirdi.

Vakit epey ilerlemişti. Albay Emin Aytekinli Albay Küçüke yaklaştı. "Bayan içerden çıkarmak için

tüphaneci Özel Şahingiraydı. Subaylar kadını ittiler. Sakıt Cumhurbaşkanı, General Madanoğlunun emriyle Harp Okuluna tankla götürülecekti. Ancak bu bir ihtiyat tedbiri olarak düşünülmüştü. Şehre tamamen hâkim olunduğundan Albay Koksalın kırmızı Station Wagonu hazırlandı, önde Kurmay Yarbay İsmet ile bir Ordonat Yüzbaşısı, arkada Bayar, General Uluç. Binbaşı Karan ve Karanın dizlerine elindeki Steıı tabancayla oturan Albay Küçük yer almıştı. Bayar Harp Okuluna kadar tek kelime konuşmadı. Odasına yerleştirildikten sonra yanına giren Albay Sami Küçük: "Yazılı istifanızı verirseniz, İyi olur" dedi.

Ancak sakıt Cumhurbaşkanı buna da cevap vermemiş, birkaç homurtuyla iktifa etmişti.

OKUYUCU MEKTUPLARI

İnkılâp hakkında

AKİS'in, hürriyet ve demokrasi savaşındaki hizmetlerini, başından sonuna ileri ile izledim ben de her ülkücü gibi. 1945 den bu yana, onbeş yıl süresince, benim de fikir savaşçıları arasında bir yerim oldu. ANT gazetesinde, Mecliste, C.H. Partisinde. İnkılâp, bir günde, bir ayda olmuş değil elbet. Bir sonuçtur ihtilâl. Bir oluşun bitimidir hâr sonuç Banim de sizler gibi, bunca yıllık fikir savasından beklediğim, 27 Mayısın ak gecesine ulaşmak olmuştur. Kahramanlık, paylaşmakla tükenir şey değil ki. Oysa, insanın kendi içinden kendini kendisine karşı özgür duyman, alnı açık, başı dik yaşaması. İnsan olmanın en değerli armağanıdır.

Meclis Soruşturma Komisyonunun çalışmağa başlaması ile Yurdun üstüne çöken sis içinde, anlaşılan, biz ülkücüler bile birbirimizi göremez, anlıyamaz olmuşuz. 19 Nisandan 27 Mayısa kadar, resmi görevinin ve bana verilen özel ödevlerin başında ve peşinde idim. Hizmetimin değer ölçüsü, İnönünün, Şahap Gürler. Kemali Bayazıt, Turgut Göle arkadaşlarımın ve çevremde beni izleyen öteki ülkücülerin bilgilerinde ve takdirlerindedir.

Olur mu, böyle olur mu:
Kardeş, kardeşi vurur mu?

Abdürrahman Konak

Müdürlüğünden ayrılmadan önce atmış olduğu son imzanın semeresini topluyordu: Başbakanlığa Tinbergen'in getirtilmesini tavsiye eden İnandan başkası değildi idi

İş bu kadarla da kalmadı. Birleşmiş Milletlerin Türkiye Temsilcisi, Dışişleri ile Devlet Bakanlığına başvurmuştu. 27 Mayıs inkılâbının bütun dünyâda yarattığı sempati onları da harekete getirmişti. Her ne kadar teknik yardım için yıllık müracaat müddetleri sona ermiş ise de temsilci Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinin, başta büyük iktisat-51 Genel Sekreter Mr."H"-Hammarskjöld- olduğu halde, Türkiyenin plân uğrundaki gayretlerine yardımcı olacağını bildirmişti. Genel Sekreterlik müddete falan bakmadan Türkiyenin müstakbel plâncıları için de burs temin edecekti, iş yalnız Birleşmiş Milletlerle de bitmiyordu, inkılâbın bütün dünyada uyandırdığı sempati öylesine büyüktü ki yeryüzünde ilmin ilerlemesi için uğraşan büyük vakıflar da Tütrkiyeye başvuruyor ve plânlama mütehassıslarını seferber etmeğe hazır olduklarını bildiriyorlardı. İlk olarak Ford Foundation müracaat etmiş ve meşhur Kanadalı plan eksperi Mc Leod'u Türkiyeye yollamak kararında oldu**tunu açıklamıştı. Bu teklif İnan tarafından büyük memnuniyetle kabul edildi. İnan, sonbaharda tekrar Ankaraya dönecek olan Tinbergen'den ayrıca Birleşmiş Milletlerin teklif ettiği eksperleri seçmesini de istemişti. Bu suretle, muhtemelen Myrdal, Kuznets, Chenery gibi büyük iktisatçıların memleketimize gelmeleri, Plân Dairesinin kurulman ve ilk çalışmalarıyla ilgili hazırlıklara ilmin en son safhasının damgasını basmaları beklenebilirdi.**

Şefik İnan, Tinbergen'in muhtırasını aldıktan sonra, memleketimizin realitelerine uydurmak için üzerinde bizzat çalışmağa başladı. İnan bu konuda evvelâ devlet teşkilâtımızın bilgi ve personel durumunu ve bu teşkilâta hâkim olan ruhi esasları nazara alıyordu. Şimdiden ideal bir Plân Dairesi kurmak imkânsızdı. Bunun için lüzumlu kalitede ve sayıda eksper Türkiyede mevcut değildi. Sabık İktidar bu konuda on yılı heba etmişti. Bu durumda yapılacak şey, plânlama teşkilâtının ilk nüvesini kurmaktan ibaret kalacaktı. Yeter ki bu nüve kuvvetli olsun ve etrafa dalbudak salmasına imkân verecek sağlam bir temel üzerine oturtulsun. İkinci nokta, Plân Dairesinin mevcut Bakanlık, daire ve teşekküllerin illerine fazla müdahele etmemesinin teminiydi. Aksi halde, herkesin pek alıngan olduğu Türkiyede plân mefhumunun gözden düşmesinden korkulurdu. Madem ki plân demokratik usûllerle yürütülecekti, yapılacak şey, bu fikri halkoyuna ve basma mal etmek ve ilgili resmi memurları bir araya toplamak suretiyle birlikte ve koordone şekilde hareket etmek olmalıydı. Tabii, icabında gereken müdahaleler de yapılmalıydı. Fakat, bu müdahaleler Plânlama Dairesinin filânca veya falanca daireye karışması şeklinde olmayacak, tavsiyelerin Başbakan tarafından Bakanlar Kuruluna getirilmesi suretiyle yürütülecekti.

Plânlama Dairesi

Devlet Bakanının hazırladığı tasarıya göre, İktisadi Planlama Dairesi Başbakanlığa bağlı olacak ve Başbakan bir Devlet Bakanını kendi adına bu daireyi yürütmekle görevlendirecektir. Plânlama Merkez Dairesinin başında Bakanlar Kurulunca tâyin edilecek bir Başkan bulunacaktır. Bu Merkez Dairesi umumi iktisat plânının ana hatlarını ve genel istikametlerini tesbit edecektir. Umumî plan çerçevesi içinde muhtelif iktisadi faaliyet kolları ve icabında bunların tali dalları için İhtisas Grupları teşkil edecektir. Bölge plânlarının yapılmasını kararlaştıracak ve hazırlanmış bölge plânlarını İhtisas Gruplarında incelendikten sonra umumi plân çerçevesi içine alacaktır. Umumi plânın ve tali plânların icra seyrini takip etmek üzere devamlı surette bilgi toplayacak ve bu bilgilerin ışığı altında plânda gereken ayarlamaları yapacaktır. Nihayet, gerekli istatistik bilgilerin sağlanmalı için Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğüyle sıkı işbirliğinde bulunacaktır. Bu İhtisas Gruplarında Herkes Dairesinin en az bir mensubu devamlı surette yer alacaktır. Böylelikle Merkez Dairesinin -tıpkı milletlerarası teşekküllerin sekretaryaları gibi- İhtisas Gruplarında olup bitenlerden dalma haberdar olman ve bu grupların çalışmalarını birbirleriyle ahenkleştirmesi imkân dahiline girecektir. Bu İhtisas Gruplarına yabancı eksperler de tam üye sıfatiyle katılabileceklerdir. Merkez Dâiresi, plânın icra seyrini takip etmek ve gereken bilgileri toplamak için ilerde, personel durumu müsait olunca, her

Şefik İnan eşiyle birlikte
Aîle saadeti

Bakanlıkta, dairede ve teşekkülde müşahit mahiyetinde olmak üzere Planlama Birimleri kurabilecektir. Fakat, Plânlama Merkez Dairesinin en önemli yetkisi şu olacaktır: Herhangi bir yatırım projesi, İktisadi kalkınına plânları çerçevesi içine alınmadıkça -yani bu konuda Plânlama Dairesince karar verilmedikçe- finansman için milletlerarası veya yabancı kredi kaynaklarına başvurulması kanunla yasak edilecektir. Bu suretle, yeni -%10'cu- Zorlular türemiyecektir. Memleket yabancı Komisyoncu ve rüşvetçilerin istilâsından kurtarılacaktır. İktisadi idaremizde ahlâk prensiplerinin hâkimiyeti temin olunacaktır. Hersey olan çerçevesi içine alınmak suretiyle olur olmaz borçlanmalar yapılamıyacak, oy avcılığı kesin olarak önlenecekti.

Uzun bir vâde

"Plânlama Merkez Dairesi ayrıca görgülerini arttırmak için Türk mütehassıslarım yabancı memleketlere yollayabilecek ve plân fikrini yaymak ve plâncı yetiştirmek için seminerler tertipleyecek ve yayınlar yapacaktır. Plânlama Merkez Dairesinin üzerinde bir Plânlama Koordinasyon Kurulu tesis olunacaktır. Bu Kurula Plânlama Merkez Dairesi Başkanı başkanlık edecek ve kurulda Başbakanlık İstatistik Genel Müdürü, Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti Başkam, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol, Hazine ve Gelirler Genel Müdürleri, Bayındırlık Bakanlığı Yüksek Fen Heyeti Başkam, Karayolları Genel Müdürü, Devlet Su İşleri Genel Müdürü, Tarım Bakanlığı Tarım İsleri Genel Müdürleriyle Orman Umum Müdürü ve Veteriner İşleri Genel Müdürü, Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi Başkanıyla İç Ticaret Genel Müdürü, Ulaştırma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı veya onun yerine Devlet Demiryolları, Devlet Hava Yollan ve Denizcilik Bankası Genel Müdürleri, Çalışma Bakanlığı Araştırma Kurulu Başkanı, Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesi Başkanı ile Elektrik işleri Etüd İdaresi Genel Müdürü, Merkez Bankası Genel Müdürü ve Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği Genel Sekreteri bulunacaklardır. Mamafih, Kurulun teşekkül tarzı henüz son şeklini almamıştır. Bunda bası değişiklikler yapılması mümkündür. Bu arada Mili Eğitim Bakanlığına Teknik öğretim Genel Müdürü tarafından temsil edilmesi düşünülmektedir. Ayrıca, "sağlam savunmanın temeli sağlam ekonomidir" düsturuna yürekten inanmış olan Milli Savunma Bakanlığının da Kurulda temsil edilmesi muhtemeldir. Bu Kurul ayda en aşağı bir kere toplanacak, Merkez Dairesinin hazırladığı plânları her bakımdan tetkik ve tasvip edecek, böylelikle muhtelif Devlet dairelerinin ve amme sektörü müesseselerinin plânı ahenkli bir surette ve birbirleriyle tam anlayış havası içersinde tatbik etmeleri İmkânı sağlanacaktır. Kurul tarafından tasvip edilen plânlar, Plânlama Genel Kuruluna sunulacaktır. Genel Kurula bizzat Devlet Bakanı başkanlık edecektir. Üçte biri iki yılda bir değiştirilebilmek üzere ilmî ehliyetleri veya iş hayatındaki başa--ları ile tanınmış olan 80 şahsiyetten kurulacak olan Genel Kurul,

İnan Lise öğrencisi
Başarının sırrı:: Sebat

plânların tetkiki ve kıymetlendirilmesinde Başbakana yardımcı olacaktır. Başbakan bu plânları tasvip ettikten sonra Bakanlar Kuruluna verecek ve Bakanlar Kurulunun tasvibi de alındıktan sonra plânlar teşrîi organın -tasdikine değil- sadece ıttılaına sunulacak ve yayınlanacaktır. Plânlar ve tâdilleri yayınlanınca yürürlüğe girecek ve her Devlet dairesi ve âmme sektörü müesssesi bu plânın gereklerine uymakla mükellef olacaktır.

Plânlama Dairesi milli kalkınma olanlarını hazırlamak İçin memleketin iktisadi kaynaklarını inceleyecektir. Bu kaynakların geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunacaktır. Gerek bu maksatla gerek planların terasının takibi maksadıyla bütün Devlet teşkilatından ve amme sektörüyle özel sektördeki bütün hakiki ve hükmi şahıslardan lüzum göreceği bilgileri talep edebilecek ve toplayacaktır. Planlar hem uzun vadeli, hem kısa vadeli olabilecek ve Devlet sektörü ile özel sektörü istisnasız içine alacaktır. Plânlarda genel bütçe, katma bütçeler, özel 11 idaresi bütçeleri, belediye bütçeleri ve devlet sermayesi ile kurulmuş teşebbüslerle bunların iştiraklerinin yatırımları için sosyal karlılık, sektörlerarası münasebetler ve input-output hesapları, rantabilite tahminleri ve millî hesaplar gibi tekniklere başvurularak öncelikler tesbit edilecektir. Bu yatırımlar uzun ve kısa vadeli plânlar içersindeki yerlerine konulacaktır. Planlarda ayrıca, özel teşebbüs yatırımların teşvik iğin gereken tedbirler ileri sürülecektir. Pek tabii olarak bu teşvikler icabında -meselâ yatırım lisansı, ithal müsaadeleri, vs. gibi- bazı tedbirleri de beraberlerinde getirecektir. Planlarda bundan başka millî ekonominin ahenkli bir tarzda gelişmesi için lüzumlu mali, iktisadi ve sosyal bütün tedbirler yer alacak ve Merkez Dairesi bu tedbirlerin tatbikinde Başbakana müşavirlik edecektir. Bu arada para, kredi ve maliye politikaları gibi vasıtalı müdahele tedbirleri de ihmal edilmeyecek. Devletin doğrudan doğruya fizikî müdahele usullerini kullanması mümkün olacaktır Ayrıca, Merkez Dairesinin en önemli vazifelerinden biri devlet sektörünün bütün masraf tekliflerini millî ekonomi ve plânlama açısından incelemek ve yapılacak yatımları icrada: önce vize etmektir.

Bir adamın hikâyesi

Sevincini bundan bir kaç hafta evvel akasyalı, tenha bir sokakta kendi başına kutlayan adamın hayat hikayesi 1912 yılının Ocak ayının 15. gününden başlıyordu. Şefik İnan Kütahyanın Simav İlçesinde doğmuştu. Hem anası hem babası şimdi Bulgaristan sınırları içinde bulunan Edirnenin Kırcaali ilçesinin yerlilerindendi. Babası Ömer Faik İnan bir ilkokul öğretmeniydi. Tam 45 yıl öğretmenlik yapmıştı. Biri kız olmak üzere altı kardeştiler. Kardeşlerin en büyüğü Faik İnanı, bundan alt) yıl önce kaybetmişlerdi. Raif İnan ise İstiklâl Mücadelesinde, daha lisenin onbirinci sınıfında bir öğrenci ikenşehid olmuştu, Şefik İnanın babası da ağabeyleri de "Kuvayi Milliyeci"ydiler. Kendisi bununla daima iftihar eder Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin kurucula-

rı arasında Şefik İnanın babası ve ağabeyleri de vardı.

1920 yılında Simav Yunanlılar tarafından işgal edilince İnan ailesi, Yozgatta bulunan oğullarının yanına göçmek zorunda kalmıştı. Ömer Faik beyin iki büyük oğlu, Faik İnanla, Raif İnan, o sırada idama mahkûm olmuşlardı. Şefik İnan, bunları haklı bir gururla anlatırken "Benim 'soyumda ihtilâlcilik var. Talât Paşada babamın halasının oğludur" der.

Şefik İnan ilkokulun birinci ve ikinci sınıflarını Simavda, geri kalan kısmı ile ortaokulu Yozgatta okudu. 1925 yılında ilkokulu bitirdi 1928 - 1929 ders yılında da Ankara Erkek Lisesinden mezun oldu. Liseyi bitirdiği zaman 16 yaşında bir çocuktu. Zayıf ve hastalıklıydı. Bu yüzden' tahsiline bir yıl ara vermek zorunda kaldı. Bu bir yıl içinde kendisine iyi bakıldı. Bu yüzden bir yılda 10 santim uzadı. 1930 yılında Mülkiyeye girdi. 1933 yılında Mülkiyeyi bitirdikten sonra altı ay İçişleri Bakanlığında maiyet memurluğu yaptı. Avrupaya gitmek, tahsiline orada devam etmek arzularının başında geliyordu. İlk açılacak müsabaka imtihanına girmek kararındaydı. O sırada, 1933 yılının yaz aylarında, İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından bir imtihan açılmıştı. Genç İnan hemen bu imtihana girdi ve kazandı. Artık en büyük arzusu gerçekleşmiş sayılırdı. 1933 yılının sonunda Parise gitti. Pariste İstatistik Enstitüsünü başarıyla bitirdi. Aynı zamanda Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesine de devam etmiş ve bu fakülteden de mezun olmuştu. Yıl 1937 idi. Bundan sonra genç İnan, doktora sınıfına girdi. Amme Hukuku ve İktisat yüksek sertifikalarını aldı. Ayrıca "Fransada İşsizlik" mevzuunda bir tez hazırladı. Fakat İkinci Dünya Harbi dolayısıyle tezini verip doktor unvanını alamadı. 1939 Ağustosunda yurda döndü. İstatistik Umum Müdürlüğünde şube müdürü olarak işe başladı. 1940 yılı Martında da Siyasal Bilgiler Okuluna Bütçe İstikraz öğretmeni oldu. Her iki işi birlikte yürütüyordu. Aynı yılın Haziran ayında askerlik hizmetine başladı. Askerliğini uçaksavar topçu yedek subayı olarak yaptı. İstanbul - Acıbademdeki 65. bataryada vazife aldı. Birbuçuk yıl sonra terhis edildi. Bu arada, Şefik İnanın bütün hayatı boyunca unutamadığı bir hâdise cereyan etti. Bunu ne zaman anlatsa, o günün heyecanını tekrar yaşar. Hâdise 1941 yılında cereyan etmişti. İkinci Dünya Harbi bütün şiddetiyle devam ediyordu. Her memlekette olduğu gibi bizde de olağanüstü tedbirler alınmıştı. Şefik İnanın bulunduğu bataryanın da ehemmiyetli vazifeleri vardı. Alınan emre göre, izinsiz uçan her uçağa ateş edilecekti. Şefik İnan bir sabah erkenden kalkmış, bataryanın bulunduğu yere doğru yürümeğe başlamıştı. Bu sırada ufukta bir uçak görünmüştü. Batarya başındaki erler, emir gereğince, fasılasız rasat yapıyorlardı. Uçak bir Alman askerî uçağı idi. Vaziyet gerçekten ciddi bir mahiyet almıştı. Yapılacak iş, uçaksavar toplarının namlularını uçağa çevirmek ve ateş etmekti. Çünkü üst makamlardan aksine bir emir alınmamıştı. Şefik İnan bu sırada, bir iki dakika önce okuduğu o günkü Cumhuriyet Gazetesindeki bir haberi birden hatırladı. Haber Almanya Büyük Elçisi Von Papen'in bir uçakla memleketine gideceğinden bahsediyordu. "Ufuktaki uçak da bir Alman uçağı idi. Bataryanın namluları uçağın seyrini takip ederlerken emir verip vermemek hususunda büyün bir tereddüde; düştü. Uçağın içinde Von Papen'in bulunması muhtemeldi. Ateş açılır da isabet kaydedilirse ve Şefik İnanın aklına gelen İhtimal doğru çıkarsa, memleket büyük ve içinden çıkılmaz bir meselerle karşı karşıya kalabilirdi. Fakat bir yandan da, bu hususta kendilerine hiç bir emrin verilmemiş olduğunu düşünüyordu. Eğer tahmini doğru değil de, buna rağmen ateş açılmazsa, o takdirde verilen emre aykırı hareket etmiş olmaktan dolayı suçlandırılacaktı. Vereceği karar gerçekden büyük ve mesuliyetli bir karardı. Kısa bir tereddüt anı geçiren Şefik İnan, sonunda kararını verdi. Uçağa ateş edilmiyecekti. Uçak bataryanın üzerinden geçip batıya doğru uzaklaştıktan beş dakika sonra İstanbul Komutanlığından bir emir alındı. Emirde, bir Alman uçağının geçeceği, içinde Von Papen'in bulunduğu ve uçağa ateş edilmemesi isteniyordu. Şefik İnan birden rahatlamıştı. Vazifesinin icabıyla hâdiseleri birleştirebilmesi, tedbirli hareket etmesi, bir emrin zamanında verilmemiş olmasından doğabilecek büyük hâdiseleri önlemişti.

İnan Pariste

Boşuna gezmedi

Şefik İnan, 1944 yılında ikinci defa askere alındı. Bu sefer, İngilizce bildiğinden Hava Müsteşarlığında Ortaşark İngiliz Karargâhı ile irtibat subaylığı yaptı. Bir buçuk yıl da böyle çalıştıktan sonra terhis edildi ve eski vazifesine döndü. 1947 yılında İstatistik Umum Müdürlüğünden ayrılarak Maliye Bakanlığı Tetkik Heyeti üyeliğine geçti. 31 Mart 1954 yılında İstatistik Umum Müdürü oldu. 12 Eylül 1959 da Umum Müdürlükten alındı, Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası İdare Meclisi üyeliğine tâyin edildi. 27 Mayıs İnkılâp hareketinden sonra kurulan Geçici Hükümette Devlet Bakanlığına getirildi.

Şefik İnan, 29 Ekim 1939 tarihinde Ankara Palasta yapılan Cumhuriyet Balosunda tanıdığı ve daha uzaktan görür görmez "içinin ısınıverdiği" Handan hanımla 1941 yılında evlendi. Biri kız, biri erkek iki çocuğu vardır. İçki içmeyen, gece hayatı olmıyan, vaktinin hemen hemen tamamını mesut aile yuvasında kitapları ile başbaşa geçiren Şefik İnanın son derece sade bir hayatı vardır.

İşte, bu son derece mütevazı ve çalışkan adam, yıllardır kendisini meşgul eden büyük meselenin halledilmiş olmasını da, böylece kendi kendine kutluyordu.

Hükümet programı

Fakat geçen hafta içinde bu mütevazi Bakanı meşgul eden mesele Plânlama Dairesinden ibaret kalmadı. Plânlama Dairesi kurulup işleyinceye kadar D.P. iktidarının plansızlık batağına fırlatıp attığı iktisadî devlet teşekküllerine ve iştiraklerine ait yatırımlar ne olacaktı? Bu husus, Geçici Hükümetin geçen haftanın sonunda tamamladığı programında ele alındı ve programın o kısmı üzerinde,

Şefik İnan bizzat uğraştı. Nitekim program bu haftanın başında pazartesi günü, bir buçuk saatlik bir tehirle Milli Birlik Komitesinin açık toplantısında okundu.

Yatırımların âkibeti ilgili müsteşarlardan müteşekkil 23 kişilik bir teknik komisyonun kararlarına bağlı kalacaktı. Komisyon muhtelif gruplar halinde çalışmaktadır. Komisyonun yaptığı incelemeler Devlet Bakanı Şefik İnanın başkanlığındaki bir Bakanlıklararası komiteye gönderilmektedir. Bu komitede Maliye Bakam Ekrem Alican, Ticaret Bakanı Cihat İren, Çalışma Bakanı Cahit Talaş ile Sanayi Bakanı Muhtar Uluer üyedirler. Komisyon ile Komite bir yandan işin aceleliği, öbür yandan personel ye bilgi darlığı yüzünden tam ilmî ölçülerle çalışamamaktadır. Ama bu çalışmalar D.P. nin yatırımlarını muhakkak surette kaynaklarımızın çerçevesi içine almak, İktisadi istikrarı sağlamak ve müstakbel Plânlama Dairesinin işini kolaylaştırmak için çok lüzumludur. Komisyon ve Komite, bunun için tecrübelerin, aklı selimin ve iktisat ilminin genel kurallarının ışığı altında hareket etmekte ve bilhassa şimdiye kadar muayyen bir proje için ne kadar para harcandığını nazara almaktadır. Eğer fazla para harcanmışsa, pek ahım şahım bir önceliğe sahip olmasa bile, ehveni şer kabilinden o yatırımın devamına karar verilmektedir. Şimdiye kadar 19 müesseseye alt 270 proje teker teker incelenmiştir. 5.067.083.360 lira tutan bu projelerden -ki 1.696.236.490 lirası fiilen tediye edilmiştir- 2.327.714.678 liralık kısmına ait çalışmaların devamı uygun görülmüştür. 1.942.369.871 liralık kısmının tehir edilebileceğine -ki bunların bir kısmının inşâatına yeni incelemelere kadar müsaade edilmekte, bir kısmının ise etüdlerine devam olunup inşaatına müsaade edilmemektedir-, 797.000.803 liralık kısmı nın ise terkinine karar verilmişte Şimdiye kadar yapılan çalışmalar yatırımların kaynaklarımızı gene de aşacağım gösterdiğinden bütün projelerîn tetkiki bitince bunlar bir defa daha incelenecektir. Ayrıca, âmme sektörünün carî masraflarında da ciddi bir tasarruf gayretine girişil mistir. Devlet bütçesinin 460.751.00 liralık kısmı iptal edilecektir. Bunun 27 milyon küsur lirası dışında kalan kısmı daha ziyade yatırım masraflarıdır.

Piyasaya İtimat

Hükümet Programında ayrıca İnkılap Hükümetinin piyasada itimat hissinin gelişmesine ne kadar önem verdiği de açıklandı. Alican, daima şimdiden sabıklar hakkındaki zaruri ihtiyati haciz tedbirlerinden gayri bankalar üzerine konan bütün tehditlerin kaldırıldığını, bir daha tahdit konmayacağını ve bu hususta vatandaşlardan gelecek şikâyetlerin Bakanlığınca büyük bir hassasiyetle takip edileceğini bildirmişti. Alican, geçen hafta sonunda tam bir açık kalplilikle "yeni Hükümetin gayesinin hayatı ucuzlatmak değil, fakat pahalılaşmasını önlemek ve istikrar içinde kalkınmayı mümkün kılmak" olduğunu belirtti. Alicanm söylediği gibi, İnkılap Hükümetinin enflâsyona düşman olduğu kadar deflasyona -durgunluk ve onun beraberinde getirdiği işsizliğe- düşman olduğu da İnanın kaleminden çıkan programın baş prensiplerinden birini teşkil etti.

Yeni Hükümet bu maksatla sanayici ve ihracatçı kredilerini açıyordu. Para Fonu ve OECE temsilcileri de bunu müsait karşılamışlardı. Fakat sanayicinin de, geçen haftanın sonunda Gürselin söylediği gibi, iktisadî düzelme gayretlerimizi baltalamağı öğrenmesi lâzımdı. Dondurulmuş kredilerle çalışıp stokların üzefine oturmak, sonra da işçi çıkarmağa başlayıp Hükümet üzerinde bir nevi siyasî baskı yapmak yoluyla, yeni krediler alarak dünyanın hiçbir yerinde görülmedik derecede yüksek olan kâr marjlarını tutmağa gayret etmek, yeni Hükümetin yutacağı oyunlardan değildi. Hükümet, sanayicinin kredi ihtiyacını takdir ediyordu. Fakat, sanayicinin yüksek kâr marjlarını bir tarafa bırakmasını da bilmesi gerekirdi. Buna rağmen çalışamayan sanayici normal kâr hadleri içinde sübvansiyon alabilirdi Fakat, normal kâr marjına rıza göstermeyip işsizlik yaratan ve bu memleketin köylüsünün, işçisinin alınteri sayesinde kazandığı dövizlerle makinelerini kurup sonra onları tam kapasiteyle çalıştırmayan sanayicinin isletmesine Devlet icabında el koymaktan çekinmeyecekti. Fakat, Hükümet şimdiki halde bunlara lüzum olmayacağını ümit ediyordu. İşsizlik ve durgunluk pahasına sağlanacak istikrarı İnkılâp Hükümeti kabul etmiyordu. İstikrarla gelişmeyi bağdaştırmak için devlet en ileri fiziki müdahalelerden gerekirse çekinmemek kararındaydı.

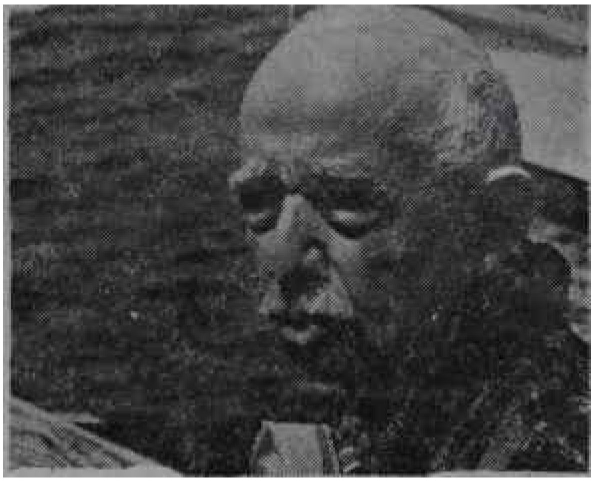
Artüs programı okuyor
Plan, plân, plân...

Ayrıca hükümet programında, para miktarında azaltma yapılacağı ve yeni fiyat kontrollerine gidileceği hakkındaki söylentiler, Alicanın geçen hafta sonunda yaptığı gibi, bir kere daha yalanlandı. Hükümet bilâkis devleti fazla katı kalıplar içinde fiyat kontrolünde bulunmağa mecbur eden Millî Korunma Kanununu kaldıracağını, bizzat Gürselin, trenin ve Alicanın ağzından teyit etmişti. Bu husus Programda da yer alıyordu.

Dış iktisadiyat

Hükümet Programında Müşterek Pazar, borçların yeniden tecili ve yardımın arttırılması konusunda fazla bir şey söylenmedi. Bu hususta Hükümetin görüşü biliniyordu. Türkiye, borçlarına sadıktı, Fakat, sadece bu günden bir yıl sonrasına kadar tam 140 milyon dolar borç ödeyecektik .Bu borç yükünü, Türkiyenin kaikılması isteniyorsa, muhakkak surette hafifletmek gerekecekti. Bu ko--uda dost ye müttefiklerimizin gereken anlayışı göstereceklerı ümit ediliyordu. Bu husus bizzat Gürselin ağ--ından, Von Papen'in bu konudaki teklifiyle ilgili olarak açıklanmıştı. Öte yandan, yardim konusunda müttefikler ellerini bir miktar daha açmağı zarurî görmekteydiler. Bu yılki Amerikan yardımının geçen yılınkinden fazla olmasını beklemek için çok makul sebebler vardı. Gürsel'in dediği gibi, bizimle dost olmak iste-

Mevsimin

Saçları bembeyaz, yaşlı adam üzerinden sular aka aka tahta iskeleye çıkıp yeşil bornozunu giydikten sonra gülümseyerek etrafına baktı.

"— İlk deniz, benim için daima mühimdir. Girebilip giremeyeceğimi keşifte tayin ederim. Anlıyorum ki bu yaz da çivilemelerime devam edeceğim" dedi.

Bir genç gazeteci sordu :

"— Keşfin neticesi nedir, Paşam? Suyu nasıl buldunuz?"

İsmet İnönü gayet ciddi :

"— Çok iyi! Tuzu karar.." diye cevap verdi.

Hâdise Pazar günü Maltepede, deniz kenarında bîr evde cereyan ediyordu. C.H.P. Genel Başkanı o sabah trenle Ankaradan gelmiş, Bostancıda inmişti. Yanında sevgili ve vefakâr eşi vardı. Gerçi bir yandan İnönüler, diğer taraftan partililer Genel Başkana her hangi bir tezahürat yapılmamasını sıkı sıkıya istemişlerdi. Zira İnönüler İstanbula yazı geçirmek, sadece son ayların değil, belki de bütün bir on yılın yorgunluğunu gidermek için geliyorlardı. Bu, tamamile hususi bir seyahatti. Buna rağmen Ankara ekspresi istasyona girerken peron adamakıllı kalabalıktı. İnönü pencerede -göründüğünde bir alkış bile yükseldi. Karşılamaya gelenler gri bir elbise giymiş, mutad veçhile basında şapkası, "acele etmeyin, acele etmeyin" diyen devlet adamını bir anda sevgi halesiyle çevrelediler. Fakat tezahüratı kısa kesmek ve böylece yeni devrin âdetlerine uymak olgunluğunu da gösterdiler. İnönüleri binecekleri otomobile kadar götürdüler, öyle ya, artık gürültülü ve nisbet verir tarzda gösterilere lüzum kalmamıştı ki..

Ömer İnönünün Maltepedeki evi bir çeyrek saat sonra bir otomobil konvoyunun son durağı halindeydi. İnönüler çocuklarıyla, torunlarıyla orada kucaklaşabilmek fırsatını buldular. İstasyonda bırakınız İsmet İnönüyü, Mevhibe İnönüyü bile görmek imkânı olmamıştı. C.H.P. Genel Başkanı bir kaç kelime konuştu, teşekkür etti. Karşılayıcılar ayrıldılar. Ama gazeteciler bekliyorlardı. Zira yaz aylarının bir tabii merasimi haline gelmiş meşhur "Çivileme" nin açılışı yapılacaktı. Muhabirler intiba, tesbit edecekler, fotoğrafçılar milyonlarca okuyucunun beklediği resimleri çekeceklerdi. Bu söylendiğinde, beyaz saçlı devlet adamı bir kahkaha atmaktan kendisini alamadı. Madem ki merak ediyorlardı, beklesinlerdi. Biraz sonra denize girecek, mevsimin ilk çivilemesini yapacaktı.

Çorbanın tuza : Politika

Aslında gazeteciler İnönüyü trende sıkıştırmışlar ve seçimlerin tarihi mevzuunda Gürselin o günkü Cumhuriyette çıkan demeci hakkındaki düşüncesini sormuşlardı. C.H.P. Genel Başkanı pek suni şekilde başlamış görünen bir münakaşaya son vermek arzusunu belli edecek şekilde muhabirleri cevaplandırdı; Esas itibariyle Gürselle arasında bir fikir ayrılığı -seçimler ve duruşmalar mevzuunda- yoktu. Herkes "en kısa zamanda seçim" in hem faydasını, hem lüzumunu görüyordu. Mesele, işlerin hangi tarihte bitirilebileceği noktasında düğümleniyordu ki bu, bir takdir meselesiydi. Duruşmalara gelince, İnönü Gürselin bunların hak ve hukuktan ayrılmaksızın cereyan edeceğini teyidinden dolayı memnuniyetini ve mutabakatını bildirdi. Konuşmasını fazla da uzatmadı. Zira maksud bir olduğu halde bir takım rivayet ve tefsirlerle sanki ortada fikir ayrılığı bulunuyormuş havasının yayılmasına çalışıldığını o da farketmişti.

Nitekim C.H.P. Genel Başkanı öğleden sonra daha hususi bir şekilde bugünkü Geçici idareye tam güveni bulunduğunu, o idarenin başındakilerin samimiyetine, idealizmine ve iyiniyetine noksansız inandığım belirtmekten geri kalmadı. "En kısa zaman" tâbirinden hakkaten en kısa zamanın murad olunduğundan da emindi. Ancak genç idarecileri bir noktada uyarmakta fayda görmüştü : İnkılâp hareketinin bir kaza olmaksızın, bugünkü şan ve şerefiyle vazifesini tamamlayabilmesinde memleketin istikbali bakımından tarifsiz faydalar vardı ve bunun çaresi, üzerinde dolaşılacak sahanın hududunun iyi tayin edilmesiydi. İnönü daha önce de söylemişti; acele bahis mevzuu değildi. Ama acele ile kesin tarih birbirinden farklı şeylerdi ve ikazı bu fark üzerindeydi. Nitekim ocak mevzuundaki tutumu tarafsız çevrelerde asla tutulmayan İnönünün seçimler mevzuundaki fikri tam tasvip gördü ve sadece Demokrattan dönme eski bir kaç şakşakçıyı pirelendirdi. Nitekim meşhur "Çivileme" nin ertesi günkü Havadis gazetesinde bir yandan "Havadis" diye imza atan meçhul kalem, diğer taraftan Orhan Seyfi adındaki malûm kalem İnkılâbın dejenere olmasını pek arzular şekilde "Canım, aceleye ne lüzum var? Temizlenecek bunca iş mevcut Millî Birlik onları da temizlesin. Yani siyasî hayat açılacak da, boyumuz mu büyüyecek" diye türküler çığırıyorlardı. Bu meçhul ve malûm kalem "temizlenecek bunca iş" in mevcudiyetinden ne zaman haberdar olmuşlardı? Zira üstadlar 36 Mayıs günü Türkiye'nin güllük gülistanlık olduğuna ve Menderesin Türkiye için nimetlerin en bulunmazım teşkil ettiğini terennüm ediyorlardı.

İlk Çivilemesi

"Adalar sahili.."

İnönü evvelâ bir kahve içti, sonra hafif kahvaltısını yaptı. Güzel bir yaz günüydü. Bir ara balkonun yanına gelerek denizi seyretti. Genç gelininin kardeşi Hakkı Ögelman süratli bir motorun arkasında su kayağı yapıyordu. İnönü "Maşallah!. Ne güzel gidiyor.." dedi. Karşıda dört büyük ve onların arkasında, hafif sis içinde bir küçük ada görünüyordu. C.H.P. Genel Başkanı "Oo, Yassıada pek yakınmış" diyerek güldü. Nitekim, Maltepede kaldığa günler küçük adayı daha berrak şekilde görmek fırsatını buldu. O anlarda ne düşünmekte olduğunu yüz hatlarından anlamanın imkânı yoktu. Tıpkı Gürsel gibi ottun da içinin dünyanın bütün iyilikleriyle dolu bulunduğu ve sadece memleketinin, Türkiyenin saadetini göz önünde tuttuğu hissediliyordu. Dünyevi ve maddi düşüncelerden öylesine uzaktı ki.. Bir zamanlar dediği ne kadar doğruydu: Başkalarının İstikbal dedikleri her şey onun çoktan arkasında kalmıştı! Bir müddet küçük torunlarıyla şakalaştı, onları sevdi. Sonra, oğluna "Haydi Ömer, mayomu giyeyim" diyerek onunla birlikte üst kata çıktı.

Biraz sonra aşağıya indiğinde üzerinde şort biçimde, vişneçürüğü renkte bir mayo vardı. Meşhur askılı, siyah, yün mayosu bavuldaydı ve bavullar henüz açılmamıştı. İnönü bir iki akşam Maltepede kalacak, ondan sonra Heybeliadadaki kendi evine geçecekti. Niyeti deniz mevsimini İstanbulda geçirmek, bir iyi dinlenmekti. Tabiî partili, partisiz "el öpme meraklıları" ndan fırsat bulabilirse.. Bu profesyonellerin yanında geniş kütlelerin de İnönü hasreti içinde oldukları doğruydu.

İnönü ilk çivilemesini "Pusula Gülü" adını taşıyan küçük, kahverengi sandaldan yaptı. İki başka sandala gazeteciler dolmuşlar, "Paşam, şuradan atlayın", "Paşam, buradan atlayın" diye çırpınıyorlardı. İnönü nihayet sandalın kıçından, herkesi memnun bırakan bir noktadan serin suya atladı. Deklanşörler çalışıyor, en güzel poz için uğraşılıyordu. Genel Başkan sudan başını çıkarınca saçlarım sıvazladı, sonra bir kaç kulaç atarak bir küçük daire çizdi. Suya girmeden evvel saate bakılmasını istemişti. Kulaçları takiben sırt üstü yattı, iki kolunu açarak hareketsiz kaldı. Gazeteciler faaliyet halindeydiler. Ee, senenin "mühim hâdise"'lerinden biri cereyan ediyordu.

Yaz aylarının meşhur yüzücüsü İskeleye kadar yavaş yavaş yüzdü, merdivenlerden çıkarak üstteki tahta sıraya oturdu. Biraz yorulmuştu ama kendisini iyi hissediyordu. Bir gazeteciye "Kaç dakika kaldım?" diye sordu. Üç buçuk dakika kalmıştı. "Oo, bir saattir denizdeyim sanmıştım" diye güldü ve ilâve etti: "İlk sefer için İyidir. Müddeti yavaş yavaş yükseltirim" dedi.

Bornozunun içinde, tekrar ileriye doğru baktı. Yassıada, sislerinden sıyrılmış, beyaz kuleleriyle yatıyordu.

İsmet İnönünün bu yıl meşhur çivileme atlayışı
76 yaşında bir delikanlı

diklerini söyleyenlerin yardım teklifleri ısrarla gelirken, Amerikan Hükümeti, herhalde II. Cumhuriyetin kurucusu Inkılap Hükümetine gereken yardımı yapmak lüzumunu idrâk edecekti.

Dış politika

Hükümet Programında, dış politika konuları da yer alıyordu. Bu kısım bizzat Dışişleri Bakanlığı tarafından yazıldı. Bu kısmın evvelki yıllara nisbetle özelliği vardı. İttifak ve dostluklarımıza bağlılığımız devam edecekti. Ancak eşit bir partöner olmamın haysiyetli icablarına hem biz riayet edecektik, hem de dostlarımızı riayet ettirecektik. Herhalde para uğruna prensiplerimizi ne de Gaulle'e, ne de Adenauer'e, hattâ ne de Eisenhower'e satmayacağımız iyice anlaşılmalıydı. Programın dış politika kısmı bu hususları belirten bir üslûp içinde yazılmıştı.

Hükümet Programı evvelâ Bakanlar Kuruluna sunulmuştu. Başbakan Gürselin usûlü, her Bakana bol bol serbest konuşma hakkını tanımaktır. Bakanları arasındaki ihtilâflarda hakemlik etmek vazifesi kendîsine düşen Başbakan, şimdiye kadar ek tabii yetkisini kullanmağa lüzum bile görmemiş ve her kararı reye koyduktan sonra, kendisi de bir tek reycikle bu kararın alınmasına katılmıştır. Nitekim Kurul Programı süratle kabul etti ve haftanın başında Milli Birlik Komitesine

C. H. P.

Türbe boşalınca

Bu haftanın başındaki Pazartesi günü Ankarada Kızılay meydanından geçenler her zaman cıvıl cıvıl ve **ışıl ışıl** olan bir binayı pek tenha, pek sessiz buldular. Binada terkedilmiş bir hâl vardı. Gerçi bu mevsimde Ankaradaki binaların büyük ekseriyetinde aynı hava göze çarpar suma bahis mevzuu olan yer ilk seçimde iktidarı alacak olan C.H.P. nin Genel Merkeziydi. Hakikaten geçen haftanın sonunda Genel Başkan İnönü İs-:anbula hareket edince kalabalığın ayağı birden kesiliverdi. Halbuki 27 Mayıs İnkılâbından beri gelen ve giden heyetlerin önü alınamıyor, İnönüyü görmek isteyenler âdeta kuyruga giriyorlardı. Bu arada normal parti içi faaliyet de yapılıyor, Genel Merkez teşkilâta zaman saman tamimler yolluyordu. Tamimlerin ekserisi teşkilât mensuplarını hizaya çağırmak içindi. Zira D.P. iktidarı devrilir devrilmez birçok yerde C.H.P.liler D.P. lilerin yerlerini alnaya kalkışmışlardı. O kadar ki

İnönüyü Yanıltan Nokta

Türkiyede siyasî partilerin ocak ve bucak teşkilâtı tarihe karışmış bulunuyor. Milli Birlik Komitesinin son derece yerinde bir kararıyla bunlar feshedilmiştir. Siyasî partiler ilçelerde ve illerde idare korulu bulunduracaklar, bunlara bağlı gençlik ve kadın kolları da olacaktır. Böylece Geçici İdare bazı temayül sahiplerinin aksine politikaya karşı bir düşmanlık gütmediğini -elmalarla armutları, politikayla çirkin politika birbirine karıştıran ve politikasız devlet idaresini sağlık verecek derece de aşırılığa düşen birkaç kişi kadın ve gençlik kollarının dahi kapatılmasını tavsiye etmişlerdir-, gayenin huzur içinde siyaset yapılan bir vasatın sağlanması olduğunu parlak bir şekilde ortaya koymuştur. Karar sadece memleketseverliğin değil, aynı zamanda aklıselimin de delilini teşkil etmiştir.'

Kararın kanunlaşmasından bir gün önce ocak ve bucakların lehinde kudretli bir ses yükseldi. Ses, İnönünün sesiydi. C.H.P. Genel Başkanı siyasî partilerin köye kadar inen teşkilâtını savundu, bunların partizanlığı körüklediğini reddetti, aksine bir mektep vazifesi gördüğünü söyledi, eğer yukarı kademe politikacıları partizanlığa heves etmezlerse alt kademelerin kudret sahibi olmayacaklarını ileri sürdü. Demecin bütün aydın sınıfta ve adı İnönü dahi olsa hiç kimsede yanılmazlık vehmetmeyenler arasında derin bir hayret uyandırdığı muhakkaktır. Halbuki hayret bir yana bırakılırsa İnönünün düştüğü bu hata bugün İktidarı elinde tutanların, yarın iktidara gelecek kimselerin ne derece basirete muhtaç bulunduklarım gösterir ve derslerin en mükemmeli yerine geçer. Eğer onlara, dış âleme bakan birer pencere sağlamak suretiyle yardımcı olmazsak bir İnönünün bile hakikatleri zaman zaman hakiki veçhesiyle göremeyeceği bu misalle ortaya çıkmıştır.

C.H.P. Genel Başkanı partizanlığın kökünü yüksek politika çevrelerinde arıyor. Doğrudur. Ama madalyanın bir de öteki tarafı vardır. Nitekim 1947-50 devresinde iktidarın yüksek çevresinde partizanlığın P'si yoktu. Bizzat İnönü vatanı karış karış dolaşıyor, herkese partilerin eşit olduğunu söylüyordu. Ama o aynı 1947 - 50 arasında C.H.P. li ocak başkanlarının büyük ekseriyeti herkesin iflahını kesmiyor muydu? Cumhurbaşkanı İnönünün bundan haberdar bulunmaması tabiidir. İdare âmirlerinin, nihayet menfaat dağıtan vazifelilerin o tip ocak başkanlarından çektiklerini belki İnönü bilmez ama Allah da bilir, bütün öteki kullar da. Daha iyisi köydeki o her ocak başkanının marifeti Ankaradaki İnönünün zimmet hanesine kaydedilmiştir. Belki son on yıllık muhalefet yıllarında C.H.P. nin ayakta kalmasında ocak, bucak başkanlarının bol tuzu bulunmuştur. Ancak C.H.P. iktidarını yıkanın Ankaradaki İnönü değil -o, kendi kıratını ve hakiki şahsiyetini göstermek fırsatını bularak tarihte âbideleşmiştir- ocaktaki, bucaktaki başkan olduğunu bizzat İnönünün öğrenmesinde fayda vardır. Tâ ki bir daha aynı akıbete uğramasın.

İhtimal ki İnönüye, üstelik, parti teşkilâtı tarafından Mart teşkilâta söz geçirilemediği şikâyet yollu bin defa aksettirilmiş, İnönü de tarifsiz iyi niyetiyle bunu rejimin sıhhatine vererek müracaat sahiplerini kovmuştur. Ama Türkiyenin ocak başkanından en ziyade çektiği devre olan 1954 - 60 arasında D.P. Meclis Grubu her toplandığında D.P. milletvekilleri idarenin C.H.P. liler elinde bulunduğunu söyler, D.P. lilerin arzularının idarî teşkilât tarafından yerine getirilmesinin sağlanmasını Başbakandan ısrarla isterlerdi. Bu, bir ocak başkanı saltanatının bulunmamasının değil, partizanın gözünü topraktan başka hiç bir şeyin doyurmadığının delilidir.

Demek ki insan dış âleme bakan pencereden mahram kaldı mı en basit hakikâtleri deforme ederek görüyor. İnönü, hiç şüphesiz, kendisine yapılan telkinlerin tesiri altında şahsiyetiyle tezat teşkil eden bu "fos pozisyon"a düşmüştür. Nitekim parti olarak C.H.P. nin bu görüşü açıklamış olması eski partide bazı tutumların nasıl alındığını yakından bilenlerin dudaklarını bükmelerine yol açmıştır. Bayar- Menderes ikilisiyle mücadele yıllarında Milletvekili maaşları Bedelsiz İthalâttan otomobil meselesi gibi münasebetsizliklerin tahribatının büyük politika girdabı içinde bizzat İnönünün bir çıkışıyla tedavi ediliverdiği doğrudur Ancak şimdi her kusur daha fazla sırıtacaktır ve her hatalı adım eskisinden bin kat şiddetli hücum çekecek. Bin misli facia yıpranmaya yol açacaktır.

Portre

«İşte Bay Yüzde On»

Sâbık ve sakıt Başbakanın, denilebilir ki, İktidarı hangi yolda kullanacağı konusunda bir tek müşaviri Fatih Rüştü Zorluydu.

Fatih Rüştü'nün bu derece büyük nüfuza sahip oluşunda Adnan Menderesle ayni sihri rabıtalar klanına mensup oluşunun rolü büyüktür. Gerçekten, Emel Zorlu İle Berrin Menderesin anneleri kardeştirler. Emel Zorlunun babası Tevfik Rüştü Arastır. Fatih Rüştü kayınpederi Tevfik Rüştü Arasın Dışişleri Bakanlığı zamanında kolayca ve süratle yükselme imkânını elde etmişti. O samanlar sabık başbakanın göze girmek için Fatih Rüştüye, sihri rabıtalardan da istifade ile bir nevi dalkavukluk ettiği bir vakıadır. D.P. iktidara gelince roller değişti. Kadınların ikbal kaygılariyle yaptıkları telkinler neticesinde sabık Başbakan, bütün devlet mekanizması içinde, kendisine en yakın yüksek memur olarak Dilişleri Bakanlığı iktisadî İşler Umumi Kâtip Muavini ve Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilâtı Genel Sekreteri Elçi Fatih Rüştü Zorluya seçti.

Fatih Rüştü tahsil hayatında alelâde bir talebeydi. Ama Hariciye ye intisap ettikten sonra kayınpederinin iltiması sayesinde yükselme yolunu buldu. Gerçekten, bir müddet hukuk müşavirliği kadrosunda istihdam edildikten sonra tekrar meslek kadrosuna döndü ve kendi arkadaşlarına nazaran hayli kıdem kazandı.

Harbin sonlarına doğru Beyrut'a başkonsolos oldu. Harpten sonra İktisadi yardım konusunun kazandığı önemden istifade etmeği düşünen hariciyeci de odur. Ticaret anlaşmalarının müzakeresinde, "Balıkpazarı pazarlığı" için lüzumla kurnazlığa mükemmel derecede sahip olan Fatih Rüştü bu alanda hayli başarı kazandı. C.H.P. Hükümeti Fatih Rüştüyü bir kıymet sanarak Marshall Yardımı işlerinin başına geçirdi. Zorlu, bu mevkide, o devirde kimsenin anlamadığı -fakat kolaylıkla öğrenilmesi mümkün- konularda dosyaları, telgrafları gizlemek suretiyle İşleri bilen ve binaenaleyh aranan fek adam olmanın kolayını bulda. Bu süratle memlekette iktisat kültürünün, o sıralarda son derece geri olması sayesinde, kendisini bulunmaz bir iktisatçı - diplomat olarak satmak imkânını elde etti.

Fatih Rüştü, sabık Başbakanın daima kulağının dibinde idi. NATO nezdindeki Daimi Delegeliğe tâyin edildiği zaman bile, Menderes ona sık sık Ankaraya çağırır, o da, can ciğer dostu Haydar Görkün odasında velinimetinin kendisini kabul etmeşine intizaren karargâh kurar ve el altından aldığı ve verdiği emirlerle Dışişleri Bakanlığını fiilen idare ederdi. İşte, o andan İtibaren Zorluya memleketin başına gelen bütün iktisadi felâketlerin menşeinde görmek mümkündür. Liberasyonla birlikte enflasyonu yürütme politikasının, hesapsız borçlanmaların, münakaşamız ihalelerin, plan düşmanlığının altında yatan el daima onun eli olmuştur. Menderesin

F. Rüştü Zorlu
düzenbazlar kralı

kulak verdiği tok adauıu Fatih Rüştü olması bütün devlet dairelerinin -hattâ Millî Savunma Bakanlığının- fiilen onun eline geçmesi ve her işin tam bir keşmekeşe saplanması neticesini doğurmuştur.

Zorlu, gerek Devlet daireleriyle, gerek yabancılarla münasebetlerinde her şeyi mubah gören bir adamdır. Hakikatleri tahriften, en adî yalanları söylemekten ve şantaja başvurmaktan Katiyen çekinmez.

Fatih Büstü için, resmi münasebetlerinde normal olan ölçüler özel münasebetlerinde de normaldir. Her kredi, her ihale vesilesiyle ceplerini doldurmayı itiyat edinmişti. En büyük işlere el atmaktan korkmayan bu adam için ihtilas o derecede ikinci tabiat hâlini almıştı ki, artık oturmaması gereken devlet binalarını tahliye etmezdi. Yabancı protokol dairelerinin önünde kiracılarla en çirkin ihtilâflara düşmekten utanmaz ve delagasyonunun tahsisatını türlü yollardan soymaktan çekinmezdi. Tenezzülü pek boldu. Bu maksatla, etrafında is adamlarından ve bir takım sonuncu sınıf süfli memurlarından müteşekkil bir iç çevre kurmuştu. .

Fatih Rüstü'nün kaabiliyetleri ve bilgisi mevkiinin ve hırslarıma çok altında kalıyor ve bu onu tecavüz, karlığa zorluyordu. Ayrıca tamahkârdı. Paraya mukavemeti hiç mi niç yoktu. Fatin Rüştü büyük aşklara kapılabilecek kadar hissi atılışlar yapabilen ve zaman zaman romantik olabilen bir adamdır da. "ismi sık sık geçen güzel bir hanıma karşı -başkalarına karşı vazgeçemediği gündelik eğilimlere rağmen- derin ve içten bir bağlılığı olduğu muhakkaktır. Şüphesiz Fatih Rüstü aşk hayatında bile, devlet parasını kullanıyor, hususî hayatını resmi işlere karıştırıyor, meselâ yabancı Sefaretleri, metresinin de resmi yemeklere çağırılması için zorlaya biliyordu. Fakat, umumiyetle bilinen ve diğer DP. şahsiyetlerinde görülenin aksine en temiz kalmış tarafı da -kalabildiği kadar- bu aşk tarafıdır. Ruhunun bu tarafına sığınarak bu badireden sıyrılabilir miydi? Buna da, pek şedit görünüşlü bu adamın hakikatte İradenin "İ" sinden bile mahrum oluşu mâniydi.

vilayetlerden şu veya bu valinin değiştirilmesi için talepler geliyor, ilçelerde kaymakamlardan şikayetler yapılıyor, bucaklarda müdürler arzulanmıyor, hatta köylerde muhtarlar hakkında yığınla şikayet yapılıyordu. Gerçi İhtilal Hükümeti elinden geldiği niflbetle partizan idareye son vermek için gerekli değişiklikleri yapmıştı. Ama on senelik dertli C.H.P. teşkilatının bağrı öylesine yanıktı ki müracaatlar bitmek bilmiyordu.

Müracaatların ekserisine karşı Genel Merkezin cevabı "İktidarda biz yoğuz. Biraz sabırlı ve insaflı olunuz" oluyordu. Hakikaten Genel Merkez gayet iyi davrandı ve Geçici İdare üzerinde bir baskıya teşebbüs bile etmedi. Teşkilattan gelen talepler ekseriya idare olunuyor, oyalanıyordu. Hele adam kayırma, menfaat sağlama veya hususi mahiyet gösteren dileklerin hiçbiri takip olunmadı. Aman yarabbi, isimleri bilinen CHP. li politikacılardan seçmenleri ve ahbabları neler istemiyorlardı ki... Müsteşarlıktan valiliğe, müdürlükten odacılığa kadar! Oyla ya madem ki bir takım yerler boşalıyordu, bunlar pak ala aklıevvel zevat tarafından başarıyla doldurulabilirdi. Ancak Genel Merkezdekilerin basiret ve mukavemet göstermeleri C.H.P. ile Geçici İdare arasında bir sürtüşmenin cereyanına mâni oldu.

Ancak C.H.P. Genel Merkezinde bu haftanın başında görülen tenhalık ve sessizlik biraz da seçimlerin sonbahara yetiştirilemiyeceğinin anlaşılması neticesiydi. Bu bakımdan yakın istikbalin iktidar partisi ileri gelenleri yaz aylarında biraz dinlenmeye kendilerinde hak gördüler.

Akın bilhassa Istanlbula veya diğer sahil şehirlerine oldu. Ama bu arada en ihtiyatlılar seçim bölgelerine uğramayı tercih ettiler. Zira önümüzdeki seçimlerde nisbî temsil bütün eski politika şartlarnı değiştirecektir. C.H.P. nin en kuvvetli olduğu yerlerde dahi milletvekillerinin tamamı C.H.P. ye mensup olmayacaklardı. Meselâ Malatya milletvekilleri aracından dökülenler bulunacaktı. Artık rey almak kafi değildi. Çok rey almak lâzım geliyordu ve bunun içîn de seçmenin daha fazla sempatisini ihtiyaç vardı.

İzmir

Cehenneme döndürülen cennet

Hadise, geçen haftanın ortasında, İzmirin modern Santral Garajında cereyan ediyordu. Enkazı andıran bir otobüs, sabahın köründe Çeşmeye mutad seferlerinden birini yapmağa hazırlanırken kısadan uzun, uzundan kısa ve tıknaz cüsseli, kır saçlı, kırmızı çehreli, mavi gözlü bir yolcu, muhatabının, "Ooo merhaba Haydar Efendi, nereye böyle?" sualini cevaplandırıyordu. Çeşmenin popüler siması sade vatandaş Haydar Ergenekon, iki sıra takma dişini titreterek keyifle, "Parazitler temizlendi, simdi biz, 85 aile memleketimize dönüyoruz" dedi. Hemen sonra gayza gelerek, "Allah vücutlarını kaldırsın; kaldırıyor işte ya..." seklinde düşük îktidar mensuplarını boşalırcasına lanetledi. Otobüs paslı gıcırtılarla harekete geçerken, başım pencereden alabildiğine uzattı ve kumral bıyıklarının altındın bahtiyar bir ifadeyle gülümsiyerek geride kalan arkadaşına Rumeli şivesi ve davudi sesiyle bağırdı:

"— Mart içeri, pire dışarı!"

Çeşmenin Ilıca mahallesi, emsalsiz kaplıcası, denizi ve kumuyla, değil sadece Ege Bölgesinin, bütün Türkiyenin en harikulade plajıdır. Millet kesesinden ödenen sefahat âlemlerinin zebunu haline gelen sabık iktidar mensupları, keşfetmekte gecikmedikleri Ilıcayı yazlık saltanat karargâhı haline getirmişlerdi.

Yeryüzü cenneti Ilıca, son iki üç yıl içinde yerlilerinin bile oturamaz hale geldiği bir cehennem olmuştu. Zira sabık yüksek başlardan Menderesin yarattığı "bir limonatayı 15 liraya içebilen mutlu azınlık" dışında hiç kimsenin barınabilmesine imkân kalmamıştı. Pahalılığın yerlerinden ettiği dar ve orta gelirli vatandaşlar, Milli inkılâptan sonra, yeni yeni Ilıcaya dönmeğe başlamışlardı.

Rauf Onursal
"Hep bana, hep bana"

5 yıldızlı suiistimal

Tabii dekorun şahaneliği, ham ruhlu sabık iktidar mensuplarını tatminden uzaktı. Ilıcaya, sonradan görmelerin şerefleriyle mütenasip her türlü konforu haiz lüks meskenler inşası da lâzımdı, işte böyle "bir ihtiyaç D.P. devrinin 3 yıldızlı suistimallerinden birine zemin teşkil etti. Menfaat karşısında pervasızca küçülen birkaç türedi derhal harekete geçti ve dillere destan meşhur Çeşme Plaj Evleri Yapı Kooperatifi 1953 senesinde kuruluverdi. Başmüteşebbis düşüklerin en yüksek başı Bayarın (1) numaralı adamlarından Mehmet Aldemirdi. Osmanlımeşrep Aldemir, C.H.P. ve D.P, devirlerinde 3 devre izmir Milletvekilliği yapmış, karmanyolacılıkta dirayeti müsellem bir şöhretti. Derhal kolları sıvamış, bir zamanlar "İskanı Adi" olarak göçmenlere Milli Emlâktan verilen arsalardan 400,000 metre kareyi, istirdat edercesine alıvermişti. Arsalar göçmenlere, müstaceliyet temini gayesiyle kadastrosu yapılmadan Ta "ileride kadastrosu yapıldığında fazlası Hazineye aittir" şerhiyle tevzi edilmişti. Fakat D.P. nin kuruluş kararının Ilıcadaki yalısında verildiğini her vesileyle övünerek söyleyen Aldemir, şüphesiz ki böyle bir kaydı nazarı itibara almamış ve binlerce metre karelik millî emlaki bedelsiz olarak mülkiyetine geçirmişti. Ayrıca Belediyeden de aldığı arsalarla birlikte Ilıcanın en mutena sahillerini, üst üste metre karesi birer liradan satın almıştı. Bundan sonra, aynı arsaları kendisinin de İdare Heyeti âzası bulunduğu Kooperatife, bezirganları karşısında hürmetten selâm durduracak bir maharetle, metre karesi takriben beşer liradan devretmişti. Kooperatifin değişmez idare Heyeti azaları Milli İnkılâp öncesi sabıkı Mithat Dülge -Yassıadada- mahut Tahkikat Encümeninden Baha Akşit -Yassıadada-, İzmir milletvekili sefiroman Osman Kapani -Yassıadada- ve Çeşme Belediye Başkanı ve D.P. İlçe Başkanı, kaçakçılık sanıgı Kelâmi Ertandı -İzmir askerî poligonunda-.

349 ortağı arasında Bayarların, Adnan ve Ethem Mendereslerin, Ökmenlerin, Polatkanların -anlaşılan koca Koraltan rantabl bulmamıştı- bulunduğu Kooperatifin Ziraat Bankası ile Emlâk ve Kredi Bankasından bir kalemde karşılıksız 18 milyon li-

ralık kredi alması, yağdan kıl çeker gibi kolay olmuştu. Ancak, suiistimallerin son perdesine daha hayli vardı.

100 koy, 10,000al

Ortaklarının % 70 i İzmirde mukim olmasına rağmen Kooperatifin merkezi Ankaraya alınmıştı. Böylece 25 • 30 ortağın iştirakiyle yapılan tehirli kongreler sayesinde îdare Heyetinin, D.P. zihniyetinin zaten reddettiği murakabeden masun kalması ve dilediği tarzda at koşturması imkan dahiline sokulmuştu. Hele kur'alar sırasında yüz kızartıcı yolsuzluklara şahit olunmuştu. Bayar, Menderes, Polatkan, sakıt İzmir milletvekili Rauf Onursal gibiler 100 er, arsa spekülatörü A.S. Korur ve basını nizamlama eksperi Sarol ve benzerleri 6,000 er lira ile kuraya dahil olmuşlardı. Halbuki, 10,007 lira ödemiş olan Murat Türkmenoğlu ile diğer yüzü mütecaviz biçare, hesaplarına gerekli meblâğı yatırmadıkları bahanesiyle kuraya katılmaktan menedilmişlerdi. Efsaneler Türkiyesi seferberliğinin talihsiz kumandanları güzide mevkilere konmuşlar ve dolayısıyla da İdare Heyeti durumunu perçinlemişti. Suzan Sözenin rakibesi, onun kadar sehhar Ayhan Aydaran villâsı kur'a sırasında Menderesin villâsının tam arkasına düşmüştü. Bunu mesut bir tesadüfe hamletmek, katmerli bir safdillik olurdu.

Polatkan, kuralardan hemen sonra, hesabında 100 lira olduğu halde villâsını 10,000 liraya Nazmi Filibeli nâm bir D.P. 11ye devrederken hiç zahmete katlanmamıştı. Sonradan hesabını 10,000 liraya çıkaran Onursal ise gözle kaş arasında hava parasından 35,000 lira vurmuştu.

Ortaklarla mukaveleler imzalanırken inşaat tutarının taksitlerle 20 senede ödenmesi fart koşulmuşken, bir emrivaki ile bu rakam 7 ye düşürülüvermişti. Başlangıçta 23,000 liraya mal olacağı hesaplanan en büyük tip villâlar, bütün ihtiyaçlar tahsislerden ucuza temin edildiği halde % 300 fazlasına, en hüsnüniyetli ortakların dahi şüphelerini gıdıklıyacak fahiş bir farkla, 70,000 liraya çıkmıştı. Ayrıca, Kooperatifte, Çeşmeye bir defa olsun arzı endam tenezzülünü göstermemiş sayısız yakınlar dörder haneli rakamlarla istihdam edilmişlerdi. Şimdiye kadar hiçbir ortak, hesapları tetkik edememişti.

Kooperatifle alâkalı, en dikkate değer hususlardan biri de şuydu: Diğer bir Milli İnkılâp öncesi sabıkı Mümtaz Tarhan, geçen hafta Yassı adaya misafir edilmeden önce, Milliyet gazetesine gönderdiği bir cevapta mal beyanında bulunmuştu. Ne var ki, çocuksever Tarhanın unutkanlığına gelmiş, mal beyanında Ilıcadaki villâsından dem vurmamıştı. Unutkan Tarhanın villâsınm numarası 28-9 dur, büyük tiptir ve su içinde 100,000 lira değerindedir!

Mutazarrır ortaklardan bir grubun müracaatı üzerine, tamirde kurulan 5 kişilik Tahkikat Komisyonunun, geçen haftanın başında ilk elde ettiği malûmat bunlardır. Dosya kabardıkça daha bir sürü kirli kombinezon ortaya çıkacaktır: Sayısız plaj evleri, otelleri, yalıları ve villâlarıyla Çeşme -Ilıca halen tenhalığın verdiği alışılmamış bir kış sessizliği ve durgunluğu içindedir. Zira 349 villalık devkari sayfiye sitesi sakinlerinin hemen hemen yarısı mecburen Yassıadaya nakil mekan etmiştir. Yunan adalarının hemen karşısında kâin Çeşmede, emniyet mülahazalarıyla ağır veya hafif her türlü teknenin denize açılmasına müsaade edilmemektedir. Çeşmeli tamire bagliyan 90 kilometrelik şosenin ortasındaki Gülbahçe Köprüsü Jandarma Karakolunda, yolcuların hüviyetleri tetkik edilmekte ve bagajları aranmaktadır. Fakat intikal devresi çabuk atlatılacak, Çeşme - Ilıca eski şakraklığına kavuşacak ve her keseye uygun bir eğlence yeri hüviyetini tekrar kazanacaktır.

Yolsuzluk klasmanı

İzmir, 10 senelik D.P. devrinde soyguncuların en çok faaliyet gösterdikleri şanssız bir vilâyetimizdir. Hangi taş kaldırılsa altından çıyan sürüsü misali suistimal yıkmaktadır. Milyara varan yolsuzlukların muhtasar da olsa bir bilnçosunu nakletmek okuyanlara usanç verecektir. Fakat 5 kişilik Tahkikat Komisyonuna ya km çevreler, geçen haftanın sonunda, o ana kadar yapılan ve 26 *m. so*nuçlandınlan 99 ihbarda isimleri er fazla geçen meşhur zevatın ilk 10 rasını söyle açıklamışlardır: 1 - Rauf Onursal, 2 - Faruk Tunca, 3 - Ömer Atavardar (D.P. İl îkinci Reisi), 4 Sezai Akdag, 5 - Enver Dündar Bagar, 6 -Osman Kibar, 7 - Osman Kapani, 8 - Sadık Giz, 9 - Mehmet Aldemir, 10 - Kelâmi Ertan.

İhbarların meydana çıkardığı suiistimallerin en zekice yapılanı ve el enteresanı, klasmanda bas mevkii iş, gal sererini liyakatla muhafaza eden ve "Efe" lakabıyla iftihar duyan Çnursala aiddi. Efe Rauf, daha *D.P* nin hürriyet âvâzelerinin yankılar kaybolmamışken çalışmağa koyulmuştu. 1050 - 54 yılları arasında D.P nin ilk İzmir Belediye Başkanlığın deruhte ederken, Yahudi Cemaati liderlerini makamına davet etmiş ve kararlı bir ifadeyle, Gürçeşmedeki özel mezarlıklarını istimlâk ettirip yeşil saha yaptıracağını belirtmişti. Müteakiben de kendilerine başka bir mezarlık yeri bulmalarını, hayırhah bir idareci tavirlarıyla tavsiye etmişti. Böyle bariz bir tehdidin arkasından aracılar faaliyete geçmiş, atalarının yattığı özel ve mukaddes mezarlığın bozulmaması için her fedai karlığı göze almağa hazır Yahudi cemaatinden toplanan 500.000 liradan fazla para; kimsenin göz yaşına bakılmadan sızdırılmıştı.

Çeşme Plaj Evlerinden bir görünüş

Degirmenin suyu nereden geliyor

Suiistimaller

Hikâyenin devamı

Geçen haftanın son günü, saatin 17'ye yaklaşmakta olduğu bir sı*rada İ*stanbulda, Beyoglunun Balyoz sokağındaki Yenihanın hava tertibatlı şık yazıhanesinde bir hâdise cereyan etti. Başında yüzbaşı bulunan bir ekip orta boylu, fütursuz tavırlı, servetine güvendiğini pek belki eden, alameriken adalı bir adamı aldı, köşebağrında bekleyen jipe bindirdi ve doğruca Emniyet 1.şube Müdürlüğüne götürdü. Adam koyu gri bir elbise giymiş, lacivert kravat takmış, üst cebine gri puanlı bir mendil takmıştı. Emniyete davet edildiğinde bir şaşkınlık geçirmekten kendisini alamadı. Halbuki o gün Ali İpar her şeyi öylesine cakalı çalımlı bir tarzda tertiplemişti ki..

Ipartransport şirketinden bir gün evvel gazetelere telefon edilmiş ve armatör Ali İpar'ın AKİS mecmuasında şilepleriyle alâkalı olarak yayımlanan yazıya bir basın toplantılarında cevap vereceği bildirilmişti. Cumartesi günü saat 15 de aralarında AKİS muhabiri da bulunan bir gazeteciler grubu sekiz aylık milyoner armatörün söyleyeceklerini dinlemek üzere randevu mahalline gelmislerdi. Toplantı on dakikalık bir gecikmeyle açıldi. Toplantıyı açan küçük İpar bu sefer nefis Havana sigara veya mısır yaprağına sarılı sigarillo değil, İpar markalı bir sigarayı sinirli tarzda içiyordu. Avukatı Necdet Çobanlının, AKİS mecmuasının kendi haysiyet ve meslek şerefini hiçe indiren neşriyatı karsısında hazırladığı yazılı beyanatı okuyacağını bildirdi. Daha beyanatın 1 0 c cümlelerinde Fatih Rüştü Zorlunun "yirmi yıllık ahbap" ının bu basın toplantısında sadece şahsı adına degil "bir çok büyük iş adamı" namına konuşmak niyetinde olduğu sezildi. Efendim, AKİS Ipartransportun Zorlu ile menfaat İştiraki bulunduğunu ve bu iştirakten faydalanarak memlekete gayrimeşru yol ve usullerle üç gemi sokmuş olduğunu yazılmıştı. Üstelik AKİS aynı sayısında |bu neviden açıklamalara devam olunacağını ve sırayla memleketin bir *çok* büyük is adamının foyasının meydana çıkarılacağım bildirmişti. İşte, bu zümrenin temsilcisi sıfatıydı küçük İpar harekete geçiyor ve AKİS'e karşı mücadele açıyordu, Aman yarabbi, yazılı beyanatta AKİS hakkında ne laflar yoktu ki.. Bu, bir "tecavüz ve şantaj hareketi" ydi.

Ali İpar
"Benim ağam bin A okur!.."

Ortada "iğrenç iftira ve menfaat oyunlara" vardı. Dehşetengiz **Ali İ**par AKİS'i iddialarını ispata davet ediyordu. Yazılı beyanatın bu en müthiş satırları majiskül harflerle daktilo edilmişti.. **Ali** İpar "Ben, AKİS'in yalan söylediğini iddia ediyor ve İlân ediyorum" diyordu.

Toplantıda bulunan AKİS muhabiri bu yaman önsözü, dudaklarında tatlı bir tebessümle dinledi.' Ali İpar hiç şüphesiz AKİS'teki malûmatın doğru olmadığını sadece küfürle değil, deliller göstererek ortaya koyacaktı. Ama, o ne? Necdet Çobanlının okumakta olduğu yazılı beyanatta AKİS'in her yazdığı doğrulanıyordu. Evet, adına "kredili gemi alımı" denilen bu muamelede satıcı firmaya % 75 peşin ödenmişti! Evet, Ipartransportun ilk fiyatlarına Gemi Seçme Heyeti bunları fahiş bularak İtiraz etmişti! Evet, gemiler Ali Ipara satılmadan bunlara Türk bayrağı çekilmişti! Hele bu hususun yazılı beyanattaki İranı bir şaheserdi. Ali İpar söyle diyordu : "Satıcı firma şahsi kefalet ve garantim üzerine gemileri tarafıma devretmiştir." Yani Ali İpar satıcı firmaya "ben bu gemileri alacağım, bedeli olan beş buçuk milyon lirayı da sonra öderim" demiş, satıcı firma bu yaman iş adamının bu sözünü kâfi garanti sayarak bir kuruş almadan gemileri Ali İparın üstüne çevirivermişti! Gazeteciler gülmekten kendilerini alamadılar. Nitekim yazılı beyanatın okunması bittiğinde bu hususta ek bilgi istediler. Ali İpar söyle bir etrafına bakındı, sonra vaziyeti izah etti. Dokuz yıl Amerikada kalmıştı. Amerikada herkes tarafından tanınıyordu ve müthiş bir şahsî itibarı vardı. Gemilere, esas itibariyle bu şahsi itibarını koyarak talip olmuştu. "Bir sözüm üzerine üç gemiyi benim için ayırdılar, bana devrettiler sonra da muamelesini yaptık" dedi İtibar dediğin de zaten başka tüm olmazdı ya.. Ancak, kafalarda bir sual gene de takıldı kaldı: Peki, Koordinasyon Heyeti, eskaza, teklifi reddetseydi ne olacaktı? Yani, Ali İpaı kararın müsbet çıkacağından nasıl böylesine emindi? Nasıl satıcı firmayi ikna edebilmişti? Zira şahsi itibarla, bir sinemadan Uç koltuk ayırtmak kabil olabilirdi. Ama insaf edilsin, üç geminin ayrıldığı ve üstelik meteliksiz devredildiği görülmüş sev miydi? Tahkikat derinleştirildiğinde belki de şileplerin bedelinin muameleden önce dışarda bulunan meçhul bir parayla ödendiği, istimin sonradan geldiği meydana çıkacaktır. Tabiî bu bir ihtimaldir, ama her halde Ali İparın "Dokuz sene Amerikada kaldığım için şalisi itibarım vardır, bir sözümle bu üç şilebi bana veriverdiler" iddiasından akla daha yakındır.

Ya, mukavele şartları?

Ali İpar AKIS'in yazısının sadece o kısmını doğrulamadı. Doğru olan„bir nokta daha vardı: Rakkamlar! AKİS 588 bin dolara malolan üç şilebin bir tek seferi için navlun diye devlet hazinesinden 619.932 dolar ödendiğini, böylece gemilerin bedeli çıktıktan maada 31.932 dolar diş kirası kaldığını yazmıştı ya.. İpar, gemilerin bedelini ödemediğini, bunların yedi buçuk milyonluk bir borç için mermin bulunduğunu sanki bir iddiayı yalanlıyormuş gibi bildirdi. Elbette ki Ipartransportun işlerine karışmak kimsenin haddi değildi. Belki muamelede bazı "zaruri masraf" lar olmuştu, Belki dolarcıklar dağıtılınca kâr azalmıştı. Ama orta-

Bir Basın Meselesi

Basın ahlâkından ve bilhassa Basının kendi kendini kontrolünden bahsedildiği bu günlerde cereyan etmiş bir hadiseden umumi efkârın haberdar edilmesinin faydası vardır. AKÎS bundan birkaç hafta evvel General Gürselin Çankaya Köşkünde gazeteellere verdiği bir kokteylden bahsediyordu. Kokteyle Menderesin sabık ve en sıkı ideal arkadaşlarından Safa Kılıçlıoğlu da davetlidir. Yeni Sabahın sahibi oroda bir belirli muamele görüyor. AKİS haber vazifesini yerine getirerek bunun nasıl bir muamele olduğunu okuyucularına naklediyor. Birkaç gün sonra Yeni Sabahta bir yazı çıkıyor-, Yazının başlığı: Veledin Yalanları! AKİS'te yazıyı yazan ve hâdiseyi gözleriyle gören arkadaşlar Yeni Sabaha bir cevap gönderiyorlar ve bunun neşrini istiyorlar. Bu, Yeni Sabah için gazetecilik adabının en basit icabıdır. Ne var ki Yeni Sabahın sahibi Sofa Kılıçlıçlıoğludur. Aşağıda Yeni Sabahın kibar yazısiyle Kurtul Altuğun ve Atillâ Bartınhoğlumm Safa Kilıçlıoğluya gönderdikleri cevabın metinlerini bulacak, herhalde bu Basın Meselesi üzerinde düşüneceksiniz.

Bay Safa Kılıçoğlu

Akis mecmuasında çıkmış olan ve pek hoşlanmadığınız anlaşılan bir yazı dolayısıyla gazetenizin birinci sayfasında çerçeve içinde neşrettiğiniz imzalı küfürleri okuduk. "Üslub-u beyan aynıyla insandır" sözünün doğruluğuna samimiyetle inandığımızdan kullandığınız tabir ve kelimeleri tabii karşıladık. Şaştığımız, herkesin gözü önünde cereyan etmiş bir hadiseyi nasıl fütursuzlukla inkâra kalkabilmenizdir.

Çankaya Köşkünde başınıza gelenleri biz yazdık. Zira bir kaç metre ötenizde bulunuyorduk ve sizi seyrediyorduk. Siz, kokteylin verildiği salonun kapısından girilince tam karşıya gelen mevkide ve hazırlanmış büyük masanın yanında bulunuyordunuz. Milli Birlik Komitesi azasından Muzaffer Özdağ, Kuman Esin, Ahmet Er ve İrfan Solmazerin grubundaydınız. Öylesine hareketli konuşuyordunuz ki seyrinize doyum olmuyordu. Neler, neler anlatmıyor, ne hürriyetçilik masalları okuyordunuz. O kadar ki, gruptaki İrfan Solmazer dayanamadı. "Bunları neden daha evvel de söylemiyordunuz, beyfendi? dedi ve arkasını dönerek cevap beklemeden uzaklaştı. İrfan Solmazer doğruca bizim yanımıza geldi ve hadiseyi o da ayrıca hikâye etti. Milliyet gazetesinin Ankara muhabiri İlhami Sosyal ile birlikte kendisine hak verdik.

Fakat Çankayadaki talihsizliğiniz bununla bitmedi. Siz hürriyet havariliğine devam ederek meslekdaşlarımzı gammazlamaya, kötülemeye de kalktınız. Onların aleyhlerinde Millî Birlik Komitesinin genç kurmaylarını doldurmaya yeltendiniz. Temizlik istiyordunuz. Düşününüz, siz temizlik istiyordunuz! Bunun üzerine sabrının son kertesine gelmiş bulunan Muzaffer Özdağ size aynen şunları söyledi: "Eğer böyle bir tahkikata "lüzum görülürse, evvelâ s: den başlamak lazım gelir zannederim". Doğrusunu isterseniz Bay Kılıçlıoğlu kellelerini koltuklarına alarak bir inkılâp vücuda getirmiş bu aydın subaylardan eski ideal arkadaşınız Menderesten gördüğünüz itibarı beklemeniz sizin asıl hatanızı teşkil etmiştir. Çankayada gözlerimizle ve şahitlerle tesbit ettiğimiz maceranız bu olmuştur. Garsonların size alâkasına gelince, biz iki ihtimalden bahsetmiştik: Ya sizi tanıyorlardı, ya meslek tesanüttü gösteriyorlardı. Siz, birinci şıkkın Varit bulunmadıgını açıklamışsınız. Aydınlandık. Memnun olduk.

Bundan bir süre Önce Akiste sizden bahseden bir yazının çıkması üzerine bize bir açıklama göndermiştiniz Ve biz, gazeteciliğin en basit adabına uyarak bunu kelimesi kelimesine neşretmiştik. Ümit ederiz ki aynı adabın bir neticesi olarak Yeni Sabah okuyucularının bizim bu cevabimizdan haberdar olma haklarına ilişmez, sîz de açıklamamızı aynen yayınlarsınız.

Akis Mecmuası Yazı
İşleri Müdürü.
Kurtul Altuğ

Akis Mecmuası
Muhabiri
Atillâ Bartınioğlu

Veledin Yalanları

AKİS isimli tezvirat kumkumasında, geçen hafta sayın .Devlet Reisinin gazetecilere yaptığı kabul resminde sahsima ait ve bastan aşağı yalan ve dolanlarla dolu, hasta ve çürük bir muhayyilenin mahsulü hezeyanları bana gösterdiler.

Adı geçen kabul resminde bulunduğum iki saat zarfında hiçbir sabık Devlet ve Hükümet erkânının ne aleyhinde, ne lehinde tek kelime sarfettim. Orada bulunduğum müddet zarfında ne tek yudum bir içki, ne tek lokma bir yiyecek yedim. Sadece tek bir sigara içtim.

Geçen an »ene zarfında da Çankaya'ya uzun aralıklarla yalnız iki defa gittiğimden oradaki müstahdeminle herhangi bir aşinalığım da yoktur. Binaenaleyh Milli Birlik Komitesi muhterem azalarına sakıt iktidar adamları aleyhinde "demediğimi koymadığım" yolundaki sözler tamamen yalan ve uydurma olduktan başka garsonlardan da herhangi bir hizmet istediğim veya onların bana bir hizmet ifa ettikleri hakkındaki sözler de kökünden yalandır.

Orada bulunduğum müddet zarfında Milli Birlik Komitesi erkânından yalnız sayın Muzaffer Özdağ, sayın Numan Esin ve sayın Ahmet Er ile görüştüm. Bu zevat, yukarıdaki ifademin sıhhatine en dürüst şahitlerdir.

Akis gibi sermayesi sadece iftira, yalan ve tezvirden ibaret olan ve ferd haysiyet ve şereflerini bu sermaye ile telvis etmeği huy edinen her gazete ve mecmuayı dün dâva ettiğim gibi bugün de, yarın da dâva etmekten asla çekinmem. Esasen Basın'da ahlâkiliği öte denberi özleyişim hep bu sebeplerdendir. SAFA KILIÇLIOĞLU

da bir hakikat vardı: 588 bin dolarlık gemilerin. ilk navlunu için 619.932 dolar ödenmişti! Ali İpar bu hakikati reddedemeyince "AKİS, devlet dosyalarından gayrı meşru yollarla temin edilen rakkamlarâ varıncaya kadar her şeyi yazıyor" cümlesini yazılı beyanatına koymak sorunda kaldı. Eee, herkes gayrı meşru yollarla şilep temin etmezdi ya.. Anlaşılan o bir ayrı ihtisas işiydi ve işin üstadı Ali İpardı.

Ancak, teyit faslı bununla da bitmedi. Ali İpar, Et ve Balık Kurumunun yağlarının kendi şirketine verilmesini sağlayan iltimaslı mukavelenin dahi şartlarına riayet etmediği hususunu doğruladı. Yazılı beyanatta şöyle deniliyordu: "Hakikat şudur ki gemilerin hepsi Amerikadaki dok işçilerinin grevi dolayısıyla yüklemeleri yanda kaldığından gecikmiştir. Fakat matlup olan gemilerimizin vaktinde ve herkesten evvel oraya varmış olmasıdır!" Halbuki Nihat Ali Üçüncünün gayretiyle Washingtondaki Ekonomi Heyeti bu grevi sebep göstererek mukaveleyi değiştirmiş ve Ipartransportun navlunu almasını kaçınılmaz zaruret haline sokmuştu.

AKİS'in yazmadığı

İşte, geçen haftanın sonundaki gün Beyoğlundaki hava tertibatlı şık yazıhanede yaman îş adamı Ali İpar bunları söyler ve ilâveten "AKİS ile sonuna kadar mücadele edeceğim. Dedikleri gibi sportmen- zihniyetliyim. Hodri meydan. Görelim mücadele nasıl olurmuş" diye haykırırken Ankarada girişilmiş tahkikat daha feci hakikatleri ortaya koyuyordu. Et ve Balık Kurumunun getirttiği yağa memleketin ihtiyacı yoktu. Bu yağ, Zorlunun zoruyla, sırf Ali İparın gemilerine navlun teşkil etsin diye satın alınmıştı. Nitekim devletin dosyalarından "meşru yollarla" bilgi temin eden Devlet Bakanı Âmil Artüs *geçen* haftanın başında bir radyo konuşması yaparak durumu daha açık, daha kesin cümlelerle ve i'lerin üzerine noktalarını koymaktan çekinmeksizin millete bildirdi. Devlet Bakanı şöyle diyordu : "İste, sabık ve sakıt İktidar Amerikadan 400 milyon liralık yağ almış. Dağ, tas yağ! Depolar tıklım tıklım yağ dolu. Memleket ihtiyacının çok üstünde olan bu yağlar başımıza dert. Merak ettik, neden bu kadar çok yağ almışlar diye araştırdık. Meğer eski büyüklerden biri Amerikadan üç tane vapur satın almış. Bu vapurlara Amerikadan buraya getirecek yük bulmak icap etmiş. Vapurlara yük olsun diye bu yağları satın almışlar. Yağların Türkiyeye kadar nakil masrafını hükümet o eski büyük zata ödeyince vapurlar ona bedavaya gelmiş. Hatta dünya kadar dolar da artmış, İşte o eski Bakan vapur sahibi olsun diye millet kesesinden harcanan ve ziyan olan dört yüz küsur milyon liranın hikâyesi!.

Yaz Tatilleriniz İçin
ERDEK DİNLENME KAMPI
Hizmetinizdedir.
BROŞÜR İSTEYİNİZ.
Dünya Seyahat Acentası
Tel : 24568 - 27954

Devletin Malı Deniz...

Kısa yoldan "babasından tevarüs ettiği ticarî dehâ" sını ortaya koymak için milyon peşinde koçan ve Fotin Rüştü Zorlu'nun "yirmi yıllik ahbaplik" icabı sağladığı destekle ilk adımı atan seki» aylık armatör Ali İpar bir teklif yapmış. AKİ S'i iddialarım ispata davet ediyormuş. AKİS iddialarım ispat ederse üç şilebini bize bağışlayacakmış.

Ali İparın kimin malını. kime bağışladığım anlamak zor dur. Bırakınız ki ne kısa, ne uzun yoldan milyonerlik hevesi taşımadığımız için hiç kimsenin değil şilebini, sandalını dahi istemeyiz ama alameriken milyonerin fütursuzluğuna hakikaten diyecek yoktur. AKİS'in ortaya attığı, "iddia" değildir. Bunlar vesikaların ortaya koyduğu hakikatlerdir ve zaten bizzat "ticari dahi" tarafından teyit edilmiştir. Nitekim Ali İpar milyonerliğe giden kısa yolun Davutpaşadan geçtiğini anlamış, marifetinin hesabım vermek üzere tevkif olunmuştur.

Bize bol keseden bağışlamak istediği şileplerine gelince.. Onlar elbette ki hakiki sahibine, millete iade olunacaktır..

Amil Artüsün bahsettiği Bakan FatihRüştü Zorlu, gemiler de Mehmet İpar, Virjinya İpar ve Nezihi îpardır. Böylece bir resmi ağız hakikatleri kendi zaviyesinden ortaya koyuyordu. Ali İparı cüretkarlığa sevkeden, "nüfuz ticareti" nin kendisine has ispat usulleri ve işaretleri bulunduğu hususunu unutması oldu. Zorlu ve Ali İpar öylesine ustalıkla kombinezon yaptıklarına kaniydiler ki ortaklıkları meydana çıkmayacaktı. Nihat Ali Üçüncünün de iştiraki sezilmeyecekti. Zira bu neviden bütün kaşkarikolarda olduğu gibi bunda da elbette ki noterden musaddak mukaveleler tanzim edilmemiş, karşılıklı senetler imza olunmamıştı. .Ama hiç bir "nüfuz ticaretinde bunlar olmazdı ki" Ortada hakikatler, rakkamlar ve muamelelerin cereyan tarzı vardı. Her şey öylesine ayan beyandı ki sportmen milyoner basın toplantısının sonunda tevkif edilerek Emniyette nezaret altına alındı. Ali İpar Cumartesi ve Pazar gecelerini orada geçirdi. İlk ifadesi alındı, kendisine sualler soruldu. Fakat bir Soruşturma Kurulu meseleye Ankarada el koymuştu. Bu haftanın başında başkentte söylenilen, kısa yoldan babası gibi milyoner olma heveslisi alameriken iş adamının Ankaraya sevked ileceği ve asıl sorguya burada çekileceği idi. Tabii soruşturmanın bu faslı gizli olduğundan Ipartransport kaşkarikosunun daha da eğlenceli fasılları mesullerin aleni muhakemesi başladığında umumî efkâra duyurulacaktır.

Her halde "Hodri meydan!" diye ortalara çıkan genç milyoner Türkiyede "Zorlu devri" nin geride kaldığını ve marifetlerin açık hesabının verilmesi devrinin açıldığını bu haftanın başında tamamile anlamış bulunuyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Yatırımlar

Taşıma suyla dönen değirmen

Yuvarlak çehreli, orta boylu, kırmızı yüzlü adam fena kaide hiddetlenmişti. "Baraj mutlaka yapılacak..." diye bağırdı, "icap ederse arazözle su taşıyacağız!" Hâdise Konyanın 50 kilometre kadar güney batısında cereyan ediyordu. DSİ nin Bölge Müdürü -sabıklardan- Osman Bibioğlu May barajının yerinde sondaj için kamp- kurmuş- jeologlarla konuşuyordu. Yıl 1956 idi. Jeologlardan birisi lâf arasında "İyi ama Müdür bey, iki aydır buradayız, şu dereden ilâç için bir dirhem su aktığını görmedik, Baraj yapılırsa acaba hangi su ile dolacak?" deyivermiş, Bibioğlunu küplere bindirmişti.

Gerçekten bir yıldanberi etüdleri devam eden bu barajın talihinin "makûs" olduğu daha işin başında belli olmuştu. Etüdleri üzerine almış bulunan Alman "KOKS" firması, dere üzerinde evvelce su ölçüsü yapılmadığından, civardaki başka derelere kıyasen, akacak suyun miktarını tahminlere göre hesaplamak zorunda kalmıştı. Aslında böyle pahalı bir barajın inşasına esas tutulacak projelerin hazırlanabilmesi için, elde hiç olmazsa 10 ilâ 15 yıllık su ölçüsü olmalıydı. Sonra jeoloji incelemeleri durumun çok tehlikeli olduğunu göstermişti. Bilhassa baraj gölünün yayıldığı sahanın birçok noktalarında belli bir şekilde görünen kireç tabakalan vardı. Bu tabakalar suyun tesiriyle eriyebilir, baraj da "dipsiz kile - boş ambar" durumuna düşebilirdi.

Diğer taraftan sulamadan gayri faydalanma şekilleri ekonomik bakımdan rantabl değildi. Meselâ, dereden önemli zararlara sebep olan taşkınlar geldiği görülmemişti. Elektrik üretmek bakımından ise durumu hiç müsait değildi. Kala kala bir sulama gayesi kalıyordu ki o takdirde de, şayet yapılan tahminler doğru çıkarsa, ancak 4 bin hektar arazi sulanabilecekti. Halbuki sonradan bunun onda birini sulayacak kadar bile su gelmeyeceği anlaşılmıştı. Nitekim sondaj makinalarını çalıştırmak için gerekli su, tâ uzaklardan arazözlerle taşınıyordu.

Seçim barajları

Bütün bu "makûs" şartlara rağmen May barajının ihalesi 1957 Mayısında yapıldı. Hatırlardadır ki 1957 nin son aylarında seçime gidilmesi sabık iktidar başları tarafından evvelden kararlaştırılmıştı. O sıralarda her şey D.P. iktidarını seçim satbı mailine itiyordu. Geleceğin pek parlak olmadığım onlar da sezmişlerdi. Hiç olmazsa durum daha kötüleşmeden ve halkın büyük ekseriyeti aleyhe dönmeden seçimi kurtarmak istemişlerdi. Bunun için de oy avcılığına çıkmak gerekiyordu. Bilhassa Orta Anadoluda D.P. nin prestiji adamakıllı sarsılmıştı. Durumun takviyesi için göstermelik yatırımlara girişmenin en uygun çare olduğuna karar verilmişti. Bu sayede nutuklarla temeli atılan eserlerden, Konya ovasımn cennete çevrileceğinden, 'nurlu istikbâlden" bol bol bahsedebilmek imkanı da elde edilmiş olacaktı.

1954 de Konyadan üç mühendis milletvekili seçilmişti: Rüştü Özal, Remzi Birana, bir de meşhur Himmet Ölçmen! Bunlardan Rüştü Özal ispat hakkı taraftarı olduğundan Menderesin gazabına uğramış ve D.P. den ayrılmıştı. Geri kalan ikisi mebus olmak sevdasındaki Mühendis Osman Bibioğluyu da aralarına alarak DSİ Umum Müdürü Süleyman Demireli kandırmağa muvaffak olmuşlar, Konya civarında May, Apa, Altınapa ve Sille gibi dört büyücek barajın yapılması hususunda vâad almışlardı.

Aslında bu barajlardan hiçbirinin diğerinden farkı yoktu. Hepsi de "göstermelik" secim barajlarıydı. İçlerinde en büyük ve saklanması kabil olmayan fiyasko May barajında ortaya çıktı. 18 metre yükseklikte olan bu barajda daha ilkbahardan itibaren su biriktirilmeğe başlanmıştı. Fakat yağış mevsimi olmasına hem de havalar normalden fazla yağışlı geçmesine rağmen, gölde ancak - metre yüksekliğinde su toplanabilmişti. Ne garip bir tesadüftür ki, 27 Mayıstan birkaç gün sonra su seviyesi birden bire düşmeğe başlamış, on onbeş gün içersinde baraj bir bataklık saha manzarası alıvermişti. Son su seviyesi en derin yerlerde ancak 40 santimi buluyordu. Anlaşılan sular da hürriyeti seçmiş ve haksız yere önlerine konulan engelleri aşmanın yolunu bulmuşlardı.

D.P. devrinin seçim barajlarından biri

Dibi *delik çıktı*

Boşalan suyun altındaki arazi kısımları incelendiğinde ortaya 9-10 metre çapında ve derinliği 6 ilâ 7 metreyi bulan büyük» çukurların çıktığı, suyun buralardan toprağın derinliklerine akıp kaybolduğu görülmüştü. Jeologların dediği tamamen doğru çıkmıştı. Barajda biriken sular, dipteki kireç tabakasını eriterek yer yer delmiş ve böylece husule gelen yarıklardan toprağın alt tabakalarına yayılıp kaçmıştı.

Geçen haftanın başında, elde bulunan gayet sarili raporlara rağmen, işi evvelce "olur" gösteren ve yapılmasına göz yuman makamlara mensup idareci ve teknisyenlerden mürekkep bir grup Konyaya giderek durumu yerinde gördüler. Neticede aksaklığın düzeltilmesine imkân olmadığı anlaşıldı. Tabiat, bilgisizliği, daha doğrusu bilgisini politikanın

emrine verenleri, bir kere daha yere vurmuştu.

Zararın bilançosu

May barajı 1957 yılında 9.481.730,63 TL. na Mühendis ibrahim Aşçıgil firmasına ihale edilmişti. Konyanın eski belediye başkanlarından olan Aşçıgil işleri normal, bir şekilde yürütmüştü ama 4 Ağustos 1958 kararları bazı kalemlerde fiyat farkları doğurmuştu. Ayrıca, ilk keşfe göre artan iş miktarları dolayısiyle inşaata şimdiye kadar 12 milyon liradan fazla harcanmıştı. Buna 8.6 milyon tutan istimlâk bedeliyle KOKS firmasına ödenen yarım milyon liralık proje ücretleri de eklenince zararın toplamı 16 milyonu çok aşıyordu.

Aslında zararın en büyüğü başka taraftaydı. May barajı inşa edilmeden önce çiftçiler dereden faydalanarak "kış sulaması" yapıyorlardı. Halbuki şimdi, su toprağın altına kaçtığı için, bu imkândan da mahrum kalmışlardı. Yani, kısaca "Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan" olmuşlardı!

Para

Ne o; ne de öbürü!

Maliye Bakanı Ekrem Alicanın geçen hafta sonunda yaptığı basın konferansına gidenler, Hükümetin iktisadi durgunluk ve onun doğurduğu işsizlik tehlikesi üzerine şuurla eğildiğini memnuniyetle gördüler. Alican, aynen şöyle diyordu: "Hükümet olarak enflâsyonu ne-derece zararlı telâkki ediyorsak, bunun tam aksi bir gidişi de, memleket ekonomisi ve sosyal durum için ayni derecede sakim bir yol telâkki etmekteyiz."

Nitekim, bilhassa sanayi ve ihracatta rastlanan durgunluğa gidermek ve en çok mensucat sanayiinin müteessir olduğu işsizliği ortadan kaldırmak için, Hükümet derhal tedbir alma yoluna gitmiş ve ilk iş olarak da, sanayi ve ihracat kredilerini kredi plâfonlarının dışına çıkarmıştır. Bu suretle, sanayiciler ve ihracatçılar, herhangi Ur tahdide tâbi olmaksızın gereken kredileri alabileceklerdir. Bu arada Maliye Bakanlığı, bir takım açıkgöz işletmecilerin, aldıkları kredileri, dondurmalarına, nakdi sermaye olarak kullanmalarına engel olacak tedbirleri de alacak ve bu gibi dondurulmuş kredilerin bankalara ödenmesi sağlanacaktır. Bu suretle, genel kredi hacminde aşırı genişlemelere meydan verilmeksizin yeni krediler açılması imkânı bulunacaktır. Ayrıca yükseltilen faiz ve reeskont hadleri sayesinde, plâfon dışına çıkarılan Özel sektör kredilerinin enflâsyonist sonuçlar doğuracak şekilde genişletilmelerine de mâni olunacağı umulmaktadır.

Ekrem Alican
Muvazeneli bir adam

Faiz hadleri

Milli Birlik Komitesine sevkedilen bir tasarı İle faiz hadlerinin umumi olarak *%12* ye çıkarılması için Hükümet yetki talep etmektedir. Bankalar, Bankalararası Komitenin teabit edeceği bir tarif dairesinde bu miktara bankacılık masraflarını da ekleyebileceklerdir. Ticarî mevduat ile bankalararası mevduatta tatbik «dilen faiz haddi %2,5 olarak kalacaktır. Buna karşılık vadesiz mevduatla 3 aya kadar vadeli mevduatta faiz haddi *%3,5 a*, 3 - 6 ay vadeli mevduatta %4, a, 6 ay ila 1 yıl vadeli mevduatta %5,5 a vs 1 yıldan fasla vadeli mevduatta %6,5 a çıkartılacaktır. Merkez Bankasının reeskont hadleri ise genel olarak %9 a, ziraat ve ihracatta ise %6 ya çıkarılacaktır.

Faiz konusunda akademik çevreler bazı tereddütler ifade etmektedirler. Bu çevreler 1 yıldan dazla vadeli mevduatta faiz haddi %6,5 a yükseltilirken 20 yılda itfa edilmek üzere çıkarılacak 250 milyon liralık Hürriyet İstikrazı tahvillerinin -Hürriyet İstikrazı için tahvil çıkarma yetkisi 500 milyon liradır fakat, bu yetkinin tam olarak kullanılmayacağı tahmin edilmektedir- Devlet ihalelerinde para yerine geçmesi, vergiden muaf olması gibi mûtad imtiyazlara rağmen, faiz haddinin %6 olarak tesbitini biraz yetersiz görmek tedirler. Bununla beraber, halkımızın vatani hislerinin coştuğu şu anlarda Hürriyet İstikrazının büyük rağbet göreceği muhakkaktır ve bu husus, yukarda bahse konu tereddüdü pek âlâ haksız çıkarabilir. Akademik çevrelerde temenni olarak ileri sürülen bir diğer nokta da, tahvillerin faiz haddinin daha yüksek tutulması, vergi muafiyetinin kaldırılmasıdır. Böylece memleketimizde normal işleyen bir tahvil piyasasının özel tahvil ve hisse senetleri piyasasiyle ayniyetinin tesisi kolaylaştırılmış olacaktır. Maliye Bakanlığını bu temenni istikametinde hareket etmekten ve yeni tahvillerin faiz haddini daha yüksek bir seviyede tesbit etmekten alakoyan hususlar vardır. Böyle bir karar eski tahvillerin -ki faiz hadleri *%3 i*le %5 arasında değişmektedir- piyasadaki kıymetinin çok düşmesine sebep olacaktır. Bu endişe, şüphesiz haklı bir endişedir. Eski iktidar devrinde âmme istikrazı konusunda işlenen hatalar dolayısiyle yeni Hükümetin kabul etmek sorunda kaldığı bu ipoteğin kaldırılması muhakkak ki güçtür. Fakat, bu mevzuda uzun vadeli bir ıslahatın müjdecisini teşkil edecek bazı tedbirlerin şimdiden alınmasında bir zarar olmasa gerektir.

ANKARA VE BÜTÜN ANADOLULULARA
Yaz tatil ve sair dinlenmelerinin için en ideal yer, şahane manzaralı Pendik sahillerinde kurulmuş olan tam konforlu ve Türkiyenin en tipik Tesisi, TURİSTİK SAHİL VİLLALARI SİTESİDİR. Fiat : Yatak, mükemmel 4 öğün ve 4 türlü yemek, ücretsiz deniz vasıtası ve plâj dahil 1 kişi Komple 50. TL. dır.
PENDİK TURİSTİK SAHİL VİLLALARI SİTESİ
Deniz Moteli — Restoran — Pavyon
Pendik Ankara Cad. 133. Tel : 53 48 00 / 59 — 27 32 87

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Beyaz kini

Batı Almanyadaki küçük Belçika garnizonlarında herkes şaşırmıştı. Subaylar, Brükselden aldıkları bir emre uyarak alelacele gönüllü toplamağa girişmişlerdi. Yeni bağımsızlığına kavuşan Belçika Kongosunda vaziyet berbattı. Zenci askerler isyan etmişler ve beyaz ahaliye ve bilhassa Belçikalılara tecavüzlere başlamışlardı. Belçikalı kadın ve çocuklar Kuzeyde Fransız Kongosuna, Güneyde Portekiz idaresindeki Angola sömürgesine kaçışıyorlardı. Kongonun genç ordusunun siyahi neferleri tarafından birçok Belçikalının şuurda yakalandığı da rivayet ediliyordu. Bu durumda yapılacak tek şey, tek beyaz Belçikalı askerin bulunmadığı Kongoya gönüllü sevketmek ve hem Belçikalıların hem de diğer Avrupalılarla Amerikalıların tahliyesini sağlamaktı. Belçikanın Kongoyu yeniden işgal etmeğe hiç mi hiç niyeti yoktu. Tek düşündüğü şey, Kral Baudouin'in tebaasına zarar verilmemesini "sağlamaktan ibaretti.

Kısa bir süre önce bütün bunların olacağını hiç kimsenin talimin etmesine imkan yoktu. Belçika Hükümeti, sosyalist muhalefetin de desteğiyle, büyük bir olgunluk göstermiş ve en ufak bir zorluk çıkarmadan Afrikanın bu büyük sömürgesine bağımsızlık vermişti. Kral Baudouin, beyaz üniformasiyle dedesinin adını taşıyan Leopoldvüle'de bağımsızlık bayramlarında bizzat hazır bulunmuş ve zenci halk tarafından bundan önceki cesurane seyahatinde olduğu gibi büyük itibar görmüştü. O sıralarda, hiç kimse eski sömürgeciden -bu kadar anlayış gören Kongoluların, bu kadar büyük **bir** "beyaz kini" içinde **olduklarını** aklına getiremezdi. Batılı müşahitlere göre asıl dâva, bizzat Kongoluların birbirine düşmesini önlemekti. Kongo türlü aşiret ve ırklar arasında bölünmüştü. Hemen **her** bölgede ayrılma cereyanları vardı. Sadece, büyük ve genç bir lider -Patrice Lumumba- Kongonun birliğini temadi ediyor ve **bir** avuç zenci **aydınla** bu uğurda mücadele ediyordu. Kongonun bağımsızlığım resmen kaşanması şurasında bütün dava Lumumba ile, Aşağı Kongonun lideri Kuauwaba arasındaki **mücadele idi. Kusuwba,** işin doğrusu istenirse, Kongonun birliği fikrini güçlükle benimsemişti. Aşağı **Kongo** milliyetçisi **olan bu lider, eğer ayrı ırkların oturdukları bölgelere federe bir statü verirse Kongonun birliğine razı olacaktı. Bu sebebten dolayı, Başbakanlık için Lumumba ile Kusuwaba arasında büyük bir mücadele başladı Her iki lider de Milletvekilleri Meclisi ve Ayan Meclisi başkanlık divanlarına kendi taraftarlarını seçtirmek için büyük bir çatışmaya giriştiler Neticede, ne o, ne öbürü galip gelebildi. Lumumba yine de Kusuwabaya nisbeti biraz daha ağır bastığı için Başbakanlığa getirildi. Fakat, Lumumba rakibinin federalist temayüllerinin ayrılık taraftarlığına kadar varmasını önlemek zorundaydı. Bu gayeye varabilmek için Kusuwaba'nın Cumhurbaşkanlığına seçilmesi için yardımcı olmak dirayetini gösterdi. Böylece gerçekten bir devlet adamlığı numunesi de vermiş oldu. Bundan sonra, Kongonun bağımsızlık içersinde buhransız ilerlemesi bekleniyordu.**

İşte, beklenmeyen şey o anda cereyan etti. Hemen bütün Batı Kongo garnizonlarındaki zenci askerler bir anda isyan ediverdiler. Zenci asker ler, başlarındaki Belçikalı generalle diğer Belçikalı subayların azledilmesini istiyorlardı. Beyanlara tahammül edemediklerini ve onlara asla itaat etmeyeceklerini bildiriyorlardı. Başbakan Lumumba ise, 25 bin kişilik ordunun yüksek komutasını ve eğitimini üzerine alacak kadar zenci subay olmadığını biliyordu. Üstelik iyiniyetlerinden şüphe etmek için hiçbir sebep olmayan Belçikalı subayların yardımına muhtaç olduklarını pek âlâ görüyordu. Leopoldville garnizonuna kadar bizzat gitti ve askerlere hakikati anlatmağa çalıştı. Bunun mukabelesi, garnizonun devlet merkezini işgal etmesi oldu. Parlamento binası ve Başbakanlık dahi ast askerlerin eline geçmişti. Lumumba'nın öldürüldüğü rivayetleri dolaşıyordu. Bu rivayetin yanlışlığı sonradan anlaşıldıysa da, Lumumba, zenci askerlere hoş görünmek için kendisini öldürmek isteyenlerin Belçikalılar olduğunu iddia eden bir tebliğ yayınladı! Bunun üzerine zenci askerlerin hiddet ve şiddeti büsbütün arttı ver beyazlara karşı fiili tecavüzler başladı. Yüzlerce kadın ve çocuk güney, ve kuzeydeki sınırlara doğru kaçıyor, zenci askerler kamyon ve jiplerle onları kovalıyorlardı. Amerikan Büyükelçiliği bile zenci askerler tarafından işgal edilmişti. Lumumba bunun üzerine tek çareyi, Belçikalı Genelkurmay Başkanını azledip Orduyu Başkomutan Cumhurbaşkanı Kusuwaba'nın emrine sokmak oldu, Kusuwaba va Lumumba, askerlerle, hiç olmazsa, eğitmen olarak birkaç Belçikalı subaya tahammül etmeleri için müzakereye giriştikleri sırada, Kongoda sulana bulanık olduğunu gören Sovyet Rusya, Lumumba'dan karşılıklı diplomatik münasebetlerin tesisini talep ediyordu.

İtalya

İç harp mi?

Geçen haftanın sonunda İtalyada Kuzeyden başlayan grev va çarpışmalar Güneye, tâ Sicilya Adasına kadar sirayet ediyordu. Her tarafta polis ve jandarma, Komünist Partisi nin kışkırttığı işçilerle çarpışma halindeydi, Hastahaneler adam almıyordu. Etna Dağının eteğindeki Catania'da polis kurşunuyla bir nümayişçi ölmüş, ikisi ağır yaralanmıştı. Palermo'da polisten ve nümayişçilerden 40 yaralı vardı. Bütün memlekette bir haftada 10 ölü, 400 yaralı sayılmıştı. İtalya, gerçekten, sağ ve sol kuvvetler arasında bir iç harbin arifesindeydi.

Hadiseler, neo-faşistlerin Kuzey İtalyada yaptıkları nümayişlerden ve Romadaki Sovyet va Macar Sefaretlerinin önünde bombaların patlamasından sonra, Komünist Partisinin Romada giriştiği büyük nümayişler üzerine çıkmıştı. Romada polis Komünist nümayişçiler üzerine ateş açınca Kuzeyde Raggio Emilia'da da Komünistler protesto nümayişlerine başlamışlardı. Polis arada da ateş açtı. Polisin ateşiyle Regiie Emilia'da,

6 kişinin öldüğü haberi Romaya eriştiği sırada Senato, bir gün önceki Roma olâylarını görüşüyordu. Bunun üzerine, Nenni Sosyalistlerinden Senatör Emilio Lussu kürsüye gelerek, Hristiyan-Demokrat Başbakan Tamİobroni'ye karşı şöyle bağırdı; "Hristiyan-Demokrat Hükümeti behemalilıal gitmelidir. Gitmediği takdirde, sizin Hükümetiniz bir iç harp hükümeti olacaktır."

İşte, bir yıldır için için gelişen siyasi buhran neticesinde italya bu hale gelmişti. Bunun üzerine, Senatonun çok hürmet edilen tarafsız Başkanı Merzagora iki tarafı bir mütarekeye davet etmek lüzumunu duy1,4u. Kavga eden hatipleri tok sesiyle susturan Başkan, Senato kürsüsünden bütün millete hitap ediyordu. Merzagora iki tarafın da 15 günlük bir mütarekeyi kabul etmelerini istiyordu. Bu 15 gün içinde polis ve silâhlı kuvvetler kışlalarından çıkmayacaklardı. Yine bu devre Sarfında sendikalar her nevi sokak nümayişine ve greve son vereceklerdi. Bu müddet içinde de Parlâmento sağ ve sol arasındaki ihtilâfı halledebilmek için devamlı müzakere halinde kalacktı. Merzagora, tarafları yaptığı teklif üzerinde düşünmeye davet ediyor ve saat 17 ye kadar verecekleri kararların kendisine bildirilmesini istiyordu. Bir müddet sonra Milletvekilleri Meclisi Başkanı Giovanni Leone da Merzagora'nın teklifine iltihak ettiğini milletvekillerine bildiriyordu.

Saat 17 den önce Togliatti'nin başkanlığında toplanmış olan İtalyan Komünist Partisi Merkez İcra Komitesi, Merzagora'nın mütareke teklifini kabul ettiğini, hayli muğlak bir tebliğle açıklıyordu. Başbakan Fernando Tambroni'nin başkanlığında toplanan Hükümet ise tebliğinde bu konuda hiçbir §ey söylememeği tercih etmişti.

İtalya tekrar katolik taassubuyla komünist taassubumla ateşleri içinde kıvranmağa başlamıştı. Sağ cenahta Hristiyan - Demokrat liderlerden Fanfani ve sol cenahta da Sosyalist Partisi Başkanı Neımi bu tehlikeyi önceden sezmişler vs İtalyayı her türlü taassuptan uzak, iktisadi ve sosyal inkişaf yoluna götürebilmek için kuvvetlerini yaklaştırmağı düşünmüşlerdi. Nenni, Komünistlerle olan anlaşmasını bozmuştu. Sendikalarda da sosyalistlerin komünistlerden ayrılması işi, yavaş da olsa ilerliyordu. Hattâ, Nenni sosyal ıslahat yapacak olan bir hükümeti, ona iştirak etmese bile oylarıyla desteklemeyi vaad etmişti. Fanfani de bu formüle taraftardı. Fakat, Vatikanın al cüppeli kardinalleri, başta Kardinal Ottaviani olmak üzere bu formülün başarısına mani olmak için ellerinden geleni yaptılar. Neticede, Fanfanı ve onu destekleyen Hristiyan - Demokrat Partisi Genel Sekreteri Aldo Moro mağlûp oldular. Cumhurbaşkanı Gronchi'nln onları desteklemesine rağrnen, başlarında Pella ile Scelba',nm bulunduğu mutaassıp katolikler Hristiyan - Demokrat Partisi içinde rakiplerini yendiler. Neticede kurulan Tambroni Hükümeti ister istemez müfrit sağdaki Kralcılarla neo - faşistlerin reylerine muhtaç oldu. Halbuki, bu unsurlar, Hristiyan - Demokrat Partisini her türlü ıslahattan men etmek için Hükümeti ikide bir tehdit ediyorlar ve onu bu suretle ellerinde esir tutuyorlardı. Hükümetin, muazzam dâvalar karlısında -Güney İtalya korkunç bir fakirlik içinde kıvranmaktadır- aciz kalması ise, sosyal rahatsızlığı arttırmaktan başka hiçbir şeye yaramıyordu.

Fazıl Küçük
İş üç nalla bir ata kaldı!..

Nihayet, geçen hafta beklenen fırtına patlak verdi. İtalya bir iç harbin eşiğindeydi, Avusturyada seyahat eden Başyoldaş Krutçef fırsatı kaçırmıyor ve işleri büsbütün karıştırmak için, Kuzey italyadaki Amerikan füze üslerinin kaldırılmasını istiyordu. Ayrıca bu üslerin atılacak füzelerin Avusturya semalarından geçmesini bu memleketin tarafsızlığının ihlâli sayacağını bildiriyordu.

Kıbrıs

Oldu da bitti!

Geçen haftanın ortalarında Lefkoşede Genel Valilik binasında beş adam, Kıbrıs Cumhuriyetini bağımsızlığın eşiğine getirip bırakan anlaşmaları parafe ediyorlardı. Bu beş adam, Başpiskopos Makarios, Dr. Küçük, Mr. Julian Amery, Lefkoşedeki Türk Başkonsolosu ile Lefkoşedeki müstakbel Yunan Büyükelçisi idiler.

Parafe edilen anlaşmalar sayesinde, İngilteıe ile Başpiskopos Makarios arasındaki İhtilaf sona eriyordu.

Bu anlaşmalar sayesinde İngiltere, Kıbrisin Güney sahilinde iki ayrı üsse sahip ve bu üslerin tam hâkimiyetini haiz olacaktı. İki üssün mesahası 99 mil kare olacaktı. İngiltere, ayrıca bütün Kıbrıs Adası içersinde 20 adet eğitim ve depo tesisine sahip bulunacaktı. Bunlardan 10 tanesi mümkün olan en kısa zamanda Kıbrıs ordusuna devredilecekti. İngiltere, bundan başka Lefkoşe hava alanını askeri bakımdan kullanmak için bazı önemli imtiyazlar elde ediyordu.

Bir diğer anlaşmayla İngiltere Kıbrıs Cumhuriyetine 6 yıl ipinde 33.600.000 Dolarlık bir yardımda bulunmağı kabul ediyordu. Ayrıca İngiltere, Türk Cemaatine de önemlice bir yardım yapmağı kabul etmişti.

Bir diğer anlaşmaya göre ise, Kıbrıstaki İngilizler isterlerse Kıbrıs vatandaşı olabilecekler ve Commonwealth memleketlerinde yaşayan Kıbrıslılar da İngiliz tabiiyetini seçebileceklerdi. Adadaki İngiliz üslerindekl Kıbrıslılar ise hem İngiliz, hem de Kıbrıs tabiiyetini taşıyacaklardı.

Artık geriye Kıbrıs Meclisi ile Cemaat Meclislerinin seçilmesi ve Avam Kamarasının yapılan anlaşmaları tasdik etmesi kalmıştı. Seçimler Temmuzun 30 unda yapılacaktı. Avam Kamarası ise Londra ve Lefkoşe Anlaşmalarım resmen, yas tatilinden sonra tasvip edecek ve Pek Zarif Majesteleri Kıbrıs Adasını bağımsız bir Cumhuriyet haline sokacak olan fermanı o zaman imzalayacaklardır.

Armağanlar

Olur mu böyle olur mu?

Aylardan beri ümit ve merakla geçen Mayıs ayının başında ilan edilecek sonuçları bekleyen genç sanatçının, bu ümidi boşa sıkmıştı. Beklenen sonuç ilan edilmemişti, o günlerde kimsenin bu işle uğraşacak hali de yoktu. İstanbul ve Ankarada birbirini takip eden hadiseler, ağır bir baskı havası, memleketin karanlık akıbeti yediden yetmişe herkesi meşgul ediyor, öbür işler önemlilik dereceleri ne olursa olsun geriye atılıyor du. Kan ve can pahasına girişilmiş bir mücadele varken, kalkıp da "Yahu, bir armağanlar işi vardı. Sonucu bugünlerde ilân edilmeliydi. Ne oldu acaba?" demek, biraz da gülünç bir çıkış olurdu. Ama ne de olsa, yapılmakta olan mücadele bu işin geri kalmasını gerektirmezdi ve sonuç alınmış olmalıydı.

27 Mayıstan sonra, yarıda kalmış, yapılamamış bir çok çalışmalar, gösteriler yeni bir anlayış ve kula ye-iden ele alınmıştı. Elbette "armağanlar" işini idare edenler de, üzerlerine düşen vazifeyi yerine getirecekler, sonuçları ilân edeceklerdi. Bu umutla bekleyen sanatçılar Varlık Dergisindeki bir haberle şaşkına dönüverdiler. Haber, her yıl verilmeli gereken "Sait Faik Hikâye Armağ|anı" ile "Ataç Armağanı" nın bu yıl verilemediğinden bahsediyordu. Dergi "gelecek yıl" için temennilerde bulunmakla haberi bağlamıştı. "Yeditepe Şiir Armağanı" ndan ise bu kadarcık bile ses seda yoktu. Armağanı kuran Yeditepe" dergisi, bir satırcıklara bile olsa bu yıl "Şiir Armağanı" nı verip vermiyeceginden bahsetmiyordu.

Sait Faik ve Ataç Armağanlarının verilemeyişi için ileri sürülen gerekçeler, kargaları bile güldürebilirdi. Aynı zamanda, bu, armağanı idare etmekle vazifeli jüri heyetlerinin sorumluluk anlayışlarını göstermesi bakımından da son derece ligi çekiciydi. Mesele kısaca şuydu: Sait Faik Hikâye Armağanının jüri heyetinde sekreterlik görevini yapan sair Sabahaddin Kudret Aksal İstanbul Konservatuvar Müdürü olmuştu. İşleri çoktu. Bu yüzden armağana katılacak kitapların toplanma işini, jüri üyeleriyle mektuplaşmaları yapamamıştı. Dolayısıyla bu yıl armağanın verilmemesi uygun görülmüştü. Bu kanun kim vermiştir Nasıl böyle bir karar verilebilirdi? Bu belli değildi. Armağanın bu yıl verilmemesine karar vermek için bile jürinin toplanması veya üyelerinin ayrı ayrı fikirlerinin alınması gerekirdi. Jüri heyeti toplanıp da "armağanın verilmemesi" ni kararlaştıracağına üzerine aldığı vazifeyi yerine getirip sonucu ilân etse daha iyi ederdi. Jüride vazifeli bir kişinin, başka işlerinin çokluğundan dolayı armağan işleriyle meşgul olamaması, bu işin yarıda kalmasına hiç bir zaman sebep teşkil edemezdi. Eğer bir sebep olarak ileri sürülürse bu "alaturka" lığın dikâlâsı olurdu. Jüri sekreterliği Sabahaddin Kudretin tekelinde değildi. Onun gerçekten önemli bir mazereti çıkmışsa, yıllardan beri yapmakta olduğu işi yapamıyacak bir durumda ise, bu iş yarıda kalmaz, onun yerine bir başkası vazifelendirilir, işi yeni sekreter tamamlardı. Zaten armağana katılan hikaye kitaplarının sayısı da onu ya bulur ya bulmazdı. Bu kitapların hemen hemen tamamı zamanında yazarları tarafından Jüriye gönderilmişti. Üstelik Jüri üyelerinin bu yayınları şahsen takip etmiş olmaları, çıkan kitapların bir çoğunu okumuş bulunmaları icap «derdi. Yani iş, öyle dallı budaklı bir iş değildi. Sekreterin meşgul olamaması, içinden çıkılmaz bir hal yaratmıyordu.

Bu yıl armağana giren hikaye kitaplarının hemen hemen tamamı genç nesil sanatçılarınındı. Bir kısmı daha ilk kitaplarını yeni yayınlamışlardı. Gelecek için kendilerinden çok şeyler beklenen genç yazarların böyle bir sonuçsuzluk karşısında duyacakları inkisarı göz önünde tutmak gerekirdi. Zaten "Sait Faik Armağanı" kurulduğu günden bu yana her yıl, daima geniş bir tartışma konusu olmuştu. Sanat çevresinde sonuçlar çoğu saman "yerinde" karşılanmamıştı. Jüri, kendine yakın kişileri korumakla amaçlandırılmıştı. Şimdi "jüriye yakın çevre" turanağandan nasibini aldıktan sonra, sıra "uzak çevre" deki gençlere gelmişti. Tam bu sırada, aksiliğe bakın ki, jüri sekreteri işinden ayrılıyor ve armağanın bu yıl verilmemesi uygun görülüyordu. Buna Jürinin hakka yoktu. Sait Faikin adına ve hatırasına saygısı olanlar böyle bir şey yapamazlardı. Nisan - Mayıs aylarının nasıl şartlar içinde geçtiği cümlece malûmdu. O aylar içinde jürinin çalışamamasına hattâ hak verilebilirdi. Ama işte 27 Mayıstan bu yana işler değişmiş, her alanda alabildiğine bir hürriyet havası içinde, gönül rahatlığa ile çalışmak imkanlarına kavuşulmuştu. Sayın Jüri Hareleri lütfen zahmet etmeli, toplanmalı, sayısı onu geçmeyen, sayfalan yüzü atmayan hikâye kitaplarını ince süzgeçlerinden geçirmeli, sonucu da bildirmeliydiler. Bu yıl armağanın hiç verilmemesi yerine geç verilmesi daha uygun ve yerindeydi. Böylece hem bir gelenek devam ettirilmiş, hem bu yıl armağana katılan genç sanatçıların hakka yenmemiş, hem de jüri yüklendiği vazifeyi hakkıyla jetini getirmiş olurdu.

Tıbben Şifası Bulunmayan Hastalarımıza Yardım Ediyoruz

Bu husustaki izahatı

RUH VE MADDE

nin Temmuz sayısında okuyunuz. RUH ve MADDE, zengin münderecatla çıkmıştır. Bütün bayilerde satılmaktadır.

Adres : Ruh ve Madde, P. K. 1157 — İSTANBUL

Ataç Armağanının verilmemesi sebebleri de, Sait Faik Armaganının verilemeyiş sebebleri kadar gülünçtü. Bu armağanda Jüri başkam olan Prof. Macit Gökberk Almanya'ya gitmiş, İstanbuldaki sıkı yönetim yasakları da toplanmaları yasak etmişbu sebeble bu yıl armağana verilmesinden vazgeçilmiş! Sanki, o Jüri içinde başkanlık yapabilecek başka bir kişi yokmuş, sanki başkanlık Gökberk'in tekelinde imiş gibi! Sanki sıkı yönetim yasaklarından ötürü toplanamıyan sayın jüri heyeti 27 Mayısdan bu yana toplanamazmış gibi! Bu iki armağan ölen sanatçıların aileleri tarafından kurulmuştur. Jüriler, bunları kendi keyiflerine göre verip vermemekte serbest değillerdir. Hele, her aklıbaşında kişinin aklını durduracak kadar iptidai sebeblerle armağanların sonuçlarım ilan etmemek yetkileri hiç yoktur. Sait Faike, Ataça, sanata saygısı olan, sorumluluk duygusunu kaybetmemiş hiç kimse böyle bir karar alamaz. Vakit varken Jüriler toplanmalı, üzerlerine aldıkları vazifeyi yerine getirmelidirler.

"Yeditepe Şiir Armaganı"na gelince, bu armağanın kurucusu Yeditepe"nin sahibi Hüsamettin Bozok, hürriyetten sonra artık böyle Ur armağana lüzum hissetmiyorsa, lütfen bunu ilan etsin. Bu bir nezaket kaidesi icabıdır.

M U S İ K İ

Caz

Cazcı kral

Musiki dünyasında birçok caz kralı vardır ama cazcı kral bir tanedir: Thailand'ın -eski adıyla Siam'ın- genç kralı Bhumibol Adulyadej. Thailand kralı sadece, İngilterenin müteveffa kralı George VI gibi bir caz meraklısı değildir. Bu musikiyi bir professyonel seviyesinde çalan ve besteleyen bir musikişinasdır. Taht, taç sahibi olmasını yıllar yılı hor ve hakir görülmüş bir musikiyle ilgilenmesi için engel saymıyacak kadar medeni cesaret sahibidir. Cazın, bir değer taşıyan her muısiki gibi, evrensel bir dil olduğuna inanmıştır. Milletlerarasındaki dos tuluğun ve anlaşmanın cazın aracılığıyla gelişebileceği kanaatini benimsemiştir. Ancak, cazın batı ile doğu arasındaki soğuk harpte, batının elindeki kültür silâhlarından biri olduğu görüşünü paylaşmamaktadır. Kral Bhumibol geçen hafta-Ne w York'ta AKİS muhabiri İlhan Mimaroğluya "caz bir silâh değildir. Bütün sanatlar gibi caz da, ne çeşidinden olursa olursun, savaşta kullanılacak bir silâh değildir." diyordu.

Kral Bhumibol, zevkleri daha çok geleneksel caza doğru eğilen bir musikişinastır.

Halbuki genç nesil cazın yalnız "bügün"ünü biliyor, geçmişini hemen hemen hiç tanımıyordu. Acaba "Majesteleri bu konuda ne düşünüyorlardı?" Genç Krala göre sebeb basitti. Genç nesil eski caz plaklarını elde etmekte güçlük çekiyordu. Bu yüzden de geleneksel cazı tanımak imkânını bulamıyordu. Esasen plâk piyasasını yakından tanıyanlar, bu sorunun cevabını gayet iyi verebilirlerdi.

Kral Bhumibol cazın milletlerarası bir dil olduğunu söylüyordu ama bu görüş henüz bir temenni safhasında değil miydi? Dünyanın her yerinde, her ülkesinde birçok caz meraklın vardı. Ama bunlar azınlıkta kalmıyorlar mıydı? Meselâ Thailand halkı arasında caz musikisi yayılmışmıydı? Thailand'da caz musikişinasları var mıydı? Kral Bhumibol hükümdarlara bas bir güvenle bu suale kaçamak bir cevab verdi: "Tabi! var, dedi, İşte ben... Ben Thailand'lı bir caz musikişinasıyım."

Nitekim, Kral Bhumibol'un, kendi yakın çevresine bile caz sevgisini aşılamakta pek İleri gidememiş olduğu anlaşılıyordu. Meselâ karısı -şüphesiz ki dünyanın en güzel kadınlarından biri olan Thailand Kraliçesi Sirikit- bu bahiste zevk bağımsızlığını muhafaza ediyor, "ben hafif musikiden, dans musikisinden, popüler musikiden hoşlanıyorum" diyordu.

Bir taç ve iki klarinet

Thailand Kralının cazcılığı bu ziyarette Amerikalıları en fazla ilgilendiren mevzu oldu. Waldorf Astoria'nın devlet reislerine ve hükümdarlara ayrılan XVI Louis dairesinde yapılan basın konferasında Thailandda kadın hürriyetine -Kraliçe Sirikit bu suale, Thailand'da kadınların Amerikadaki kadar hür olduğu cevabını verdi-, komünist propagandasına -Kral Bhumibol bu propagandanın, Amerikan "comics book" tarzındaki risalelerle yapıldığını anlattı- ve Kralın müşavirleri olup olmadığını buna da Kral, Kraliçe Sirikit'i gösterek cevap verdi- dair sualler, Thailand Kralının cazcılığıyla ilgili suallerin yanında azınlıkta kalıyordu.

Basın konferasından sonra Thailand'ın meşru kralı, cazın gayrımeşru krallarından Benny Goodman'ın 66 ıncı Sokaktaki, apartman dairesine gitti ve orada Goodman; piyanist Teddy Wilson ve davulcu Gene Krupa ile birlikte caz çaldı. Sonra saksofonunu ve klarinetini alıp Vali Rockefeller tarafından verilen ziyafete gitti. Orada da caz icracılığı kaabiliyetini göstermekten geri kalmadı.

Amerika'da doğan ilk kral

Thailand Kralı Bhumibol, 5 Aralık 1927 de Amerikanın Massachussetts eyaletinin Cambridge şehrinde doğmuştur. Bu bakımdan dünyada Amerika doğumlu tek kral olarak tanınır. Bhumibol Adulyadej, babası Cambridge'de tıp tahsili yaptığı sırada dünyâya gelmiştir.

Thai Kral ve Kraliçesi 10 günlük bir ziyaret için geçen hafta sonunda Amerikaya gelmişler, önce Washington'a gidip Başkan Eisenhovver tarafından karşılanmışlar ve onun misafiri olmuşlardır. Nevv York'taki dört **günlük misarırlikleri için Amerikan Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan yüklü programa, birçok resmi ziyaret yanında, caz lokallerini gezmek, cazcılarla tanışmak, bu arada Amerikanın ünlü opereti "My Fair Lady"-yi görmek de dahil edilmiştir.**

Kral Bhumibol, Broadwaydaki operet sahnesinin de yabancısı değildir. On yıl kadar önce yazdığı bir melodi, Broadway operetlerinden birine dahil edilmişti.

Festivalde hengâme

A merik ada Rhode Island'ın Ne wport kasabasında yedi yıldır her yaz yapılan caz festivali, bundan sonra yapılmıyacak. Kasaba Belediye Meclisinin aldığı bir kararla, bu yılki festival, ikinci konserden sonra durduruldu. Aynı kararda festivalin gelecek yıl yapılması da yasak edildiği kayıtlıydı. Belediye Meclisinin böyle bir karar almasına, geçen hafta Cumartesi akşamı verilen festival konserine, bütün biletler satıldığı için, giremiyen 12.000 Öğrencinin yaptığı nümayiş sebeb olmuştu.

Konser sahasına kabul edilmiyen öğrenciler, önce kapınm önünde bağırıp çağırmışlar, sonra polislere hücum etmişlerdi. Polis 12.000 öğrenciyle başa çıkamıyacağını anlayınca 'Amerikan donanma ve deniz piyadesi kuvvetlerini, sahil muhafızlarını, itfaiyeyi de yardıma çağırmıştı. Bunun üzerine polis ve askeri kuvvetlerle öğrenciler arasında bir meydan muhaberesi başlamıştı, öğrenciler taşlar, viski şişeleri ve bira tenekeleriyle "düşman hatlarına" taarruz ediyorlardı. Karsı taraf gözyaşı bombası kullanarak vaziyete hakim olabilmişti.

Bu ara otuzyedi öğrenci yakalanmış, para cezasına çarptırılmıştı, Polis ve askerler Newport'un civar şehir ve kasabalarla geçici olarak irtibatını kesmek zorunda kalmışlardı. Bu hadiseden sonra Nevvport Belediye Meclisi festival konserlerini durduran ve gelecek yıl da festival teptiplenmesini yasak eder kararı almıştı. Festival idaresi hu karara karşı Belediye aleyhine 4 milyon dolarlık zarar ziyan dâvası açtı. Öte yandan Belediye de, nümayiş yapan öğrencilerin şehre büyük zarar verdiklerini iddia etmektedir. Fakat festival idaresi, öğrencilerin hareketinden sorumlu olmadığını belirtmektedir.

Belediye kararında ısrar ederse, Newport festivalinden ancak birçok plâkla geçen yılki festivalde hazırlanan ve milletlerarası sinema festivallerinde derece almıya namzet sayılan "Jazz On a Summer's Day" (Bir Tan Gününde Caz) adlı film kalmış olacaktır.

IDEALİSTLER İÇİN
Dinimizde Reform
KEMALİZM
Kitap ve abone 10 TL.
O. Nuri Çerman Kadıköy
P.K. 48 — İSTANBUL

Ankara

Softa kılıklı adamlar

Geçen hafta Cumartesi günü Ankara Radyosunun Program Müdürlüğü odasına oldukça genç, bıyıklı ve üstündeki şık elbiseye rağmen softa kılıklı bir adam girdi. Odanın içindekiler onu görünce âdeta dondular, öylece kaldılar. Softa kılıklı adam yarattığı tesirin farkında değilmiş gibi fütursuzca cebinden bir kâğıt çıkardı ve "Bu akşam Hacı Bayram Camiinde Mevlût okuyacağız, hocaların listesini getirdim" dedi. Odadakiler bu adamı gayet iyi tanıyorlardı. Zaten bu tanışıklığın hatırlattığı hâdiselerden ötürü de onu görünce hayretlerinden dona kalmışlardı.

Hoca listesini getiren softa kılıklı adam bir zamanlar D.P. nin Oğuz Bucağı Başkanı idi. Hâlen de Kurtuluş Kur'an Okulu öğretmenlerindendi. Londra uçak kazasında ölen eski Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Somuncuoğlu samanında Ankara Radyosuna Kuran bantları doldurmak üzere girmiş, daha sonra da Radyolar Kuran Müşavirliğine terfi ettirilmişti. Kardeşini de yine Server Somuncuoğlunun yardımı ile, bir heyetin "bu adam spiker olamaz" demesine rağmen, Ankara Radyosunun spikerleri arasına sokan bu softa kılıklı adam Radyolar Kuran Müşaviri olunca derhal en faydalı icraatlardan birine girişmişti. Softa kılıklı adamın yapmaya başladığı vazife hakikaten çok mühimdi. Herşey bir tarafa bırakılmış ve Ankara Radyosunun Söz ve Temsil Yayınları Şefliğinin raflarındaki Kuran bantlarının çogu bu softa kılıklı adam tarafından dinlenmiş, onun sesi bulunmayan bantlar silinmiş ve bu şekilde de Cuma sabahları ve sair zamanlarda yalnız kendisinin okuduğu Kuran bantlarının yayınlanması sağlanmıştı. Bu cok faydalı iş yetmiyormuş gibi softa kılıklı adam 30 a yakın da bant doldurmuştu. 27 Mayısdan sonra radyoda Kuran yayınlamak icabettiği zaman bu softanın sesini taşıyan bantlar tabii kullanılmamıştı. Fakat onun tarafından her nasılsa silinmeyen Kuran bantlarının yayınında cüz, sure numaralarını ve Kuran okuyan hafızların isimlerini vermek mümkün olmamıştı. Çünkü softa kılıklı adam, silemediği Kuran bantlarının içindeki bu bilgiyi taşıyan yayın fişlerini de yok etmişti.

Bu kadar ince hesapları olan bu softa kılıklı adamı herhalde en iyi hatırlayan Ankara Radyosunun spikerlerinden Ülkü İmsetti. 1958 yılında, 10 Kasım günü Atatürk için saat 20,30 da büyük bir Mevlût okutturulacak ve tabii bu Mevlût Ankara Radyosundan da yayınlanacaktı. Mevlûdun softa kılıklı adam tarafından D. P. nin çanağına biraz daha kaymak toplamak için tertiplendiğine şüphe yoktu. O şaşaalı devirde bile Ankara Radyocu bir prensip kararına sadık kalırdı. Büyük Atatürkün ölüm yıldönümü dolayısiyle hazırlanan günlük programda gerek programcının ismi, gerekse konuşmacıların isimleri açıklanmazdı. İşte bu prensibe sadık kalarak, 10 Kasım 1958 tarihinde,öğle yayınının sonunda spiker Ülkü İmset akşam programlarına sayarken "Saat 20,30 da Büyük Atatürk ve bütün şühedanın ruhları için okutturulacak olan Mevlûdun Hacı Bayram Camiinden naklen *yayım*" demiş ve hafız olarak programda ismi yazılı olan softa kılıklı adamın ismini okumamıştı. Vay efendim bu nasıl yapılırdı? Spiker Ülkü İmset Ankara Radyosunun O zamanki müdürünün odasına çağrılarak bir güzel haşlanmıştı. Fakat spiker Ülkü İmsetin asıl unutamadığı nokta müdür odasına girdiği zaman, kendisini küçümseyen bakışlarla karşılayan ve kaba bir şekilde yayıldığı koltuğunda radyo müdürüne dönüp "Bu mu benim ismimi okumayan?" diye soran softa kılıklı adamdı. Ankara Radyosunun şimdiki program müdürü de bu hadiseden iki buçuk yıl sonra softa kılıklı adamla aynı odada tanışmıştı. O da, bu odaya radyonun 27 Mayıstan önceki müdürü tarafından çağrılmış, softaya takdim edilmişti. Softa kılıklı adam derhal yerinden fırlamış,

program müdürünün eline sarılarak "Emret" demişti. "Emret! Bir arzun var mı?" Basitmiş gibi görünen bu küçücük hâdise, istenilse Atatürk inkılâplarının korunmasında ne kadar tesirli bir rol oynayacak olan Türkiye Cumhuriyeti radyolarının kimlerin elinde oyuncak gibi kullanıldığım göstermeye kâfi idi. Bir Bakanın emri ile Ankara Radyosuna giren bu softa, dini istismar ederek istediğini yapıyor, ismini okumadıkları için spikerlerin haşlanmasına sebep olabiliyor, D. P. için bir av, bir oyuncak olacağım tahmin ettiği program müdürüne hayasızca "Emret" diyor, "Bir arzun var mı?" diye soruyordu. Aylarca sonra da aynı program müdürüne "Mevlûd saatlerini programa işlemezsen biz Demokrat Partiden yazı yazar, nasıl olsa istediğimizi yaparız" demek küstahlığını gösteriyordu. Sonra da gayrıkanuni bir şekilde spiker yaptırttığı, bozuk sesli kardeşinin V. C. listeli haber bültenlerini okuması için birkaç D. P. büyüğüne veya milletvekiline telefon ettirip "Vay efendim, siz radyoya hep kadın spiker alıyorsunuz. Yoksa kadınlarla aranızda birşey mi var?" dedirterek radyo müdürüne ve program müdürüne baskı yapmaktan da çekinmiyordu. Bu softa kılıklı adamın yaptığı en büyük kötülük muhakkak ki radyoyu din yolu ile bir D.P. oyuncağı haline getirmesiydi. Emeline erişmek için Basın-Yayın ve Turizm Bakanı vekilliği *yapan* Abdullah Akerin arabasına atla dığı gibi radyoya geldiği çok sık görülmüştü. Fakat bir gün gelecek b softa kılıklı adam da gözden düşecekti. Kasım vında softanın spiker kardeşi Ankara Radyosundaki vazifesini ihmal ediyor, stüdyoyu ve mikrofonu terkederek yayında büyük bir aksaklığın meydana gelmesine sebep oluyordu. Durum ilgililer tarafından yukarıya raporlarla bildirildiği hâl de bu spiker en küçük bir ceza almıyor ve radyonun içinde rahatça dola şıyordu. İş nihayet AKİSin 9 Aralık 1959 tarihli 280. sayısında bütün çıplaklığı ile açıklandıktan sonra Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdür lüğü duruma müdahele ederek, bu il timaslı spikeri vazifesinden uzaklaştırmıstı. İşte bundan sonra da softa kılıklı adam büyüklerinin gözünde düşmüş, bir müddet sonra da Ankara Radyosuna girmesi bile yasak edilmişti. Hattâ geçen Ramazanda, Kadir gecesi Hacı Bayram Camiinde okunacak olan Mevlûdun başındada softa kılıklı adam yukardan ver en bir emirle polis tarafından uzaklaştırılmıştı.

tşte bütün bunları unutmayan ve unutmayacak olan. Ankara Radyosunun iki idarecisi program müdürlüğü odasına o softa kılıklı adamın pervasızca girip, mahut hacı-hoca listelerinden bitini kendilerine doğru uzattığını görünce ve o akşam da mevlûd okunacağını öğrenince küçük dillerini yutmuş gibi kala kalmışlardı. Bu ne biçim zihniyetti ki, bu softanın kafasının içine bu kadar güzel yapışabilmiş ve 27 Mayıs inkılâbından sonra bile o softanın eski günlerde olduğu gibi yine aynı emellerle radyoevine gelmesine sebep olmuştu. Aslına bakılırsa bu adamın son derece fırsatçı ve cahil olduğu meydandaydı.

Ankara Radyosunun bir idarecisi bu zihniyetin artık ayakta duracak bir dayanağı olmadığını softanın kendisine verdiği listeyi Radyo Müdürü Bnb. Nusret Altuğa götürdüğü zaman bir kere daha anladı. Çünkü müdür vaziyeti çoktan anlamış ve kendine has sert bir lisanla bir takım gayeler âlet edilerek okutturulacak olan mevlûdlara artık radyoda yer verilmeyeceğini anlatmıştı. Eski zihniyet birkaç kişinin kafasında hâlâ yaşayabilirdi. Fakat bütün müesseseler gibi radyolarımızı da kurtaracak olanlar, sağlam karakterli, prensip sahibi kimselerdi.

pecya

A K İ S

her hafta
kapışılıyor

Bir mecmuayı
5 kişi okursa

A K İ S'İ

Her hafta yarım
milyondan fazla
insan böyle

merakla okuyor.

bunlar sizin müstakbel
müşterilerinizdir.
reklamlarınızı AKİS'e
vermekte acele ediniz.

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L.

Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul	İzmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir (Ankara)	İskenderun
Kadıköy		Mersin
Osmanbey	Adana	Bursa
Hasköy	Çapa	Bakırköy
Beyazıt	Edirne	

HER NEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI

BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankoryen- İstanbul

Şubeler Banko

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ZİRAAT BANKASI

Kuruluş tarihi : 1863
Sermayesi : TL. 705.000.000

T. C. Ziraat Bankası 600 ü aşan Şube ve

Ajanslariyle yurdun her tarafında hizmetinizdedir.

Tasarruf hesapları için en geniş ve zengin ikramiyeler

Vadeli tasarruf hesaplarında her 50, vadesiz tasarruf hesaplarında her 100 liraya ayrı bir iştirâk numarası verilir.

pecya

İŞ ADAMI

Sheaffer's

kullanır

İş adamı için ideal dolmakalem, çok mürekkep alan ve uzun müddet kapağı açık olarak bırakılsa dahi mürekkebi kurumadan derhal yazan dolmakalemdir. Yapılan istatistiklere göre memleketimizde, iş adamları arasında ezici bir çoğunluğun SHEAFFER'S kullandığı sabit olmuştur.

Dolmakalem sanayiinde yeni bir çığır açan Sheaffer's Snorkel, dünyanın en mütekâmil yazı aletidir.

Türkiye Umum Mümessili:

KOÇ TİCARET A. Ş.

(Büro Levazımı Şubesi)

18 TEMMUZ

1960 yılının
3. cü çekilişi için
son para yatırma
günüdür!

Tasarruf hesaplarında en az 400 lirası olanlar bu çekilişe girerler. Her 100 liraya ayrı bir kura numarası verilir.

Bu çekilişte:

8 APARTMAN DAİRESİ

1 adet **100.000** LİRA

2 adet **50.000** LİRA

ayrıca

2055 talihliye **300.000** liralık para ikramiyeleri

YAPI ve KREDİ BANKASI

SAMSUN
filtreli SİGARA
SAMSUN
FİLTRELİ SİGARA
SAMSUN
SAMSUN
NEFİS HARMAN · HAFİF İÇİM · LÜKS AMBALAJ